

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ รูปแบบและแนวทางการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
บนเกาะภูเก็ต ของชุมชนบ้านโดมประดิษฐ์ ชุมชนบ้านหนองมะเกลือ
และชุมชนบ้านโนนกลาง ตำบลโนนกลาง อำเภอพิบูลมังสาหาร
จังหวัดอุบลราชธานี

โดย นายปวิวรรต สมนึก และคณะ

วันที่ 1 เดือน มกราคม พ.ศ. 2552

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ รูปแบบและแนวทางการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
บนเกาะภูเก็ต ของชุมชนบ้านโคกประดิมบุรี ชุมชนบ้านหนองมะเกลือ
และชุมชนบ้านโนนกลาง ตำบลโนนกลาง อำเภอพิบูลมังสาหาร
จังหวัดอุบลราชธานี

คณะผู้วิจัย

1. นายปวิวรรต	สมนึก	หัวหน้าทีมวิจัย
2. นายผดุงศักดิ์	ศรีแสง	ผู้ช่วยนักวิจัย
3. พ.ต.วรวีทย์	จิตรจันทร์	ผู้ช่วยนักวิจัย
4. นายสุรศักดิ์	จันทร์อร่าม	ผู้ช่วยนักวิจัย
5. นายศรนิรันดร์	ชมพันธ์	ผู้ช่วยนักวิจัย
6. นางบุญยี่ม	นนท์ศิริ	ผู้ช่วยนักวิจัย
7. นายเสกสรรค์	จิตรจันทร์	ผู้ช่วยนักวิจัย
8. นางภูมิใจ	ทองทับ	ผู้ช่วยนักวิจัย
9. นางสาวहरรรษา	โอชาพันธ์	ผู้ช่วยนักวิจัย

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยและดำเนินกิจกรรมในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะภูเก็ตและศักยภาพของชุมชนในการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการและดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกาะภูเก็ต และ 3) เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน หลังจากกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ดำเนินการไปสักระยะเวลาหนึ่ง โดยทำการสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้องในฐานะผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญจำนวน 15 คน เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ นอกจากนี้ ยังมีการเก็บข้อมูลจากเอกสาร การสังเกตในการทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการสำรวจพื้นที่ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน และการทดลองปฏิบัติของคณะผู้วิจัยและอาสาสมัครจำนวน 23 คน

ผลการศึกษาและดำเนินกิจกรรม มีดังนี้

1. ศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะภูเก็ต พบว่า มีความหลากหลายทางด้านชีวภาพต่าง ๆ ซึ่งผ่านการประเมินความเป็นไปได้เบื้องต้นที่จะสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งใหม่ได้ และมีแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนในบริเวณใกล้เคียงกันที่มีศักยภาพ ส่วนศักยภาพของชุมชนในการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า มีผู้มีความรู้ ความชำนาญในการใช้ประโยชน์จากป่า มีความพร้อมเพียงของชุมชน มีทีมงานที่มีความหลากหลาย มีความเป็นเจ้าของร่วมกันจากการเรียนรู้กระบวนการทำงานและทุกคนได้มีส่วนร่วมทุกกระบวนการ มีแกนนำที่มีศักยภาพและมีความสามัคคีในการทำงานร่วมกัน

2. รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการและดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกาะภูเก็ต ดำเนินการโดย “ชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ต” ซึ่งรวมตัวกันขึ้นมาจากตัวแทนทั้ง 3 ชุมชน โดยมีคณะกรรมการชมรม ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ และหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ อีก 5 ฝ่ายด้วยกัน ทำหน้าที่บริหารจัดการชมรมการท่องเที่ยว มีสมาชิกจำนวนทั้งสิ้น 129 ราย มีการระดมทุนจากสมาชิกเป็นทุนเรือนหุ้น เริ่มดำเนินการตั้งแต่ 1 มกราคม 2551 เป็นต้นมา มีการจ่ายเงินปันผลตอบแทนสมาชิกจากผลกำไรประจำปี มีการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ อาทิ การอบรมการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และสื่อความหมาย การจัดทำบัญชีเพื่อการท่องเที่ยว การศึกษาดูงาน ณ ชุมชนบ้านชะชอม และอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ การเตรียมความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวและยานพาหนะ การจัดทำฐานความรู้เชิงนิเวศบนเกาะภูเก็ต เป็นต้น เพื่อให้บริการการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งหลังจากนั้นได้มีนักท่องเที่ยวจากกลุ่มต่าง ๆ เข้ามาใช้บริการจำนวน 5 กลุ่มด้วยกัน ทำให้ทีมวิจัย อาสาสมัคร ชุมชนที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคณะกรรมการชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ต/สมาชิกชมรม ได้มีประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเองและสามารถทราบถึงข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อ

สภาพของแหล่งท่องเที่ยว และการได้รับบริการต่าง ๆ ในระหว่างท่องเที่ยว รวมทั้งผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ของชมรมมากที่สุดเรียงตามลำดับ เพื่อที่จะนำมาแก้ไขเพิ่มเติมในสิ่งที่เห็นว่าทางชมรมสามารถปรับเปลี่ยนได้ อันจะทำให้การดำเนินงานของชมรมเป็นไปอย่างถูกต้องทิศทางมากยิ่งขึ้น

3. ผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน หลังจากกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ดำเนินการไปสักระยะเวลาหนึ่งพบว่า ชุมชนมีความพึงพอใจมากจนถึงมากที่สุดต่อผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนของตนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีโอกาสสร้างรายได้มากขึ้น แต่เป็นเพียงรายได้เสริมเท่านั้น มีความพึงพอใจที่ได้มีโอกาสพบเพื่อนใหม่ ๆ และสร้างมิตรภาพกับนักท่องเที่ยว ความสัมพันธ์ภายในชุมชนก็ดีขึ้น มีความภูมิใจในคุณค่าและวัฒนธรรมของตนเอง และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าและธรรมชาติมากขึ้น

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยผ่านงานวิจัยท้องถิ่นทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยกันทุกฝ่ายอันได้แก่ 1) ผู้วิจัยและทีมงาน ทำให้เกิดองค์ความรู้ในการทำงานวิจัย และเกิดความรักสามัคคีในหมู่คณะและรู้จักคิดแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันให้สำเร็จลุล่วงไปได้ 2) คนในชุมชน เกิดความรู้สึกภูมิใจและเกิดพลังที่เข้มแข็งในการสร้างอาชีพใหม่ที่หลอมรวมเอาทุกคนเข้าไว้ด้วยกัน เป็นการแสดงศักยภาพของชุมชนผ่านการจัดตั้งเป็นองค์กรที่สามารถจัดการธุรกิจชุมชนในรูปแบบของการท่องเที่ยวขึ้นมาได้อีกอย่างหนึ่ง และ 3) หน่วยงานในท้องถิ่น เช่น อบต.โนนกลาง โรงเรียนบ้านโดมประดิษฐ์ สามารถเชื่อมโยงงานวิจัยกับการพัฒนาท้องถิ่นตามนโยบายของตำบล โดยเฉพาะการพัฒนาเกาะภูกระแต ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนอย่างยั่งยืน และนักเรียนได้กลายเป็นยุวมัคคุเทศก์ ที่ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของตนได้อย่างภาคภูมิใจ

สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรคำนึงถึงการตลาดของการท่องเที่ยว โดยชุมชนเป็นสำคัญ เนื่องจากนับว่าเป็นอุปสรรคสำหรับชุมชนที่ยังอ่อนแอประสบการณ์อยู่ โดยอาจจะมีการรวมตัวกลายเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดเดียวกัน เพื่อสร้างความแข็งแกร่งและสร้างอำนาจต่อรองในการแข่งขันได้ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐควรที่จะเข้ามาช่วยเหลือตลอดจนหน่วยงานจากสถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนทางด้านการท่องเที่ยวในท้องถิ่น นอกจากนั้น หากสามารถสร้างหลักสูตรการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้นในโรงเรียนในท้องถิ่นได้แล้ว ก็จะเป็นการสร้างการสานต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วมได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืนตลอดไป.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยโครงการ “รูปแบบและแนวทางการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะ
ภูกระแต ของชุมชนบ้านโคมประดิษฐ์ ชุมชนบ้านหนองมะเกลือ และชุมชนบ้านโนนกลาง
ตำบลโนนกลาง อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี” เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมี
ส่วนร่วมที่ให้โอกาสชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้วิจัย ทำให้คำว่า “วิจัย” ในความรู้สึก
ของชาวบ้านที่เคยอยู่สูงในกลุ่มนักวิชาการ เป็นสิ่งที่ไม่ยากเกินกว่าการเรียนรู้ของชาวบ้านที่จะ
ทำได้ และเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหาของชุมชนที่ชัดเจน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการสร้าง
ธุรกิจชุมชนในรูปแบบของการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี โดยสามารถนำผลการวิจัยออกมาใช้ได้
อย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำเร็จในการวิจัยครั้งนี้ได้รับความรัก ความเมตตา จากพลังความสามัคคีของ
ชุมชนทั้ง 3 แห่งทุกคนไม่ว่าจะเป็นเด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ใจดีทุกคน ที่มหาวิทยาลัยบ่มเพาะความรู้
แหล่งศึกษาดูงาน นักท่องเที่ยวมากหน้าหลายตา เจ้าหน้าที่ของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อ
ท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี(Node อุบลฯ) และที่สำคัญที่สุดคือ การสนับสนุนงบประมาณ
ความรู้ กำลังใจ และการติดตามงานที่ดี จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่
ช่วยเหลือให้งานวิจัยชิ้นนี้ที่ใช้ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยทั้งสิ้น 18 เดือน บรรลุผลตาม
วัตถุประสงค์ทุกประการ

จึงขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องขอมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ปวีรรต สมนึก และทีมวิจัยทุกคน

คำนำ

กระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคอีสานใต้เริ่มก่อตัวขึ้นมานานพอสมควรแล้ว โดยหวังว่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งของการแก้ปัญหาของชุมชนในหลาย ๆ ด้าน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม จากบทเรียนที่ผ่านมาเราพบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืนนั้น จะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ “ชุมชนเกาะภูกระแต” ก็เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่น่าเอาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาแก้ไขปัญหาของชุมชนที่ต้องการนำเสนอแนวคิด กระบวนการ และปลูกจิตสำนึกของผู้คนให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าชุมชน ภูมิปัญญา และมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนสืบต่อไป

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะทำให้เห็นรูปแบบและแนวทางการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ และนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม ไม่สร้างผลกระทบต่อวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม และสามารถยกคุณภาพชีวิต ตลอดจนงานการพึ่งพาตัวเองได้อย่างยั่งยืน

ปริวรรต สมนึก และคณะ

1 มกราคม 2552

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ

กิตติกรรมประกาศ

คำนำ

สารบัญ

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามวิจัย	3
วัตถุประสงค์	3
พื้นที่ดำเนินการวิจัย	3
วิธีการดำเนินงาน	3
ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย	5
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	5

บทที่ 2 ทบทวนเอกสารงานวิจัยและงานพัฒนาที่ผ่านมา

2.1 แนวคิดเรื่องศักยภาพของพื้นที่และศักยภาพของชุมชน	6
2.2 แนวคิดเรื่องการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	8
• การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	8
• การท่องเที่ยวโดยชุมชน	11
• ธุรกิจชุมชน	13
• การจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	15
• การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	16
2.3 แนวคิดเรื่องผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว	18
2.4 แนวคิดเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)	19
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	21

บทที่ 3 กระบวนการดำเนินงานวิจัย

3.1 วิธีการดำเนินการวิจัย	27
3.2 กลุ่มเป้าหมายและทีมวิจัย	27
3.3 ขอบเขตของการศึกษา	29
3.4 แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล	30
3.5 การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล	31

บทที่ 4 ผลการวิจัย

4.1 บริบทชุมชน	32
4.2 ศักยภาพของพื้นที่และชุมชน	35
4.3 ศักยภาพในด้านการบริหารจัดการและแนวทางในการดำเนินธุรกิจ	41
4.4 การเตรียมความพร้อมในการบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยว	50
4.5 การทดลองการท่องเที่ยว	55
4.6 การปฏิบัติการท่องเที่ยวจริง	66
4.7 การประชุมองค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	70
4.8 การดำเนินการศึกษารับฟังความคิดเห็นจากชุมชน	73
4.9 สิ่งที่ค้นพบจากงานวิจัย	73

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย	75
5.2 อภิปรายผล	77
5.3 สิ่งที่ชุมชนและทีมวิจัยได้เรียนรู้และเกิดการเปลี่ยนแปลงจากกระบวนการวิจัย	78
5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	81

บรรณานุกรม	83
------------	----

ภาคผนวก	87
---------	----

● ภาคผนวก ก รายละเอียดของกิจกรรมการท่องเที่ยวของชมรม	88
--	----

● ภาคผนวก ข

● ภาคผนวก ข รูปภาพประชาสัมพันธ์เกาะภูเก็ต	99
---	----

สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
1	เกาะภูเก็ต	2
2	ตระกูลนายอำเภอหลวงอุดมมะเข	32
3	แผนที่ตำบลโนนกลาง	33
4	แผนที่เส้นทางคมนาคมชุมชนเกาะภูเก็ต	34
5	สภาพที่นา	34
6	เรือหางยาว แพ โป๊ะตักปลาแก้ว	35
7	ขะจ้ำประกอบพิธี	35
8	สภาพธรรมชาติบนเกาะภูเก็ต	35
9	ไข่มดแดง เห็ดโคลน	36
10	การทำสวนเกษตรแบบผสมผสาน	38
11	หน่วยงานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดมน้อย	39
12	อดีตตำหนักที่ประทับสมเด็จพระเจ้า	39
13	โบสถ์ทรงโดมวัดหนองมะเกลือ	39
14	แคน และการแสดงหมอลำพื้นบ้าน	40
15	พืชสมุนไพร	40
16	พืชสมุนไพร ปลาชนิดต่าง ๆ ที่รวบรวมไว้ที่ศูนย์ข้อมูลฯ	40
17	ชาวบ้านประชุมมติเลือกทำธุรกิจการท่องเที่ยว	44
18	วิทยากรบรรยาย	48
19	การฝึกปฏิบัติการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น	49
20	วิทยากรบรรยายการประกอบธุรกิจชุมชน	49
21	ศึกษาดูงานบ้านชะชอม	50
22	ประชุมกรรมการชมรม	51
23	ทดลองนักท่องเที่ยวกลุ่มแรก	58
24	ทดลองนักท่องเที่ยวกลุ่มที่สอง	59
25	สรุปบทเรียนร่วมกัน	59
26	เก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล	62
27	กรรมการประชุมประจำปี	72

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับ ท่องเที่ยวโดยชุมชน	13
2	การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	37
3	สรุปรายรับ-รายจ่ายประจำปี	72
4	ผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	76

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ		หน้า
1	การจัดการธุรกิจชุมชน	13
2	กรอบแนวคิดการวิจัย	26
3	โครงสร้างการบริหารงานชมรม	45
4	การวางแผนการจัดการนำเที่ยว	53
5	สิ่งที่ได้จากการวิจัย	74

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การขยายตัวด้านต่างๆของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มีผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ต่อสังคมไทยทั้งในด้านบวกและด้านลบเป็นอย่างมาก นิคม จารุมณี (2536: 243-252) ได้กล่าวถึงผลกระทบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อสังคมไทยใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และด้านผลกระทบต่อวัฒนธรรม ในขณะที่เดียวกันก็เกิดมีกระแสของการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดขึ้นทั้งในระดับชาติและนานาชาติ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540 : 2/1- 2/3) จากพลังของกระแสนี้จึงเกิดแนวความคิดของการพัฒนาในทิศทางที่ยั่งยืนรวมทั้งการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อเป็นทางเลือกใหม่มาทดแทนหรือแข่งขันกับการท่องเที่ยวตามประเพณีนิยม รูปแบบการท่องเที่ยวที่นำมาซึ่งการจัดระบบการจัดการที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดก็คือ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” (Ecotourism) และได้รับการส่งเสริมให้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาแบบยั่งยืน ในขณะที่เดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่นด้วย ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงน่าจะเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (นำชัย ทนุผล, 2538 : 23-25)

เกาะกุระแต่ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 250 ไร่ ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลโนนกลาง อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี มีลักษณะเป็นเกาะกลางน้ำซึ่งเกิดจากการสร้างเขื่อนสิรินธร เมื่อปี พ.ศ. 2511 เป็นภูหินปนป่าเบญจพรรณ ครอบคลุมพื้นที่ 3 หมู่บ้านในตำบลโนนกลาง ที่เข้าไปใช้ประโยชน์จากเกาะแต่ ได้แก่ 1)บ้านโดมประดิษฐ์ อยู่ห่างจากเกาะแต่ประมาณ 3 กิโลเมตร มีประชากรอาศัยอยู่ 95 ครัวเรือน อาชีพหลักทำนา ทำไร่ รองลงมาคือ รับจ้างทั่วไป และประมงน้ำจืด 2)บ้านหนองมะเกลือ อยู่ห่างจากเกาะแต่ประมาณ 5 กิโลเมตร มีประชากรอาศัยอยู่ 75 ครัวเรือน อาชีพหลักคือ ประมงน้ำจืด รองลงมาคือ ทำนาและทำไร่ และ 3) บ้านโนนกลาง อยู่ติดกับเกาะแต่มากที่สุดประมาณ 2.5 กิโลเมตร และเป็นทางเข้าสู่เกาะกุระแต่ มีประชากรอาศัยอยู่ 85 ครัวเรือน อาชีพหลักคือ ทำนา ทำไร่ รองลงมา คือ รับจ้างทั่วไป และทำประมงน้ำจืด นับว่าเป็นเกาะกลางน้ำที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ มีความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งชาวบ้านรอบข้างช่วยกันรักษา และใช้ประโยชน์ โดยส่วนมากจะเข้าไปเก็บหาของป่า บริเวณรอบๆ มีทิวทัศน์ที่สวยงาม โดดเด่น มีหาดทรายที่สวยงามสามารถลงเล่นน้ำได้ มีโขดหินรายรอบเกาะ เหมาะสำหรับพักผ่อนหย่อนใจ ชมทัศนียภาพ และในบริเวณเกาะกุระแต่ ยังสามารถพัฒนาเป็นเส้นทางสำหรับศึกษาธรรมชาติ หนึ่งสำหรับชุมชนที่เข้าไปใช้ประโยชน์ในเกาะกุระแต่ทั้ง 3 ชุมชนนั้น ก็มีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยว เช่น หัตถกรรมพื้นบ้าน กองทุนธุรกิจร้านค้าชุมชน ด้านวัฒนธรรม

ประเพณี มีบุญกฐิน บุญมหาชาติ บุญบั้งไฟ และบุญสงกรานต์ ชาวบ้านมีความรักสามัคคี
ผูกพันกัน มีผู้นำชุมชนที่เป็นคนรุ่นใหม่ มีความรู้ความสามารถและมีวิสัยทัศน์

จากต้นทุนทางสังคมที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้คณะกรรมการบริหาร อบต.โนนกลาง
อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี และชุมชนที่ใช้ประโยชน์จากกฎกระแตทั้ง 3 ชุมชนมี
แนวคิดที่จะพัฒนาเกาะกฎกระแตให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนโดยผ่านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
จึงได้ร่วมกับนักวิชาการจากภายนอกประชาคมชาวบ้านเพื่อค้นหาประเด็นการวิจัย จนได้
ข้อสรุปว่า จะทำงานวิจัยดังกล่าว โดยคำนึงถึงการจัดการอย่างสมประโยชน์ของคนในชุมชน
นักท่องเที่ยวต้องสามารถเรียนรู้ร่วมกับชุมชน การคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วิถี
ชีวิตแต่ดั้งเดิม และความสามารถในการบริหารจัดการภายใต้องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและการประสานความร่วมมือ ซึ่งคาดว่าจะเกิดแหล่ง
ท่องเที่ยวแห่งใหม่ในท้องถิ่นและในแต่ละปีจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก เป็น
การสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่นและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการการ
ท่องเที่ยวด้วยตนเองได้อย่างยั่งยืน

ภาพ 1 เกาะกฎกระแต

คำถามวิจัย

คำถามวิจัยหลัก

รูปแบบและแนวทางการพัฒนา “เกาะภูกระแต” ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ควรเป็นอย่างไร ?

คำถามวิจัยย่อย

1. เกาะภูกระแตมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไรและชุมชนทั้ง 3 หมู่บ้านที่ใช้ประโยชน์จากเกาะภูกระแตมีศักยภาพในการจัดการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่อย่างไร ?
2. รูปแบบการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในการบริหารจัดการและดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรเป็นไปในรูปแบบใด ?
3. ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม จะมีมากน้อยเพียงใด ?

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะภูกระแตและศักยภาพของชุมชนในการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. เพื่อศึกษาและพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการและดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน หลังจากกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ดำเนินการไปสักระยะเวลาหนึ่ง

พื้นที่ดำเนินการวิจัย

ชุมชนเกาะภูกระแต อันประกอบไปด้วย ชุมชนบ้านโดมประดิษฐ์ ชุมชนบ้านหนองมะเกลือ และชุมชนบ้านโนนกลาง ตำบลโนนกลาง อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีการดำเนินงาน แบ่งการวิจัยเป็น 3 ระยะ โดยมีกิจกรรมทั้งสิ้น 24 กิจกรรม ดังนี้

ระยะที่ 1 (1ก.ค.-31ธ.ค.50) ประชาคมชาวบ้านชี้แจงโครงการ/ค้นหาอาสาสมัคร

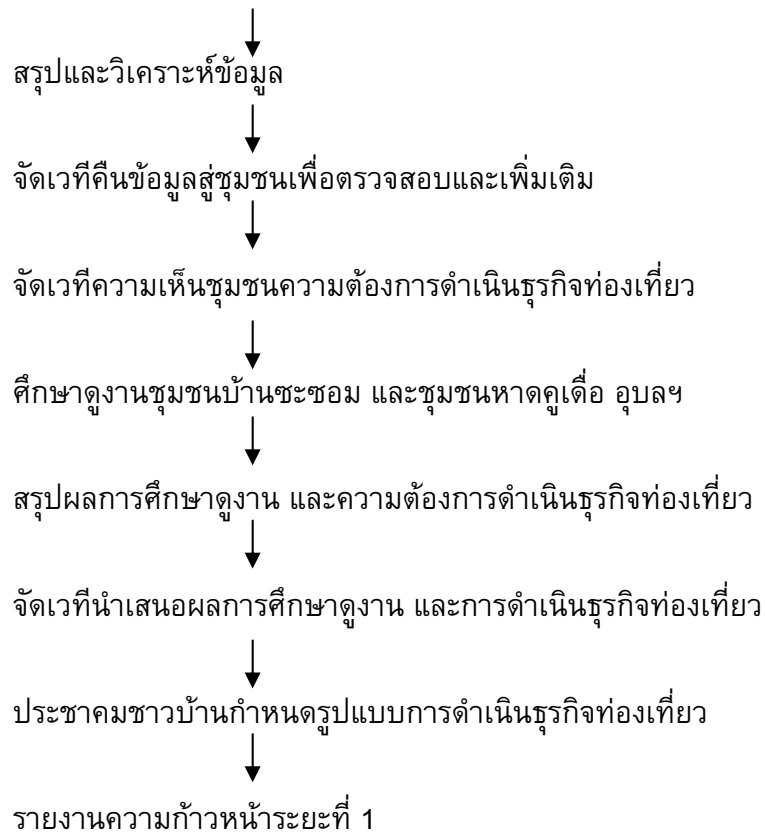
ประชุมทีมวิจัย/อาสาสมัครวางแผนการวิจัย

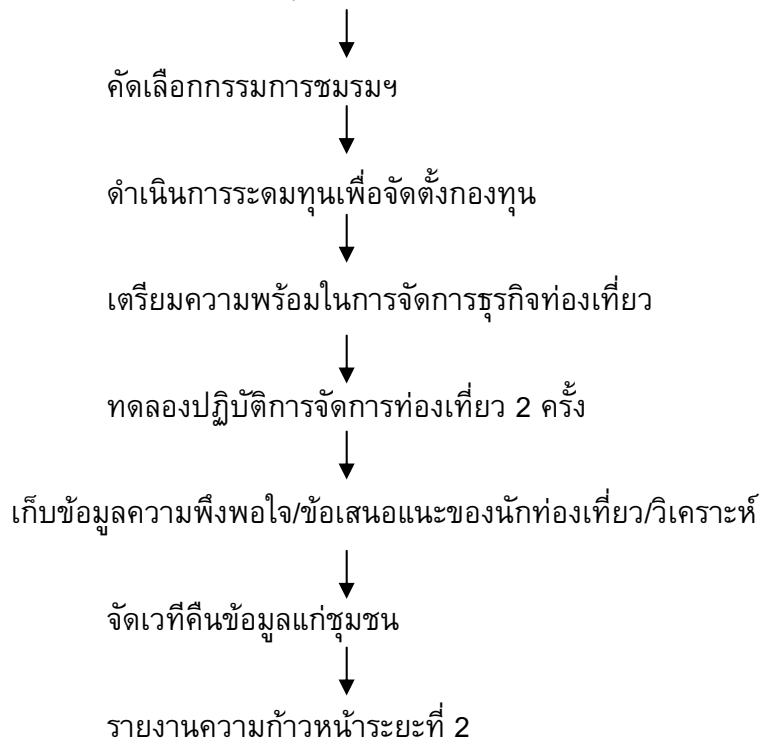
อบรมทีมวิจัยเรื่องการสำรวจ จัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1 (ต่อ) สํารวจบริบทชุมชน/พื้นที่เกาะภูเก็ต

ระยะที่ 2 (1ม.ค.-30มิ.ย.51) ประชุมเตรียมเปิดโครงการวิจัยระยะที่ 2

ระยะที่ 3(1ก.ค.-31ธ.ค.51)ประชุมเตรียมเปิดโครงการวิจัยระยะที่ 3

เตรียมความพร้อมในการปฏิบัติจริงกับนักท่องเที่ยว

ปฏิบัติการจริงในการจัดการท่องเที่ยว 2 ครั้ง

เก็บข้อมูลความพึงพอใจ/ข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว/วิเคราะห์

ประชุมสรุปผลการปฏิบัติการจริงในการจัดการท่องเที่ยว

จัดเวทีนำเสนอผลการดำเนินงาน และสรุปรูปแบบการดำเนินงาน
ตลอดจนผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

รายงานความก้าวหน้าระยะที่ 3 และรายงานฉบับสมบูรณ์

ระยะเวลาดำเนินงาน

ระยะเวลาดำเนินงานทั้งสิ้น 18 เดือน เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2550 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2551

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ชุมชนได้แหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างยั่งยืน
2. ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะภูเก็ต
3. ชุมชนได้ทราบถึงผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน หลังจากกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ดำเนินการไปสักระยะเวลาหนึ่ง

บทที่ 2

ทบทวนเอกสารงานวิจัยและงานพัฒนาที่ผ่านมา

2.1 แนวคิดเรื่องศักยภาพของพื้นที่และศักยภาพของชุมชน

ความหมายของคำว่า “ศักยภาพ” (Potentiality) หมายถึง พลังหรือคุณภาพที่อยู่ภายในที่สามารถพัฒนาได้ (Oxford University, 1992) หรือ ศักยภาพ หมายถึง ภาวะแฝงอำนาจหรือคุณสมบัติที่มีอยู่ในสิ่งต่าง ๆ อาจทำให้พัฒนาหรือให้ปรากฏเป็นสิ่งประจักษ์ได้ (บัณฑิตยสถาน, 2538) ถ้ามองในระดับบุคคล หมายถึง ความสามารถทางสติปัญญา ร่างกาย และจิตใจ ซึ่งมีมาแต่กำเนิด

ศักยภาพของชุมชน หมายถึง พลังอำนาจในการปกป้องทรัพย์สินของส่วนรวม และความสามารถในการแก้ไขขัดแย้งในการควบคุม และจัดการทรัพย์สินส่วนรวมนั่นเอง (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2538) จึงสรุปได้ว่า สิ่งที่มีอยู่ในชุมชนหรือสังคมนั้นที่สามารถใช้เป็นอย่างดีประกอบหลักและมีอิทธิพลต่อการพัฒนาด้วยวิธีการที่เหมาะสม ศักยภาพที่มีอยู่ภายในชุมชนย่อมมีผลต่อการพัฒนาที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและความสามารถในการประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์

ศักยภาพของพื้นที่ หมายถึง เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ มีการให้การศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน มีการจัดการที่ยั่งยืน และชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540: 2/44-2/48) โดยกำหนดเกณฑ์ ดังนี้

1. **ศักยภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว** พิจารณาสภาพทรัพยากรที่มีความเหมาะสม มีลักษณะและคงลักษณะพื้นถิ่น โดยเน้นความสำคัญของระบบนิเวศ (ecosystem) หรือวัฒนธรรมของพื้นที่ และความดึงดูดใจว่ามีมากน้อยเพียงใด เพื่อให้ความสำคัญที่ต่าง ๆ กันในแต่ละปัจจัย คือ

(1) ชนิดของแหล่งท่องเที่ยว

พิจารณาจากสภาพธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว หรือเป็นองค์ประกอบหลักภายในแหล่งท่องเที่ยว โดยเป็นแหล่งที่มีสภาพของธรรมชาติดั้งเดิม หรือเป็นแหล่งที่สภาพของธรรมชาติถูกดัดแปลง ตกแต่ง เป็นบางส่วน แต่ยังคงสภาพเดิมไว้เป็นหลัก หรือเป็นธรรมชาติที่สร้างขึ้นโดยการผสมผสาน จำลอง หรือตกแต่งใหม่ โดยไม่มีลักษณะที่เป็นระบบนิเวศที่ถูกต้องหรือไม่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ หรือเป็นแหล่งที่สร้างเลียนแบบธรรมชาติ มีค่าต่อความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากน้อยตามลำดับ

(2) องค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์

พิจารณาความสำคัญของระบบนิเวศ ความสมบูรณ์ ความหลากหลาย ลักษณะที่หายาก และความสัมพันธ์ที่เป็นระบบในพื้นที่ ความโดดเด่นด้านกายภาพ คือ มี

ความโดดเด่นมาก มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ชัดเจนมีความแปลกแตกต่างจากทั่ว ๆ ไป หรือมีความโดดเด่นลดลงตามลำดับ รวมทั้งสภาพที่มีความสวยงามของธรรมชาติ (ทัศนียภาพและองค์ประกอบ) ว่ามีระดับของความงามมากเป็นที่ประทับใจของผู้พบเห็นอย่างไร โดยสรุปแล้วมีความดึงดูดใจมากน้อยแค่ไหน ทั้งนี้รวมถึงความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมเชิงนิเวศมีอย่างไร เมืองประกอบทางด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม (ด้านนามธรรม ประวัติ ความ เป็นมาที่สำคัญ ด้านวัตถุธรรม ด้านรูปแบบและกิจกรรมที่มีลักษณะดั้งเดิมของวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น ๆ) ที่ผสมผสานหรือเพิ่มความดึงดูดใจมากน้อยอย่างไร

2. ศักยภาพของการจัดการ พิจารณาจากสภาพการจัดการในปัจจุบันโดยเป็นการจัดการที่อยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่ามีมากน้อยแค่ไหน การพิจารณาการจัดการนี้จะบ่งชี้ถึงโอกาสในการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้สูงขึ้นได้ ศักยภาพการจัดการประกอบด้วย

(1) มีการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม

เป็นการจัดการที่สำคัญจะทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน สร้างความตระหนักและจิตสำนึกที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากรูปแบบการจัดสื่อความหมาย กิจกรรมด้านการศึกษา (กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีลักษณะของการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว)

(2) การจัดการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อป้องกันและลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมถึงการรักษาไว้ซึ่งทรัพยากร พิจารณาจากการมีการรักษาและคุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยมีมาตรการควบคุม ดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหน มีการนํารายได้บำรุงรักษาแหล่งมากน้อยแค่ไหน มีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน และมีมาตรการควบคุมจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวและบริการอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหน

(3) องค์การในการจัดการที่ให้ความสำคัญของการร่วมมือกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของชุมชน พิจารณาจากรูปแบบองค์การในการจัดการ เน้นความเป็นองค์กรประชาชนรัฐและเอกชน และดูระดับของการมีส่วนร่วมว่า ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการท่องเที่ยวหรือให้ความเห็นในการท่องเที่ยว หรือเพียงได้ประโยชน์จากการค้าและบริการ

กล่าวโดยสรุป แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีระบบนิเวศสมบูรณ์ มีความสำคัญสูงต่อการศึกษาเรียนรู้ และการอนุรักษ์รวมแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องมุ่งเน้นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ มีความดึงดูดใจและมีโอกาสจัดกิจกรรมเชิงนิเวศได้มาก อีกทั้งมีองค์ประกอบที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวด้านอื่น ๆ นอกจากนี้แหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดการดี จะมีศักยภาพสูงในการนำมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ก่อน โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่

2.2 แนวคิดเรื่องการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism)

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ประเทศไทยได้มีความพยายามที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวในทิศทางที่ประสานกับการอนุรักษ์ตลอดมา โดยการวางกลยุทธ์ในการพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาที่ดำเนินการอย่างรอบคอบตรงตามหลักวิชา โดยยึดหลัก “พัฒนาคู่อนุรักษ์ เพื่อพิทักษ์ท่องเที่ยวไทย” แต่การดำเนินการที่ผ่านมา แนวทางต่าง ๆ เหล่านี้ยังไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างได้ผล ด้วยสาเหตุหลายประการและที่สำคัญก็คือ ความสับสนในการพัฒนาระหว่างความต้องการทางเศรษฐกิจและการอนุรักษ์ กับการขาดการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมภายใต้ความต้องการของประเทศในการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์ และการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยที่มาจากรากหญ้าให้มากที่สุด ประกอบกับกระแสของโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะจากการประชุม Earth Summit ที่กรุงริโอเดจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อ 14 มิถุนายน 2535 มีส่วนผลักดันให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องในการจัดตั้งระบบและกระบวนการเพื่อประสานการพัฒนาให้ยั่งยืน ตั้งแต่ในระดับการตัดสินใจ และการระบุแนวทางการปฏิบัติที่จำเป็น กระแสที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเกิดขึ้น 3 ด้านด้วยกัน คือ

1. กระแสความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีขอบข่ายไปทั่วโลกทั้งในแง่การอนุรักษ์ในระดับท้องถิ่นจนถึงการอนุรักษ์ ป้องกัน และแก้ไขวิกฤตการณ์ของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ระบบนิเวศเพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพ

2. กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษารียนรู้ หรือมีประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องมีความรู้และความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3. กระแสความต้องการพัฒนาคนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มาจากรากหญ้าอันจะเป็นหลักประกันที่จะให้การพัฒนาในทิศทางที่ถูกต้อง มีการกระจายรายได้ที่เหมาะสมเป็นไปตามความต้องการของผู้อยู่ในพื้นที่มากขึ้น

จากพลัง 3 กระแสนี้ จึงเกิดแนวความคิดของการพัฒนาในทิศทางที่ยั่งยืน ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยตรงและต่อระบบการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมทั้งต่อรูปแบบการท่องเที่ยวมากขึ้น ทางเลือกในการท่องเที่ยวใหม่ (new tourism หรือ alternative tourism) เป็นความพยายามที่จะตอบสนองความต้องการดังกล่าว เพื่อมาทดแทน หรือแข่งขันกับการท่องเที่ยวตามประเพณีนิยม หรือแบบทั่วไป (conventional tourism) ซึ่งมีการนำเสนอในหลายรูปแบบ รูปแบบการท่องเที่ยวที่นำมาซึ่งการจัดระบบการจัดการที่กล่าวถึงมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) นั่นเอง

ในขณะที่ประเทศโลกที่สามยังมีปัญหาในเรื่องการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร การแย่งชิงทรัพยากรโดยทั่วไประหว่างผลประโยชน์ของรัฐ ของประชาชน และของ

ปัจเจกชน ประกอบกับประชาชนยังมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและต้องการใช้ทรัพยากรอยู่มาก แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์จึงจะเป็นทางออกที่มีอนาคต ประเทศไทยจึงยอมรับแนวความคิดนี้แต่ค่อนข้างช้ามาก อย่างไรก็ตาม ความเข้าใจและการให้นำหนักของการท่องเที่ยวดังกล่าว ภายใต้ความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยเป็นจุดสนใจที่สำคัญต่อการท่องเที่ยว และความต้องการให้การท่องเที่ยวมีผลประโยชน์ถึงมือประชาชนผู้เติบโตมากับทรัพยากรต่าง ๆ ทำให้มีข้อถกเถียงกันมาโดยตลอดถึงขอบเขตการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ซึ่งกำลังได้รับความสนใจและต้อนรับจากฝ่ายต่าง ๆ ในภาครัฐ และมีธุรกิจด้านนี้เกิดขึ้น กระแสดังกล่าวมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบด้านตลาดการท่องเที่ยวอย่างมาก และก็นำเป็นห่วงว่า ในขณะที่ความเข้าใจในด้านนี้ยังไม่ตรงกัน ธุรกิจท่องเที่ยวธรรมชาติก็ทวีมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เกิดแนวโน้มของการทำให้สภาวะแวดล้อมเสื่อมลงมากกว่าจะได้รับการอนุรักษ์ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540: 2/2-4)

หลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วรรณ วรชวานิช (2546: 74) ให้นิยามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) ว่า “เป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเรียนรู้และความเข้าใจในธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยยึดหลักการแห่งการเคารพซึ่งศักดิ์ศรีของระบบนิเวศวิทยาและเอื้ออำนวยประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญ” โดยได้กล่าวถึงหลักการในการปฏิบัติเบื้องต้นในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

1. มุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศก่อน ส่วนการพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างประเทศนั้น จะต้องเหมาะสมกับระบบสาธารณูปโภคที่รองรับเป็นสำคัญ
2. ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ (local participation)
3. ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ (carrying capacity) ทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านจำนวนนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว ชุมชน และสภาพแวดล้อมโดยรอบ
4. มุ่งใช้วัสดุและผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น (local product)
5. เน้นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น โดยมุ่งประโยชน์ในระยะยาวของชุมชน
6. คุณค่าของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมนั้น เป็นคุณค่าที่มีอยู่ในตัวเอง (intensive value) จึงมีคุณค่ามากกว่าในฐานะเป็นเพียงแหล่งรองรับการท่องเที่ยวเท่านั้น ความอยู่รอดในระยะยาวจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจละเลยได้
7. การปรับตัวเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นสิ่งจำเป็น แต่ทั้งนี้ ต้องไม่ขัดกับหลักการดังกล่าวข้างต้น
8. ภาคธุรกิจท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และรัฐบาล มีหน้าที่ทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคและอยู่บนหลักการข้างต้น

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ Buckley

Buckley (1993: 128-129) ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติ มหาวิทยาลัยกรีฟิซ ออสเตรเลีย ให้แนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ 5 ประการดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการดูแลอย่างยั่งยืนด้วยรูปแบบและการบริหารที่ถูกต้อง
2. เป็นการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของธรรมชาติ
3. มีการศึกษาเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม หรือสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก
4. เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์
5. สร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

จากแนวคิดดังกล่าว สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยได้ดัดแปลงความคิดของ Buckley และพัฒนามาสู่องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน 4 ด้านด้วยกัน ดังนี้ (สินธุ์ สโรบล, 2546: 26 - 28)

1. **องค์ประกอบด้านพื้นที่** เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ

2. **องค์ประกอบด้านการจัดการ** เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อและจะต้องไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ ควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน

3. **องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ** เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ สร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง อาจกล่าวได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา

4. **องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม** เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ ก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต การได้รับผลตอบแทนกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากระดับรากหญ้าจนถึงองค์กรปกครองท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้เสีย เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการศึกษาแนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศข้างต้น พอจะสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติ

มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540: 2/51)

องค์ประกอบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดีนั้น จำเป็นต้องมีกลไกที่ดีในการจัดการ ซึ่งศาสตราจารย์ ยศ สันตสมบัติ นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ตั้งข้อสังเกตไว้น่าสนใจว่า ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลัก 4 ประการดังนี้ (กชกร ชินะวงษ์, 2543: 13-15)

1. ความหมายของระบบนิเวศ จุดมุ่งหมายของการท่องเที่ยวแบบนี้คือ ความยั่งยืนของระบบนิเวศ ซึ่งครอบคลุมถึง ความหลากหลายของระบบนิเวศ ความหลากหลายของธรรมชาติและวัฒนธรรม ความเข้าใจฐานทรัพยากรของตนเองของคนและชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ตลอดจนความสามารถในการรองรับของทรัพยากรด้วย
2. ประเด็นวัฒนธรรม การสร้างความเข้มแข็งให้กับวัฒนธรรมท้องถิ่น การสร้างศักดิ์ศรีให้กับวัฒนธรรมท้องถิ่น
3. การบริหารจัดการท่องเที่ยว ต้องเป็นการจัดการขององค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง การสร้างเครือข่ายพหุภาคีระหว่างกลุ่มต่าง ๆ อาทิ อบต. ชมรมท่องเที่ยว จังหวัด นักวิจัย ททท. รัฐ เอกชน
4. นโยบาย ต้องนำไปสู่แผนงานที่ปฏิบัติจริง และเป็นการวางแผนจากล่างสู่บน

2. การท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism- CBT) หมายถึง การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนพื้นฐานแนวคิดที่ว่า ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้ง มีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถ และบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงาน ตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547: 12)

องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีองค์ประกอบสำคัญที่ต้องพิจารณา 3 ประการ คือ:- (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548: 3-5)

- (1) ทรัพยากรการท่องเที่ยว
- (2) องค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วม

(3) การบริหารจัดการ

ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้:-

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนจะหมายรวมถึง ฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ วิธีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยสามารถแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้:-

☺ แหล่งธรรมชาติที่มีความสวยงามโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

☺ แหล่งโบราณคดี / แหล่งประวัติศาสตร์ / ศาสนสถานที่สวยงาม

☺ พิพิธภัณฑสถาน

☺ งานบุญพื้นบ้าน งานประเพณีพื้นเมือง

☺ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน วิถีชีวิตพื้นบ้าน และการประกอบอาชีพหลักในชุมชน

☺ ไร่ นา สวนเกษตร และฟาร์มเลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ

☺ บุคลากรในท้องถิ่นที่มีความสามารถทำงานในธุรกิจท่องเที่ยวด้านบริการอย่างมีคุณภาพในแต่ละสาขา เช่น บริการรถนำเที่ยว เรือนำเที่ยว บริการร้านอาหาร และบริการนำเที่ยว (มัคคุเทศก์ท้องถิ่น หรือ วิทยากรในท้องถิ่น) เป็นต้น

2. องค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วม

ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน นอกจากทรัพยากรการท่องเที่ยวแล้ว องค์กรประกอบที่สำคัญอีกสิ่งหนึ่งก็คือ องค์กรชุมชนหรือกลุ่มประชาชน ซึ่งเป็นองค์กรที่เล็กที่สุดและมีบทบาทเป็นเจ้าของของท้องถิ่น โดยชุมชนต้องมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่าง ๆ ที่หลากหลาย รวมทั้ง ชุมชนต้องรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับประโยชน์ และร่วมในการติดตามประเมินผล

3. การบริหารจัดการ

องค์กรประกอบด้านการบริหารจัดการ จะต้องครอบคลุมไปถึง

☺ มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้

☺ มีกฎ กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว

☺ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม

☺ มีกองทุนของชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของ

ชุมชน

☺ มีระบบการจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน

☺ สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

ตาราง 1 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวโดยชุมชน

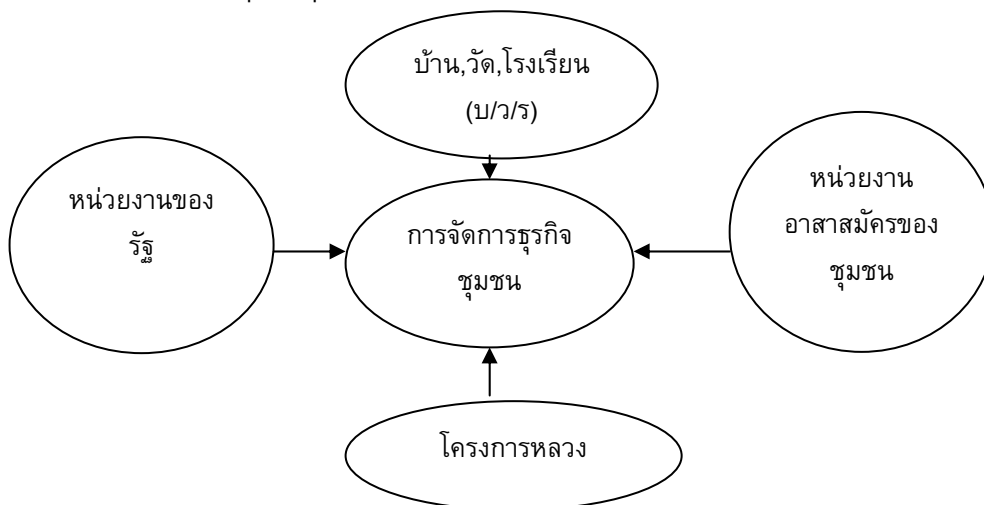
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	การท่องเที่ยวโดยชุมชน
1. <u>วัตถุประสงค์การท่องเที่ยว</u> รับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติ เอกภลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น	รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม และตอบสนองความต้องการของชุมชน
2. <u>ความเป็นเจ้าของ</u> ไม่ได้กำหนดว่าใครเป็นเจ้าของ	ชุมชนเป็นเจ้าของ
3. <u>การจัดการท่องเที่ยว</u> ไม่ได้กำหนดว่าใครเป็นผู้จัดการ	ชุมชนเป็นผู้จัดการ
4. <u>การเชื่อมโยงของการท่องเที่ยว</u> เน้นหนักการท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อม	เน้นหนักการพัฒนาแบบองค์รวม

*** ความแตกต่างที่ชัดเจนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ เรื่องของความเป็นเจ้าของ ***

ที่มา: พจนา สวนศรี. 2546. **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ(REST). (หน้า 17).

3. ธุรกิจชุมชน

“ธุรกิจชุมชน” คือ การรวมตัวกันของชุมชนเพื่อดำเนินธุรกิจโดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนอันเป็นเป้าหมายสุดท้ายที่สำคัญ โดยมีกลุ่มหรือองค์กรชุมชนร่วมเป็นเจ้าของและร่วมดำเนินกิจการตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินงานนั้น (นนทยา อิทธิชินบัญญัติ, 2549: 133-135) โดยสามารถแสดงแผนภาพประกอบของการจัดการธุรกิจชุมชนว่ามีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่เข้ามาร่วมดำเนินการ ดังต่อไปนี้

แผนภูมิ 1 การจัดการธุรกิจชุมชน

การจัดการธุรกิจชุมชนมีหน่วยงานที่จะมาช่วยดำเนินการ ก็คือ บ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งเราสามารถเข้าถึงกับหน่วยงานนี้ได้โดยตรงเพราะเราใช้ชีวิตประจำวันก็ต้องมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานนี้อยู่ตลอดเวลา สำหรับหน่วยงานของรัฐ ซึ่งก็คือ โครงการต่างๆ ที่ทางรัฐบาลจัดทำให้เช่นโครงการกองทุนให้กู้ยืมหรือกองทุนหมู่บ้านเงินล้าน โครงการหลวง ยกตัวอย่างเช่นโครงการของในหลวงของเรา คือโครงการชัยพัฒนา ส่วนหน่วยงานอาสาสมัครของเอกชน ซึ่งก็คือ มูลนิธิต่างๆ เช่น มูลนิธิอาสาสมัครของเอกชน เช่น มูลนิธิพิทักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2540: 125-126) ได้ให้ความหมายของธุรกิจชุมชนไว้ว่า ชุมชนหรือสหกรณ์ หรือใช้ชื่ออื่นใด โดยจะมีการจดทะเบียนหรือไม่ก็ตาม เป็นองค์กรที่เกิดจากการรวมตัวด้วยความสมัครใจของประชาชนจำนวนหนึ่งเพื่อทำธุรกิจชุมชน มีวัตถุประสงค์และอุดมคติร่วมกัน และดำเนินการโดยชุมชน กล่าวคือ สมาชิกมีส่วนร่วมในการลงทุน การบริหารจัดการ และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของธุรกิจชุมชน มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องในกระบวนการทำงานเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ขององค์กรทางด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม มีผู้นำตามธรรมชาติ ทั้งหญิงและชาย โดยผ่านกระบวนการทำงานร่วมกันดังกล่าว

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นอาจสรุปได้ว่า ธุรกิจชุมชน เป็นการประกอบการผลิต การแปรรูป การค้า หรือบริการเพื่อแสวงหากำไร โดยกลุ่มชาวบ้านหรือองค์กรชุมชนเป็นเจ้าของทุน การบริหารจัดการและการรับผลกำไร(หรือขาดทุน)ของกิจการทั้งหมดหรือบางส่วน ซึ่งกลุ่มชาวบ้านอาจเป็นองค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการ เช่น สหกรณ์ หรือไม่เป็นทางการก็ตาม ทั้งนี้ กิจการที่ทำได้ไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อความเป็นอยู่ของคนในชุมชนหรือสภาพแวดล้อมของชุมชน(เบญจวรรณ นาราัจจ์, 2543: 57)

ซึ่งก่อนที่จะเกิดมีธุรกิจชุมชนขึ้นมาได้ จำเป็นจะต้องมีองค์กรชุมชนเสียก่อน และกว่าที่องค์กรชุมชนนี้จะป็นรูปร่างขึ้นมาได้ ก็เป็นกระบวนการพัฒนาที่ยาวนานและซับซ้อน โดยธรรมชาติแล้วกลุ่มชุมชนใด ๆ ก็มีความเป็นองค์กรชุมชนอยู่แล้วในระดับหนึ่ง หากแต่ว่าชุมชนนั้น ๆ จะมีจิตสำนึกร่วมในความเป็นองค์กรชุมชนมากน้อยแค่ไหน มีวัตถุประสงค์ร่วม มีระบบบริหารจัดการร่วมหรือไม่อย่างไร ซึ่งในความหมายขององค์กรชุมชนที่แท้จริงนั้น กาญจนา แก้วเทพ (2538 : 19-29) ได้ระบุว่า หลักการของกระบวนการพัฒนากลายเป็นองค์กรชุมชนนั้นมีวิวัฒนาการทั้งหมดด้วยกันโดยเริ่มจาก ขั้นก่อร่างสร้างกลุ่มและแสวงหาทางเลือกในระดับความคิด ขั้นลงมือปฏิบัติการ ขั้นโตแล้วต้องแตก การขยายกลุ่ม ขยายเครือข่าย และสุดท้ายขั้นหลังคือความสามัคคี องค์กรธุรกิจชุมชนจะต้องได้รับการพัฒนาให้มีความเป็นองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งจากการศึกษาแนวทางธุรกิจชุมชนข้างต้น จะเห็นได้ว่า ชุมชนเป็นผู้คิดตัดสินใจ วางแผน ดำเนินกิจกรรม และประเมินผล ด้วยตัวเองทั้งสิ้น และความเป็นไปได้ของการดำเนินการกลุ่มก็ต้องอาศัยแนวคิดทางอุดมการณ์เป็นเครื่องผูกมัดให้สมาชิกทุกคนและแต่ละคนในกลุ่มร่วมกันคิด มิให้มีตัวแปรอันใดมาสร้างความแตกแยกให้กับกลุ่มได้ หลักการของ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นฐานก็จะเป็นแจกเช่นเดียวกันกับเรื่องของธุรกิจชุมชน เพราะการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นฐานนั้น เป็นธุรกิจชุมชนในรูปแบบหนึ่ง นั่นเอง

4. การจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 5 ธุรกิจด้วยกัน ได้แก่

(1) ธุรกิจการขนส่ง (2) ธุรกิจที่พักแรม (3) ธุรกิจอาหารและบันเทิง (4) ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และ (5) ธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2533: 10-15)

สำหรับวิธีการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีหัวข้อสำคัญอยู่ 5 ประการ ได้แก่ (วีระพล ทองมา, 2545: 57)

1. กำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยวที่เกิดในพื้นที่ให้เหมาะสม
2. กำหนดความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวกับบริษัทนำเที่ยว
3. สร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างธุรกิจการท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น
4. ตรวจสอบผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อพื้นที่โดยพยายามให้มีผลกระทบน้อยที่สุด
5. กำหนดระดับของความสามารถของพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยวให้เหมาะสม

แนวคิดการตลาดเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จีระวัฒน์ ญาณโสภณ (2545: 9-12) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจัดได้ว่าเป็นธุรกิจชุมชนนั่นคือ ชุมชนร่วมเป็นเจ้าของธุรกิจนั้นโดยการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และเป็นผู้ได้รับประโยชน์เป็นส่วนใหญ่ โดยยึดหลักปรัชญาการรักษาความยั่งยืนของชุมชน เป็นธุรกิจขนาดเล็กเพราะขอบข่ายของการให้บริการไม่กว้างมาก จำกัดเพียงพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ชุมชนไม่ได้มุ่งเน้นในด้านของการลงทุนและเงินทุนของชุมชนก็ไม่มีมาก จึงไม่ใช่ธุรกิจที่มุ่งเน้นในการแข่งขัน เพราะหากจะมุ่งการแข่งขันแล้วต้องมีเงินทุนมากเพื่อใช้ในกิจกรรมการแข่งขันต่าง ๆ เช่น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสบาย การโฆษณา การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการขาย ลด แลก แจก แถม รวมไปถึงการจัดกิจกรรมพิเศษ และหากมุ่งเน้นในแนวความคิดนี้ก็ยากยิ่งกว่าที่สุดของการแข่งขันนำไปสู่การสูญเสียเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น ดังนั้น จึงควรมุ่งเน้นในการแสวงหาความร่วมมือมากกว่าไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือระหว่างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยกันเอง หรือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่พร้อมจะให้การสนับสนุน

การตลาดสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงไม่ใช่ตลาดที่เป็น Mass แต่เป็นตลาดสำหรับคนเฉพาะกลุ่มเท่านั้นและเป็นเพียงคนกลุ่มเล็ก ๆ ที่เรียกว่า Nichemarketing การใช้กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix) อันได้แก่ Product, Price, Place และ Promotion เป็นกลยุทธ์หรือเครื่องมือที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้การตลาดประสบผลสำเร็จ ซึ่งได้แก่

1. *Product* หมายถึง ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ สินค้า บริการ หรือความคิดที่จะเสนอขายต่อผู้บริโภค สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้วสินค้าที่จะเสนอขายก็คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งเป็นของดีที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนก็มีของดีของตนเอง แต่สำคัญคือแต่ละชุมชนจะต้องมี

จุดขายที่เป็นจุดเด่น เป็นเอกลักษณ์หรือเป็นตำแหน่งผลิตภัณฑ์ (Product Position) ที่ทำให้แต่ละชุมชนแตกต่างกัน จุดเด่นนี้ต้องสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว นอกเหนือจากแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนที่เป็นจุดขายแล้ว การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวก็เป็นการสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้ามากขึ้น

2. *Price* หมายถึง การตั้งราคา คือ ค่าบริการสำหรับการนำเที่ยวภายในชุมชน การตั้งราคาของธุรกิจท่องเที่ยวโดยทั่วไปมักเป็นการตั้งราคาบนฐานของความยินดีที่จะจ่ายของลูกค้า หรือความสามารถที่จะจ่ายได้ของลูกค้า ในขณะที่ผู้ประกอบการนำเที่ยวเองก็พอใจที่จะรับในจำนวนที่ตัวเองระบุ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอาจกำหนดราคาค่าบริการนำเที่ยวโดยการแสดงรายละเอียดของเงินที่นักท่องเที่ยวได้ชำระว่าจ่ายเป็นค่าอะไรบ้าน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงความเหมาะสม เป็นกลยุทธ์ส่งผลในด้านจิตวิทยา

3. *Place* หมายถึง ช่องทางในการจัดจำหน่าย คือ วิธีการที่จะทำอย่างไรให้การท่องเที่ยวสามารถเสนอแก่ลูกค้าได้ และลูกค้าจะซื้อบริการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างไร กลยุทธ์นี้อาจใช้วิธีการขายตรง หรืออาจขายผ่านระบบออนไลน์ของระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ หรือขายผ่านบริษัทนำเที่ยว ผ่านเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นต้น

4. *Promotion* หมายถึง การส่งเสริมการตลาด เป็นการติดต่อสื่อสารทางการตลาด เพื่อให้ลูกค้าได้รู้จักชุมชนของเรา จะมีเครื่องมือในการส่งเสริมที่เป็นพื้นฐานอยู่ 4 อย่าง คือ การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการขาย และการขายโดยใช้พนักงานขาย แต่การประชาสัมพันธ์จะมีความเหมาะสมกับตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากกว่า

โดยสรุปสิ่งที่การทำตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องให้ความสำคัญก็คือ ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวเอง ที่ต้องมั่นใจว่าชุมชนท้องถิ่นหรือพื้นที่ของตนเองมีจุดขายที่เด่นที่เพียงพอที่จะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวยอมเสียเงินเพื่อมาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของตน การจัดการบริการต่าง ๆ ในสถานที่ท่องเที่ยว รวมถึงความพร้อมทางด้านความคิด จิตใจที่จะไม่ทำให้การท่องเที่ยวมีผลด้านลบต่อชุมชนได้ และกลยุทธ์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีผลสำเร็จมากกว่ากลยุทธ์ P ตัวอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม หากไม่เข้าใจพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของลูกค้ากลุ่มเป้าหมายได้แล้ว การใช้กลยุทธ์ทางการตลาดต่าง ๆ ก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ

5. การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ปารีชาติ วลัยเสถียร (2542: 138-139) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม 2 ลักษณะคือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาคำปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งเป็นการส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมือง ประชาชน และการเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจ

สำหรับขั้นตอนการมีส่วนร่วมนั้น อคิน รพีพัฒน์ (2539: 49) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาไว้ 5 ขั้น ดังนี้

1. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การพิจารณาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

2. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา

3. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาและพิจารณาแนวทางวิธีการในการแก้ปัญหา

4. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา

5. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมการพัฒนา

แนวคิดรูปแบบการมีส่วนร่วมและวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นนั้น บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2540: 222-227) ได้นำเสนอไว้ดังนี้

1. รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่นิยมกันมีอยู่ 3 รูปแบบคือ

รูปแบบที่ 1 การชักชวนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน รูปแบบนี้รัฐบาลจะเป็นผู้วางนโยบายและวางแผนโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยตนเอง ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดทำโครงการท่องเที่ยวเลย แต่จะถูกชักชวนจากรัฐบาลให้เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการท่องเที่ยว

รูปแบบที่ 2 การให้องค์กรชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเจรจาต่อรองสำหรับวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งรูปแบบนี้รัฐบาลและตัวแทนขององค์กรชุมชนท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน แม้ว่าในความเป็นจริงการริเริ่มโครงการท่องเที่ยวจะมาจากรัฐบาลกลางก็ตาม แต่องค์กรชุมชนท้องถิ่นสามารถเข้าร่วมตัดสินใจและเจรจาต่อรองผลประโยชน์กับรัฐบาลได้ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นให้มากที่สุด ซึ่งผลสุดท้ายของการเจรจาต่อรองนั้นรัฐบาลมักเป็นผู้ยอมโอนอ่อนผ่อนตามเสียงขององค์กรชุมชนท้องถิ่นเพื่อมิให้เกิดการขัดแย้งกับชุมชนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบนี้ องค์กรชุมชนท้องถิ่นจะต้องมีศักยภาพสูงและมีความตื่นตัวในการรักษาผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นตนเองให้มากที่สุด

รูปแบบที่ 3 การให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนด้วยตนเอง รูปแบบนี้ชุมชนท้องถิ่นจะเป็นผู้จัดการควบคุมและวางแผนพัฒนาการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวด้วยตนเองอย่างสิ้นเชิง นับเป็นรูปแบบของการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่พึ่งตนเองอย่างแท้จริง แต่ชุมชนท้องถิ่นต้องมีความพร้อมและประสิทธิภาพสูง

2. วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน สามารถกระทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้ คือ

วิธีการที่ 1 การร่วมประชุมวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการร่วมแก้ปัญหาของการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชนในเรื่องของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วิธีการที่ 2 การให้คำปรึกษาในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการให้ประชาชนเข้าร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหารโครงการท่องเที่ยว เพื่อให้ความมั่นใจว่ามีเสียงของประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และร่วมในการตัดสินใจวางแผนพัฒนา

วิธีการที่ 3 การสำรวจความคิดเห็นในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน โดยให้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นด้านการวางแผนพัฒนา

วิธีการที่ 4 การประสานงานร่วมกันในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการให้ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนกลุ่มเข้าไปร่วมงานบริหารหรือการจัดการในคณะกรรมการที่ปรึกษาจากฝ่ายประชาชนในการวางแผนพัฒนา

วิธีการที่ 5 การไต่สวนสาธารณะในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการไต่สวนข้อมูลจากประชาชนเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นก่อนที่รัฐบาลจะตัดสินใจในการวางแผนพัฒนา

วิธีการที่ 6 การออกเสียงประชามติโดยตรงในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการตอบคำถามของรัฐบาล โดยให้ประชาชนทุกคนในสังคมออกความคิดเห็นโดยตรงต่อรัฐบาล และให้ทุกคนในสังคมเป็นผู้ตัดสินใจแทนรัฐบาลในการวางแผนพัฒนา

2.3 แนวคิดเรื่องผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว

1. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ (Economic Impact)

การลงทุนทางด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ถึงแม้ว่าจะมีทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวแต่ความประทับใจอย่างเดียวไม่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้ ดังนั้นต้องมีปัจจัยพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกสบายให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อให้ครบองค์ประกอบของ 3 A ได้แก่ ความน่าประทับใจ (Attraction) การเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) และการอำนวยความสะดวกสบาย (Amenity) รายได้จากการท่องเที่ยวต้องนำไปลงทุนภาคเอกชน มีการลงทุนเพื่อสร้างที่พัก ร้านค้า ร้านอาหาร เป็นต้น ภาครัฐภาษีที่ได้จากการท่องเที่ยวต้องนำไปลงทุนในการสร้างสาธารณูปโภคต่าง ๆ การลงทุนทางด้านการท่องเที่ยว ถ้าดำเนินไปตามแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนก็จะกระทบต่อท้องถิ่นน้อยที่สุด

ผลตอบแทนทางด้านการท่องเที่ยว ให้ผลตอบแทนในการลงทุนสูง สินค้าหรือบริการด้านการท่องเที่ยวเป็นสินค้าที่บริโภคแล้วไม่สูญสลายเหมือนสินค้าที่มีตัวตน ทรัพยากรการท่องเที่ยวก็ยังคงอยู่เหมือนเดิมเสื่อมสลายน้อยแต่ก็บูรณะให้เหมือนเดิมได้

การมีรายได้จากการท่องเที่ยว รายรับจากการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการไหลเวียนของเงินตรา การบริโภคและการลงทุนอย่างต่อเนื่อง

การจ้างแรงงาน การท่องเที่ยวเป็นงานบริการ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้แรงงานคน ทำให้เกิดการจ้างงาน แรงงานดังกล่าวสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและประเทศชาติโดยส่วนรวมและยังเป็นการกระจายรายได้อีกด้วย

2. ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม (Social-cultural Impact)

การเผยแพร่และการยอมรับวัฒนธรรม (Diffusion and Acculturation of Culture)

การต่อต้านวัฒนธรรม (Reaction of Culture)

การซื้อขายวัฒนธรรม (Commoditization of Culture)

การอนุรักษ์วัฒนธรรม (Preservation of Culture)

การเปลี่ยนแปลงของครอบครัว ในเรื่องสถานภาพและหน้าที่ บทบาทของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป สามารถกำหนดบทบาทในครอบครัวได้มากขึ้นกว่าเดิม ชายหนุ่มมีบทบาทในครอบครัวและชุมชนแทนผู้อาวุโสมากยิ่งขึ้น

3. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact)

ความกลมกลืน (Harmony) เกิดขึ้นเมื่อการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมเกื้อกูลอำนวยผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดผลประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

ความขัดแย้ง (Conflict) เกิดขึ้นเมื่อการท่องเที่ยวทำให้สิ่งแวดล้อมเกิดความเสียหาย อาจมีสาเหตุมาจากปริมาณนักท่องเที่ยวมากเกินไป ขาดความระมัดระวัง จงใจกระทำหรือขาดการศึกษา (วัฒนพงศ์ ภัทรสุขเกษม และคณะ, 2545: 13-15)

2.4 แนวคิดเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR)

สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ (2545: 241) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research หรือ PAR) ว่าเป็นเทคนิคการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชนที่เน้นให้คนในชุมชนสามารถรวมตัวกันในรูปแบบขององค์กรประชาชนที่มีประสิทธิภาพ โดยเพิ่มศักยภาพของคนในชุมชนด้วยระบบข้อมูล ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของข้อมูล เพราะข้อมูลจะช่วยให้คนในชุมชนสามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนและดำเนินการพัฒนาชุมชนต่อไปได้ จึงต้องฝึกอบรมเพื่อสร้างทีมงานวิจัยของชุมชน

ลักษณะที่สำคัญของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีดังนี้

1. ผู้ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชนต้องไปใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและถูกต้อง

2. เน้นการจัดการชุมชนและการมีส่วนร่วมในรูปของการรวมตัวเป็นองค์กรของคนในชุมชน นักพัฒนาชุมชนหรือผู้ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน ทำหน้าที่เป็นนักจัดองค์กร ช่วงฝึกอบรมเสริมสร้างความรู้และทักษะของการวิจัยให้เท่านั้น

3. ให้คนในชุมชนคิดและตัดสินใจโดยตนเองโดยไม่มีการครอบงำและมีบทบาทในทุกขั้นตอน นักพัฒนาชุมชนเพียงช่วยประสานงาน ให้ความรู้ทางวิชาการและเทคนิคต่าง ๆ เท่านั้น

4. เป็นการผสมผสานแนวความคิดของการจัดการชุมชน (Community Organization) และการเรียนรู้ของชุมชนเข้าด้วยกัน (Problem Based Learning)

ขั้นตอนในการดำเนินงาน การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอนดังนี้:- (อมรวิรัช นาคกรทรพร และดวงแก้ว จันทร์สระแก้ว, 2541: 8-11)

1. ระยะก่อนทำการศึกษาวิจัย มีขั้นตอนสำคัญ คือ

- ก. การคัดเลือกชุมชนและการเข้าถึงชุมชน
- ข. การบูรณาการนักวิจัยเข้ากับชุมชน
- ค. การศึกษาสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน
- ง. การเผยแพร่แนวความคิดแก่ชุมชน

2. ระยะดำเนินการวิจัย มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ

- ก. การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับชุมชน
- ข. การฝึกอบรมที่วิจัยของชุมชน
- ค. การวิเคราะห์ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นและกำหนดแนวทางออกด้วย
- ง. การออกแบบการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม
- จ. การวิเคราะห์ข้อมูล
- ฉ. การนำเสนอข้อมูลต่อที่ประชุมของชุมชน

3. ระยะการจัดทำแผนงาน มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ

- ก. การฝึกอบรมทีมงานวางแผนชุมชน
- ข. การกำหนดโครงการหรือกิจกรรม
- ค. การศึกษาความเป็นไปได้ของแผนงาน
- ง. การแสวงหางบประมาณและหน่วยงานที่สนับสนุน
- จ. การวางแผนเพื่อติดตามและประเมินผล

4. ระยะเวลาการปฏิบัติงานตามแผน มีขั้นตอนสำคัญ คือ

- ก. การกำหนดทีมงานปฏิบัติงานในรูปของอาสาสมัคร
- ข. การฝึกอบรมทักษะในการปฏิบัติงานให้กับทีมงาน

5. ระยะเวลาติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน

- ก. การกำหนดทีมงานติดตามและประเมินผลของชุมชน
- ข. การฝึกอบรมความรู้และเทคนิคในการติดตามและประเมินผลงาน
- ค. ติดตามการดำเนินงานของฝ่ายปฏิบัติงานทุกระยะ
- ง. นำข้อมูลเสนอต่อที่ประชุมของชุมชนเพื่อรับทราบและข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ซึ่งทำให้เป็นผลงานที่เกิดจากความพยายามร่วมกันศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและการแก้ไขปัญหาชุมชน โดยคนในชุมชนทุกกลุ่มทุกฝ่าย

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิตติพงษ์ ประชุมแดง (2533: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม จากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชาวบ้านคูเต๋อ ตำบลแจระแม อำเภอมืองจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การประกอบธุรกิจท่องเที่ยวของชาวบ้านเริ่มประมาณปี พ.ศ. 2520 โดยชาวบ้านจะประกอบธุรกิจร้านอาหารบริเวณหาดคูเต๋อในปี พ.ศ. 2530 ซึ่งเป็นปีที่รัฐบาลให้เป็นปีท่องเที่ยวไทย หาดคูเต๋อได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว จึงทำให้มีผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก จนกลายเป็นธุรกิจที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป และนอกจากจะประกอบธุรกิจร้านอาหาร ยังมีธุรกิจบริการอื่น ๆ อีกคือ บริการรับฝากรถและหาบเร่ การพัฒนาการท่องเที่ยวหาดคูเต๋อส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคมชาวบ้านคูเต๋อ ดังนี้ ชาวบ้านมีอาชีพหลัก อาชีพรองมากขึ้น ชาวบ้านได้เปลี่ยนอาชีพมาประกอบธุรกิจท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มมากขึ้นส่งผลต่อภาวะการออมและลดภาระหนี้สินของชาวบ้าน ชาวบ้านมีการถือครองและใช้ประโยชน์จากที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมน้อยลง นอกนั้นยังทำให้ที่ดินบริเวณแหล่งท่องเที่ยวมีราคาสูงขึ้น ชาวบ้านได้รับวัฒนธรรมเมืองมากขึ้น ระบบการแลกเปลี่ยนโดยเฉพาะเงินตราเป็นสื่อกลางหลักเข้ามามีบทบาทต่อชาวบ้านมากขึ้น วิธีการดำรงชีวิตของชาวบ้านจึงมีการเปลี่ยนแปลง ค่าครองชีพในหมู่บ้านสูงขึ้น เนื่องจากต้องพึ่งสินค้า ทั้งสินค้าวัตถุดิบ และสินค้าประเภทเครื่องใช้อุปโภคจากเมือง ตลอดจนการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยของนักท่องเที่ยว ปัญหาสังคมในหมู่บ้าน โดยเฉพาะปัญหาการพนันและยาเสพติด นอกนั้นปัญหาอาชญากรรม โจรผู้ร้าย การมั่วสุมทางเพศบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะความสกปรก สิ่งปฏิกูลโสโครกบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ทำลายความสวยงามของธรรมชาติ และก่อให้เกิดปัญหาน้ำเสียในแม่น้ำ

สไตส์ สร้างโชค และคณะ (2544: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อหารูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของพื้นที่ป่าดงนาทาม อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวป่าดงนาทามที่ผ่านมาไม่ได้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่เป็นเพียงการท่องเที่ยวแบบเดินป่าเท่านั้น แต่หลังจากที่โครงการฯ ร่วมกับชุมชนสรุปบทเรียนการท่องเที่ยวที่ผ่านมา สมาชิกได้ร่วมกันระดมความคิดเห็นและเสนอความต้องการที่แท้จริงนำมาสู่การกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ด้วยการ

กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมหลากหลาย สร้างโอกาสการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน และการกระจายรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชนได้อย่างเป็นธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าดงนาทามจะนำไปสู่การสร้างโอกาสให้ชาวบ้านได้สร้างการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาขององค์กรชุมชนอีกมิติหนึ่ง โดยใช้กระบวนการหลายอย่างได้แก่ สร้างความตระหนักให้กับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ค้นหาแบบแผนการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน ค้นหาศักยภาพของแต่ละชุมชน กำหนดกิจกรรมและมาตรการการจัดการท่องเที่ยว ทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยว และนำเสนอผลการท่องเที่ยว

กาญจนา ทองทั่ว และคณะ (2546: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจุดหลักคือป่าชุมชนดงใหญ่บ้านวังอ้อซึ่งมีลักษณะอุดมสมบูรณ์จากการร่วมกันดูแลของชุมชน มีศักยภาพในระดับปานกลาง แต่จุดเด่นอยู่ที่ประวัติความเป็นมาจากป่าที่ถูกทำลายแล้วกลับฟื้นคืนสภาพที่อุดมสมบูรณ์จากความเข้มแข็งของชาวบ้านที่ช่วยกันดูแลรักษาและสำนึกของความเป็นเจ้าของทรัพยากรร่วมกัน รูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวจะให้ความสำคัญกับการให้ความรู้ ความเข้าใจ การสร้างจิตสำนึกของชุมชน และนักท่องเที่ยว โดยใช้การบรรยายโดยชุมชน เยาวชนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลาดเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ มี 2 รูปแบบคือ แบบเข้ามาเย็นกลับ และแบบพักค้างแรม มี 7 ฐานความรู้ รายได้ที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นรายได้ทางอ้อมซึ่งได้มาจากการซื้อสินค้ามากกว่าอัตราค่าบริการ ความภาคภูมิใจสูงสุดของชุมชนบ้านวังอ้อในการเปิดการท่องเที่ยวคือ การได้รับการยอมรับยกย่องชื่นชมจากชาวบ้าน องค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีหมู่บ้านบางแห่งที่นำเอารูปแบบการท่องเที่ยวจากการได้มาศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ลงไปใช้ในหมู่บ้านของตัวเอง

นิรุรินทร์ ไฉ้พันธ์ (2546: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า อุทยานแห่งชาติภูจองนายอยมีศักยภาพด้านพื้นที่ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศและด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสูงเหมาะสมต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่วนด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อมศึกษามีศักยภาพปานกลาง และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวมีศักยภาพต่ำ และจากการวิเคราะห์ระดับศักยภาพได้เสนอแนวทางในการพัฒนาอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 6 ด้านคือ ด้านการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ด้านการส่งเสริมการตลาดและการนำเที่ยว ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริการ และด้านการส่งเสริมการลงทุน

ชมพูนุท โมราชาติ และคณะ (2547: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สองชั้น อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี ทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยว

อย่างยั่งยืนสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สร้างสรรค์ พบว่า ชุมชนภูสองชั้นมีศักยภาพและความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามด้วยจุดศึกษาธรรมชาติบนภูสองชั้นและวัฒนธรรมวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ มีการจัดการท่องเที่ยวโดยแกนนำและชาวบ้านร่วมกันปรับปรุงเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน และต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีกลุ่มคณะกรรมการดำเนินการเป็นฝ่ายต่าง ๆ อย่างชัดเจน มีการศึกษาดูงานชุมชนอื่นแล้วจัดตั้งป่าชุมชนและกฎระเบียบในการรักษาป่าขึ้น สำหรับรูปแบบการท่องเที่ยวจะเป็นแบบ Camping หรือตั้งค่ายพักแรม และการเดินทางเข้ามาเย็นกลับ โดยมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวจากผู้สมัครใจ ไม่มีค่าตอบแทน ได้เฉพาะผลประโยชน์ทางอ้อม คือ ได้รับความทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นมรดกของลูกหลาน ได้รับความภูมิใจ รักถิ่นรักหมู่บ้าน

อนุชา เล็กสกุลดิลก (2547: Abstract) ได้ทำการศึกษาเรื่อง Community Participation in Ecotourism Development in Thailand พบว่า ชุมชนการท่องเที่ยวมากมายได้ใช้การพึ่งพาตัวเองในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว โดยมี การก่อตั้งเป็นกลุ่มการท่องเที่ยวในชุมชนทำหน้าที่บริหารจัดการ ซึ่งมีข้อเสนอแนะว่าควรจะได้มีการแปลงจากนโยบายภาครัฐไปสู่รากหญ้าอย่างแท้จริง

กิตติชัย เจริญชัย (2548: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด และศักยภาพการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวัฒนธรรมชนบท(โฮมสเตย์) บ้านชะชอม ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า บ้านชะชอม มีศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวัฒนธรรมชนบทในระดับสูง ผู้ประกอบการมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในระดับสูง และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง โดยได้นำข้อมูลจากการศึกษาระดับศักยภาพมาวิเคราะห์เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดการจัดการท่องเที่ยวใน 7 ด้านคือ ผลิตภัณฑ์และบริการ ราคา ช่องทางการจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด บุคลากร กระบวนการ และลักษณะทางกายภาพ และแนวทางในการวางแผนพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ใน 8 ด้าน คือ ด้านที่พัก ด้านอาหารและโภชนาการ ด้านความปลอดภัย ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านสภาพแวดล้อม ด้านมูลค่าเพิ่ม และด้านการส่งเสริมการตลาด

ปวิวรรต สมนึก (2548: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาความต้องการมัคคุเทศก์นำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย ณ แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ความต้องการมัคคุเทศก์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยในภาพรวมมีความต้องการอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปหาน้อยในรายด้านได้แก่ ด้านคุณสมบัติของมัคคุเทศก์ ด้านความสามารถของมัคคุเทศก์ และด้านความรู้ของมัคคุเทศก์ ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อปัญหาการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ในจังหวัดอุบลราชธานีในภาพรวมมีปัญหาการนำเที่ยวอยู่ในระดับน้อย

เรวัต สิงห์เรือง และคณะ (2549: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการ แก่งสะพือแบบมีส่วนร่วมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่า แก่งสะพือมีศักยภาพด้านการ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวจุดหลักคือ แก่งสะพือเป็นเสมือนทำนบกั้นน้ำธรรมชาติตั้งอยู่ในลำน้ำมูล มี สภาพเป็นแก่งหิน ทั้งโขดหินขนาดใหญ่และขนาดเล็กกว้างประปรายไปทั่วลำแก่ง ทำให้เกิดเป็น ทัศนียภาพที่สวยงาม จากการดำเนินการวิจัยทำให้ได้รูปแบบแนวทางการบริหารจัดการแก่ง สะพือแบบมีส่วนร่วมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนคือ มีจุดรวมต้อนรับลูกค้าที่มาท่องเที่ยวเพียง จุดเดียว มีบัตรคิวในการให้บริการลูกค้า มีการร่วมมือกันรักษาความสะอาด และมาตรการอื่น ๆ อีกเป็นต้น

สายรุ้ง ดินโคกสูง (2549: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวโดย ชุมชน: กรณีศึกษาหาดชบา ตำบลชบา อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า หลักการ จัดการท่องเที่ยวของชาวบ้านชบามีโครงสร้างการบริหารที่ไม่ซับซ้อนโดยตั้งอยู่บนหลักของ ความโปร่งใสและยุติธรรมและเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การออก กฎ-กติกา รวมทั้งร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ส่วนการท่องเที่ยวโดยชุมชนในทัศนะของชุมชน นั้น ชาวบ้านได้ให้ความสำคัญในด้านการบริหารจัดการที่ต้องมีคณะกรรมการที่มาจาก การเลือกตั้งโดยชาวบ้านต้องสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและเป็นเจ้าของ ร่วมกันในแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวได้สร้างรายได้และอาชีพแก่สมาชิกในชุมชน เสริมสร้าง จิตสำนึกของชาวบ้านให้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรและเกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ส่วนชุมชนเองก็ได้รับประโยชน์ทางอ้อมจากการท่องเที่ยวในเรื่องของระบบสาธารณสุขโปกชั้น พื้นฐานได้รับการพัฒนา แต่อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวก็ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนหลายด้าน อาทิ ส่งผลให้ค่าครองชีพของชาวบ้านสูงขึ้น รวมทั้งกระทบต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและ วัฒนธรรมของชาวบ้าน

บุญยสุษดี อเนกสุข (2549: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนทัศน์ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม พบว่า กระบวนทัศน์การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของพื้นที่ประเทศ ไทย ประกอบด้วยสองกระบวนทัศน์ กล่าวคือกระบวนทัศน์ของรัฐที่ให้ความสำคัญในฐานะการ สร้างมูลค่าการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และให้ความสำคัญกับความคาดหวังของรายรับจากการ ท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และกระบวนทัศน์ของคนในท้องถิ่นได้แก่การรักษาความเป็นชุมชนทั้งด้าน กายภาพ และด้านวัฒนธรรมให้ยั่งยืน ส่วนกระบวนทัศน์การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของพื้นที่ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่กระบวนทัศน์การสร้างสมดุล ระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม กับการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจ และสาธารณสุขอย่างยั่งยืน สำหรับกระบวนทัศน์การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของพื้นที่ประเทศ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามได้แก่ กระบวนทัศน์การใช้การท่องเที่ยวเป็นแหล่งเงินทุนและ องค์ความรู้เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน เพื่อให้ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน และนำไปสู่การ

พัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของชาติอย่างยั่งยืน ซึ่งกระบวนการทอ้งเกี่ยวของทั้งสามประเทศ มีฐานคิดที่คล้ายคลึงในประเด็นการแยกส่วนระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรและการกำหนดนโยบายการพัฒนาของรัฐ ตลอดจนการให้ความสำคัญในการพัฒนาเชิงมูลค่าการทอ้งเกี่ยวเป็นหลัก ดังนั้นกระบวนการใหม่ที่เกิดขึ้นจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงฐานคิดที่สำคัญสองประการได้แก่ฐานคิดเชิงอุดมการณ์ เป็นการให้ความสำคัญกับการหวนกลับสู่ธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการรักษาสมดุลระหว่างมูลค่าและคุณค่าทางการทอ้งเกี่ยว และฐานคิดเชิงการบริหารจัดการเป็นการที่คนในท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการทอ้งเกี่ยวได้ด้วยตนเองกับการสร้างเครือข่ายการทอ้งเกี่ยวแบบยั่งยืนในภูมิภาคอย่างทั่วถึง

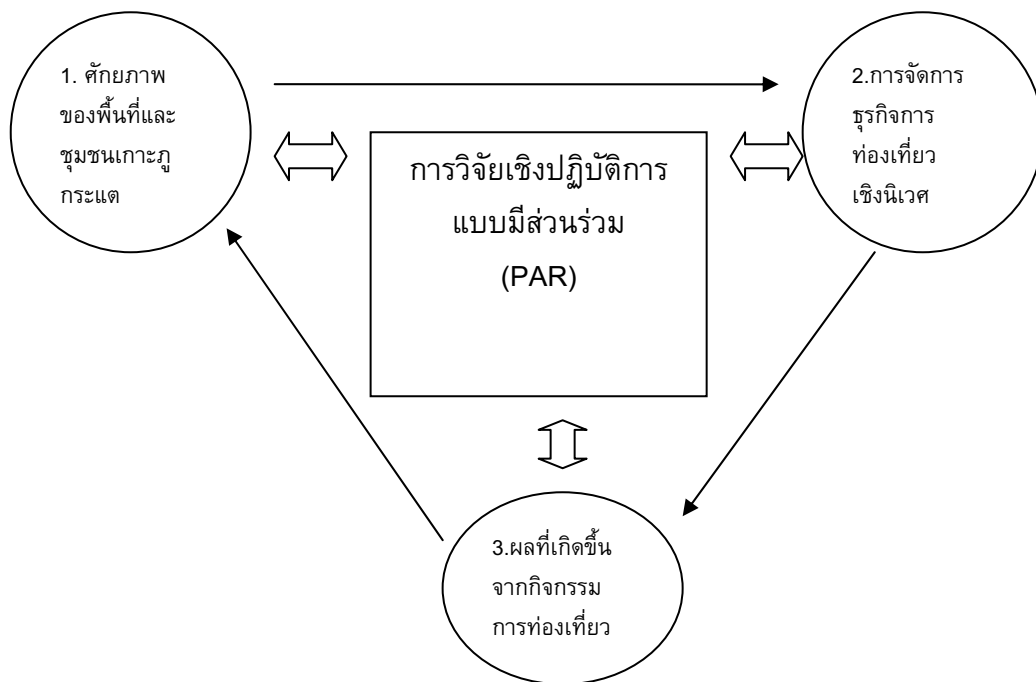
ศักดิ์ศิริ นันตะสุข และคณะ (2550: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนา ศักยภาพของคนในท้องถิ่นในการบริหารจัดการการทอ้งเกี่ยวแบบยั่งยืนในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ พบว่า คนในท้องถิ่นมีศักยภาพด้านบุคลิกภาพระดับมาก ส่วนศักยภาพด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านการบริหารจัดการและด้านการพึ่งตนเองระดับปานกลาง มีความต้องการพัฒนา ศักยภาพด้านบุคลิกภาพ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านการบริหารจัดการและด้านการพึ่งตนเองในระดับ มาก

นฤดม สาริกบุตร และคณะ (2550: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาเพื่อ พัฒนารูปแบบการจัดการทอ้งเกี่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอีสานใต้ พบว่า การจัดและบริหารการ ทอ้งเกี่ยวเชิงนิเวศเป็นหน้าที่ของชุมชนเจ้าของพื้นที่เชิงนิเวศนั้น ๆ โดยให้ชุมชนที่มีพื้นที่เชิง นิเวศจัดและบริหารการทอ้งเกี่ยวดังนี้ คือ พิจารณาพื้นที่เชิงนิเวศที่ชุมชนรับผิดชอบว่าเหมาะ สำหรับการจัดกิจกรรมการทอ้งเกี่ยวเชิงนิเวศหรือกิจกรรมการทอ้งเกี่ยวทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และพิจารณาข้อมูลความต้องการของนักทอ้งเกี่ยว เช่น กิจกรรมที่นักทอ้งเกี่ยว ชอบ วิธีการเดินทาง จำนวนวันที่เดินทางทอ้งเกี่ยว ค่าใช้จ่ายในการทอ้งเกี่ยว เป็นต้น สำหรับ แนวทางการบริหารจัดการแหล่งทอ้งเกี่ยวเชิงนิเวศกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ ไม่ได้มีรูปแบบที่ แน่นนอนตายตัวขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่เชิงนิเวศ ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่แห่งนั้น

ไพฑูรย์ นิยมนา และคณะ (2550: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนา เครือข่ายโฮมสเตย์ในเขตอีสานใต้ พบว่า หากจะสร้างเครือข่ายโฮมสเตย์ในเขตอีสานใต้ ควร มี กิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างเครือข่ายดังนี้ 1) ควรจัดให้มีการพบปะพูดคุยกันอย่างน้อยปีละ 1 ครั้งเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างสมาชิกในเครือข่าย 2) จัดให้มีคณะกรรมการเครือข่ายโดยแต่ละกลุ่มโฮมสเตย์คัดเลือกตัวแทนส่งไปเป็นตัวแทนกลุ่ม 3) มีการร่างข้อตกลงร่วมกันในลักษณะ ของธรรมนูญเครือข่าย 4) มีเอกสารประจำเครือข่ายเพื่อแจ้งความเคลื่อนไหวของแต่ละโฮมสเตย์ 5) มีการรายงานสรุปการดำเนินงานประจำปีของเครือข่าย 6) ควรจัดทำเว็บไซต์และวีซีดี เพื่อแนะนำเครือข่าย และ 7) มีกิจกรรมร่วมในลักษณะการสัมมนาสัญจร

จิตศักดิ์ พุฒจร และคณะ (2550: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาเครือข่าย การท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า สถานการณ์ในปัจจุบันของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาค ตะวันออกเฉียงเหนือมีสมาชิกเครือข่ายที่ร่วมประสานความร่วมมือระหว่างกัน 10 จังหวัด 21 ชุมชน โดยมีรูปแบบการประสานความร่วมมือในลักษณะของเครือข่ายด้านข้อมูลข่าวสารและ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ใน 3 ลักษณะ คือ 1) การสร้างเครือข่ายในระดับชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง 2) การสร้างเครือข่ายในระดับกลุ่มพื้นที่คือ อีสานตอนเหนือ อีสานตอนกลาง และอีสานตอนใต้ และ 3) การสร้างเครือข่ายรวมในระดับภาค ซึ่งมีการจัดโครงสร้างและหน้าที่ที่ชัดเจนในการทำงาน รวมถึงการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อขับเคลื่อนกลไกของเครือข่ายในระดับภาค โดยควรมี องค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชนที่ทำหน้าที่เป็นแกนหลักในการประสาน ความร่วมมือในลักษณะเครือข่ายด้วยความจริงใจและจริงจัง

จากฐานความคิดดังกล่าวที่มิวิจัยได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาโครงการรูปแบบ และแนวทางการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะภูกระแตของชุมชนบ้านโดม ประดิษฐ์ ชุมชนบ้านหนองมะเกลือ และชุมชนบ้านโนนกลาง ตำบลโนนกลาง อำเภอพิบูลมังสา หาร จังหวัดอุบลราชธานี โดยสามารถแสดงกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ได้ดังต่อไปนี้

แผนภูมิ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

บทที่ 3

กระบวนการดำเนินงานวิจัย

3.1 วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษาด้วยการคัดเลือกอาสาสมัครชาวบ้านมาเป็นผู้ช่วยนักวิจัยเพื่อเรียนรู้การทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชนเป้าหมาย 3 แห่ง และโครงการได้เพิ่มประสิทธิภาพให้กับผู้ช่วยนักวิจัยในด้านความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การวิเคราะห์ชุมชนและเทคนิคต่าง ๆ ในการเก็บข้อมูล ทั้งนี้ได้กำหนดกิจกรรมในการวิจัยไว้เป็น 3 ระยะตลอดระยะเวลาทั้งสิ้น 18 เดือน ได้แก่

ระยะที่ 1 ระหว่าง 1 กรกฎาคม 2550 ถึง 31 ธันวาคม 2550 รวม 6 เดือน

ระยะที่ 2 ระหว่าง 1 มกราคม 2551 ถึง 30 มิถุนายน 2551 รวม 6 เดือน

ระยะที่ 3 ระหว่าง 1 กรกฎาคม 2551 ถึง 31 ธันวาคม 2551 รวม 6 เดือน

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกเป็นข้อมูลที่ศึกษาจากเอกสาร ได้แก่ หนังสือ วารสาร บทความ ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ ในชุมชนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่ 2 เป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key Informant) จำนวน 15 คน และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ส่วนที่ 3 เป็นการศึกษาดูงานและทดลองการจัดการท่องเที่ยวโดยมีชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ

3.2 กลุ่มเป้าหมายและทีมวิจัย

1. นักวิจัยและทีมวิจัย จำนวน 9 คน

1. นายปวิวรรต	สมนึก	หัวหน้าทีมวิจัย
2. นายผดุงศักดิ์	ศรีแสง	ผู้ช่วยนักวิจัย
3. พ.ต.วรวิทย์	จิตรจันทร์	ผู้ช่วยนักวิจัย
4. นายสุรศักดิ์	จันทร์อร่าม	ผู้ช่วยนักวิจัย
5. นายศรนิรันดร์	ชมพันธ์	ผู้ช่วยนักวิจัย
6. นางบุญยิม	นนท์ศิริ	ผู้ช่วยนักวิจัย
7. นายเสกสรรค์	จิตรจันทร์	ผู้ช่วยนักวิจัย
8. นางภูมิใจ	ทองทับ	ผู้ช่วยนักวิจัย
9. นางสาวहरรรษา	โอชาพันธ์	ผู้ช่วยนักวิจัย

2. อาสาสมัครวิจัยชาวบ้าน จำนวน 13 คน

1. นายประพันธ์	ศรีบุญเรือง
2. นายสุรินทร์	สมบูรณ์

3. นายทองห्यू	จันทร์สมาน
4. นางพิสมัย	บำรุงชนม์
5. นายแก้ว	สุชาติ
6. นายวินัย	จิตต์จันทร์
7. นายเคน	เจริญสมบัติ
8. นายสมบูรณ์	เชื้อโชติ
9. นางสาวสมพร	ผลักษ์
10. นายเมือง	ผลักษ์
11. นางรัตนากร	แสงคำ
12. นางรจนาถ	มันทน
13. นายสุรสีห์	วงษ์ขัน

3. ที่ปรึกษาโครงการ

1. อาจารย์ ดร. บุญยสฤฎี	อเนกสุข	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
2. อาจารย์กาญจนา	ทองทั่ว	นักวิชาการอิสระ

4. คณะวิทยากรและผู้ช่วยเสริมความรู้ประสบการณ์

1. คณะเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
2. กลุ่มกินข้าวเขาเหือน บ้านชะจอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
3. ชมรมอนุรักษ์ผ้าพันธุพื้นบ้าน บ้านชาติ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี
4. กรรมการกลุ่มจัดการท่องเที่ยวหาคูเต๋อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
5. นายพินิจนันท์ ทองเสริม บ้านชะจอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
6. อาจารย์ชวพจน์ ศุภสาร คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
7. อาจารย์นวิทา พลทม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
8. คณะหัวหน้าโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดอุบลราชธานี รุ่นปี 2549

5. ผู้สนับสนุนหรือองค์กรสนับสนุน

1. ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดอุบลราชธานี
2. มูลนิธิพิทักษ์ธรรมชาติเพื่อชีวิต
3. องค์กรบริหารส่วนตำบลโนนกลาง อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
4. โรงเรียนบ้านโดมประดิษฐ์ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
5. โรงเรียนโนนกลางวิทยาคม อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

3.3 ขอบเขตของการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึง รูปแบบและแนวทางการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะภูเก็ตของชุมชนทั้ง 3 แห่ง ตำบลโนนกลาง อำเภอพิบูลย์มังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการค้นหา เรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในแง่ของการศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชน การวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและชุมชน การทัศนศึกษาดูงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การทดลองการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะที่พบในโครงการวิจัย โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาประวัติความเป็นมาหรือบริบทชุมชน เพื่อจะได้รวบรวมและศึกษาหาข้อมูลจัดเป็นหมวดหมู่ เป็นองค์ความรู้ของชุมชน เป็นระบบระเบียบมากขึ้น ผลที่เกิดตามมาคือเยาวชน ผู้ช่วยนักวิจัยที่เป็นผู้สัมภาษณ์และจดบันทึกได้เรียนรู้และเห็นคุณค่า ความสามารถของชุมชนของตนเอง เรื่องราวบางเรื่องไม่เคยรับรู้ก็รู้ได้รู้เป็นการเพิ่มความสำนึกและรักในความเป็นชุมชนมากยิ่งขึ้น

2. การวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อชาวบ้าน นักวิจัยได้ร่วมกันประเมินและค้นหาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนเกาะภูเก็ตและบริเวณรอบ ๆ ที่สาธารณะ เพื่อจะนำเสนอให้นักท่องเที่ยวและปรับปรุงเส้นทางความเป็นไปได้โดยตรงไปตรงมา โดยยึดหลักวิเคราะห์ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นต้นแบบที่นักวิจัยปรับปรุงให้สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเกาะภูเก็ต

3. การวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน โดยใช้เทคนิคการประชมแบบสร้างสรรค์ (Appreciation, Influence and Control: AIC) ในการศึกษาความต้องการและความพร้อมของชุมชนเกาะภูเก็ตในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเอง

4. การทัศนศึกษาดูงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างคนทำงานของแต่ละพื้นที่ ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ คำแนะนำต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์มากที่จะทำให้คิดค้นหารูปแบบ กระบวนการวิธีการทำงานโดยเฉพาะของชุมชนที่ไม่เคยรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการเปิดโลกทัศน์ของชุมชน

5. การทดลองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หลังจากการศึกษาดูงานชุมชน วิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวแล้วจนกระทั่งได้รูปแบบที่ชุมชนคิดว่าดีแล้ว จึงมีการทดลองจัดการท่องเที่ยวตามรูปแบบที่นักวิจัยและชาวบ้านได้ช่วยกันกำหนดขึ้นมา โดยทดลองจัดการท่องเที่ยว 4 ครั้ง กับกลุ่มเป้าหมายคือ นักท่องเที่ยวทั่วไป ชาวบ้าน นักศึกษา ที่ติดต่อมาหลังมีการประชาสัมพันธ์ 3 รูปแบบ คือ รูปแบบครึ่งวัน รูปแบบเข้ามาเย็นกลับ และรูปแบบพักค้างคืน ซึ่งการทดลองแต่ละครั้งจะได้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็น คำติชม ทั้งจากทีมงานเอง ชาวบ้าน นักท่องเที่ยว เราสามารถนำสิ่งที่ได้รับนำมาปรับปรุงแก้ไขและเรียนรู้ร่วมกันได้ทั้งของชาวบ้าน นักวิจัย และนักท่องเที่ยว

6. การรวบรวมปัญหา-อุปสรรคและข้อเสนอแนะทั้งจากชาวบ้าน ที่มิวิจัยและนักท่องเที่ยวนำมาปรับปรุงแก้ไขและทำให้ดีขึ้นจากเดิม การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นทำให้มีผลต่อความเป็นตัวตนพร้อมทั้งฝึกที่มิวิจัยให้ความอดทน อดกลั้น รับฟังความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องกับสิ่งที่ตนเองคิด

7. สรุปผลการดำเนินงานและวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว โดยการเชิญหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลโนนกลาง นายอำเภอพิบูลมังสาหาร นักวิชาการทางการท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 2 จังหวัดอุบลราชธานี และสถานศึกษาในพื้นที่ เข้าร่วมสรุปและวางแผนการทำงานให้ต่อเนื่องและยั่งยืน

3.4 แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ได้จำแนกวิธีการและขั้นตอนในการรวบรวมข้อมูลได้ดังนี้

1. การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Literature Review) จากหนังสือ วารสาร รายงาน บทความ ส่งตีพิมพ์ แผนที่ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ จากหน่วยงานราชการและภายในชุมชน เพื่อสร้างแนวคำถามถึงโครงสร้างและกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก(ส่อ)และสังเกตแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่เป้าหมาย โดยใช้แนวคำถามถึงโครงสร้างสัมภาษณ์ผู้รู้ (Key Informant) จำนวน 15 คน หลังจากนั้นที่มิวิจัยก็ได้มาทำความเข้าใจถึงประเด็นที่จะสัมภาษณ์และกำหนดตัวผู้รับผิดชอบ จะมีทั้งผู้สัมภาษณ์ 1 คน และผู้จดบันทึก 2 คน หลังการสัมภาษณ์ทุกครั้งจะนำข้อมูลที่บันทึกมาเรียบเรียงให้ได้ใจความชัดเจนพอ เมื่อสัมภาษณ์ครบทุกคนแล้วก็นำมาเรียบเรียง ตรวจสอบข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์สรุปเป็นข้อมูลของชุมชน โดยแหล่งข้อมูลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน 3 คน ชาวบ้าน 5 คน คณะกรรมการหมู่บ้าน 5 คน ข้าราชการในชุมชน 2 คน และกิจกรรมสนทนากลุ่มย่อย: โสเหล่ (Focus Group) ในประเด็นที่กำหนด กับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่

3. การเดินสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน และบริบทของชุมชน พร้อมการบันทึกภาพ

4. การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ในเรื่อง การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การจัดทำบัญชี การเป็นผู้ประกอบการ การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและนักสื่อความหมาย การให้บริการที่ดี การประชาสัมพันธ์ การเตรียมความพร้อม เป็นต้น การพูดคุยกันและสรุปงานกันในแต่ละครั้ง จะพบสิ่งที่ที่มิวิจัยและชาวบ้านไม่รู้หรือยังไม่รู้ อยู่เสมอ จึงมีการเสนอให้มีการฝึกอบรมเรื่องที่ไม่รู้ โดยการเชิญวิทยากรจากภายนอกมาบรรยายและฝึกปฏิบัติ เช่น การเป็นมัคคุเทศก์ที่ดีเขาทำกันอย่างไร จะให้ชาวบ้านที่เป็นผู้ช่วยนักวิจัยและเยาวชนมาฝึกอบรมจากวิทยากรที่เชิญมาและลองฝึกปฏิบัติ โดยมีทีมงานวิจัยและชาวบ้านทดลองเป็นนักท่องเที่ยว จากการสังเกตจะพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมต้องการจะฝึกปฏิบัติจริงมาก มีความกระตือรือร้นในการท่องเที่ยวในแต่ละฐานของแหล่งท่องเที่ยว ฝึกเล่นเกมต่าง ๆ และช่วยกันคิดเกมใหม่ ๆ เพิ่มเติมเข้ามา

5. การศึกษาดูงานในพื้นที่อื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน และมีประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (จอบเบิ่ง) จะมีการเตรียมตัวที่มงานที่จะไปว่าจะไปดูอะไร โดยก่อนการเลือกพื้นที่ดูงานจะมีการศึกษาก่อนว่าทำไมจึงเลือกที่นี่ มีจุดเด่นอะไรบ้างและจะไปเรียนรู้อะไรได้บ้าง เมื่อซักซ้อมความเข้าใจกันแล้วจึงออกเดินทางไปดูงาน เมื่อไปถึงที่ศึกษาดูงานต้องพยายามจดจำเรียนรู้ ถ้ามองในสิ่งที่ไม่เข้าใจ ช่างสังเกต จดบันทึก เมื่อกลับมาถึงชุมชนต้องร่วมกันเรียบเรียงงานสิ่งที่ไปเห็นมา สิ่งที่จะเอามาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับชุมชนของตนได้ และจะประยุกต์หรือปรับใช้อย่างไร แล้วนำมาตีความเห็นร่วมของที่ประชุมนำมาปฏิบัติ

6. การทดลองจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการปฏิบัติจริง

7. การจัดเวทีต่าง ๆ เช่น การเตรียมงาน การระดมสมอง การนำเสนอข้อมูล การคืนข้อมูลสู่ชุมชนเพื่อตรวจสอบและเพิ่มเติมข้อมูล ตลอดจนการประชุมสรุปผลการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงแก้ไข โดยที่มวิจัยจะเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องพร้อมที่มงานทุกคนเข้าร่วมประชุม โดยเตรียมประเด็นที่จะพูดคุยและสรุปงานไว้ก่อนพูดคุยที่ละประเด็น โดยการบันทึกบนกระดาษชาร์ตให้ทุกคนเห็นด้วยกัน ถ้ามีความคิดเห็นแย้งหรือสรุปไม่ตรงมติของที่ประชุมก็จะมีบทกั้วกัน

3.5 การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

ข้อมูลที่ได้ในแต่ละกิจกรรมนำมาจัดระเบียบข้อมูลใหม่ โดยการจำแนกประเภทเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้วนำมาวิเคราะห์ควบคู่บริบท รวมทั้งการเปิดเวทีสรุปผลการปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ซึ่งมีชุมชนและที่มวิจัย วิเคราะห์ และประมวลผลร่วมกัน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากการรวบรวมผลการดำเนินกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการซึ่งกำหนดไว้ 3 ระยะเวลา คือ ระยะเวลาที่ 1 เป็นระยะการเตรียมงานและชุมชน ระยะเวลาที่ 2 เป็นระยะทดลองปฏิบัติงาน และระยะเวลาที่ 3 เป็นระยะปฏิบัติงานจริง สรุปประเมินผลการวิจัยและเผยแพร่ข้อมูล สามารถนำมาเสนอข้อมูลได้ดังต่อไปนี้

4.1 บริบทชุมชน

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนเกาะภูกระแต จำนวน 15 คน และจากเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่มีในชุมชน จนสามารถเรียบเรียงนำเสนอได้ดังนี้

ด้านประวัติศาสตร์

จากคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้อาวุโสหลาย ๆ ท่านที่อยู่ในชุมชนแห่งนี้ ทำให้ทราบว่า การก่อตั้งชุมชนเกาะภูกระแตเริ่มขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2441 โดยบรรพบุรุษชาวเมืองชุนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ ได้พากันมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณ “เมืองโดม” ซึ่งในอดีตมีฐานะเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีนายอำเภอที่ทางราชการตั้งให้ชื่อ “หลวงอุดมมะเข้” (นายผาย นนท์ศิริ) ต่อมาเกิดการแต่งงานระหว่างคนใน 4 หมู่บ้านทำให้เกิดตระกูลดั้งเดิมอยู่ในเวลานั้น 3 ตระกูลด้วยกัน ชุมชนตั้งอาศัยอยู่ริมน้ำโดมน้อยอันประกอบด้วยหมู่บ้าน 4 หมู่ด้วยกันและมีจำนวนคนประมาณ 400 หลังคาเรือน ต่อมาในปี พ.ศ. 2511 ทางราชการได้มีการสร้างเขื่อนสิรินธรทำให้บริเวณดังกล่าวถูกน้ำท่วมเนื่องจากเป็นพื้นที่ต่ำจนกลายเป็นเมืองบาดาลที่จมน้ำอยู่ ประชาชนแถบนั้นได้รับค่าชดเชยจากที่ทำกินและที่อยู่อาศัยจึงได้แยกย้ายไปอยู่ในพื้นที่ซึ่งรัฐบาลจัดสรรให้ และอีกส่วนหนึ่งซึ่งเป็นชุมชนเกาะภูกระแตในปัจจุบันนำโดยกำนันบุญศรี จันทรสมาน ได้พาชาวบ้านอพยพมา ประมาณ 30-40 หลังคาเรือนโดยมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณที่นาอันอุดมสมบูรณ์ที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “บ้านสี่แยกโดมประดิษฐ์” ต่อมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน หลังจากนั้นก็ได้มีการแยกหมู่บ้านออกไปตั้งเป็น บ้านหนองมะเกลือและบ้านโนนกลางตามลำดับ จากการซักไซ้ไล่เรียงเพื่อค้นหาเชื้อสายของผู้ก่อตั้งหมู่บ้าน ได้พบว่ามีนายพิมพ์สุทธิประภา ซึ่งเป็นผู้อาวุโสและเป็นคนเก่าแก่ที่สุดของหมู่บ้าน(อายุ 87 ปี) มีเชื้อสายสืบทอดมาจากหลวงอุดมมะเข้ และนางนวล นนท์ศิริ จนมีลูกหลานสืบเชื้อสายต่อ ๆ กันมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ภาพ 2 รูปภาพตระกูลของนายอำเภอหลวงอุดมมะเข้

ด้านเศรษฐกิจและสังคม

สภาพทั่วไป

ชุมชนเกาะภูกระแตในปัจจุบันประกอบด้วย 3 หมู่บ้านด้วยกัน คือ (1) บ้านโดมประดิษฐ์ ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ 1 (2) บ้านหนองมะเกลือ ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ 6 และ (3) บ้านโนนกลาง ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ 11 ตำบลโนนกลาง อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีอาณาเขตติดต่อกับบริเวณโดยรอบดังนี้

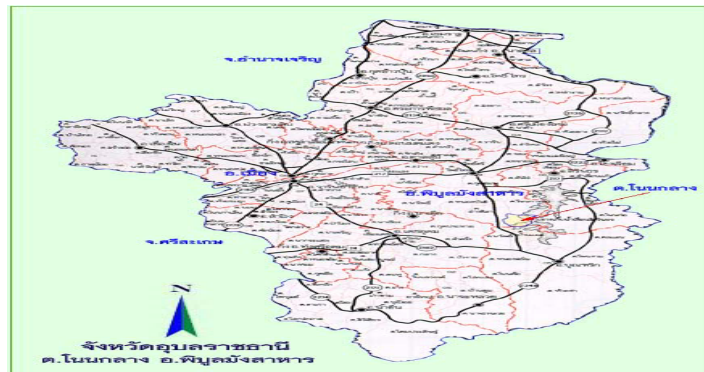
ทิศเหนือ ติดกับบ้านโนนจิก ตำบลฝางคำ

ทิศใต้ ติดกับหมู่ที่ 7 บ้านสุขสบาย

ทิศตะวันออก ติดกับเขื่อนสิรินธร (เกาะภูกระแต)

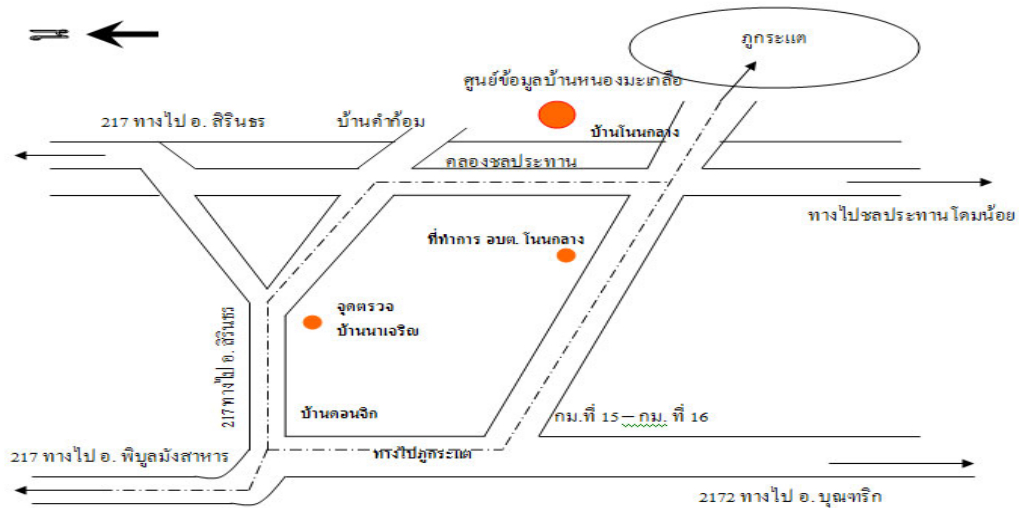
ทิศตะวันตก ติดกับบ้านหนองไฮ และบ้านหนองไผ่

อาณาบริเวณของชุมชนเกาะภูกระแตมีพื้นที่อยู่ประมาณ 10,000 ไร่ ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล มีจำนวนครัวเรือน 309 ครัวเรือน ประชากรอาศัยอยู่แยกเป็นเพศชาย 645 คน เพศหญิง 650 คน รวมทั้งสิ้น 1,295 คน(องค์การบริหารส่วนตำบลโนนกลาง, 2550: 2)

ภาพ 3 แผนที่ตำบลโนนกลาง อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน

ในด้านการคมนาคมนั้น ชุมชนเกาะภูกระแตอยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดอุบลราชธานี ตามถนนเส้นทางหลวงหมายเลข 217 สายอุบลราชธานี - วารินชำราบ - พิบูลมังสาหาร - สิรินธร - ช่องเม็ก ประมาณ 70 กิโลเมตร เมื่อเดินทางมาจากอุบลราชธานีตามเส้นทางดังกล่าว เมื่อผ่านจุดตรวจบ้านนาเจริญประมาณ 2 กิโลเมตร จะพบป้ายชี้บอกทางโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดมน้อยทางด้านขวามือ เลี้ยวขวาเข้าไปอีกประมาณ 12 กิโลเมตร จะเป็นถนนลาดยางเลียบคลองส่งน้ำชลประทานผ่านบ้านคำก้อม บ้านโนนจิก จนกระทั่งถึงบ้านหนองมะเกลือทางด้านซ้ายมือ ซึ่งเป็นหมู่บ้านแรกของชุมชนเกาะภูกระแต และบ้านโดมประดิษฐ์ ตลอดจนบ้านโนนกลาง ซึ่งอยู่ติดกันตามลำดับ

ภาพ 4 แผนที่แสดงเส้นทางการคมนาคมมายังชุมชนเกาะภูกระแต

เศรษฐกิจ

ชุมชนแต่ละครอบครัวมีการประกอบอาชีพหลักเพียงอาชีพเดียว และบางครอบครัวจะประกอบอาชีพเสริมด้วย เช่น อาชีพค้าขาย อาชีพรับจ้างทั่วไป และงานทั่วไปทั้งในและนอกชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ คือ

ก) อาชีพทำนา

ปัจจุบันมีผู้ทำนาเหลืออยู่จำนวนมากและเป็นของตนเอง ส่วนใหญ่ทำนาปีละสองครั้ง (นาปี และนาปรัง) แต่การทำนาของชาวบ้านครึ่งหนึ่งมักจะปลูกข้าวเอาไว้รับประทานเอง อีกครึ่งหนึ่งก็จะแบ่งไว้ทำพันธุ์และเอาไปขายบ้าง

ภาพ 5 สภาพที่นาในฤดูการทำนาทั้งนาปี และนาปรัง

ข) อาชีพทำประมงน้ำจืด

ชาวบ้านหนองมะเกลือ หนึ่งในชุมชนเกาะภูกระแต ส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดบ้านจะประกอบอาชีพทำประมงน้ำจืดจากอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิรินธร โดยจะมีอุปกรณ์การทำประมงประกอบด้วย โป๊ะตักปลาแก้ว ซึ่งมีลักษณะเป็นถอยยกปลาของแต่ละบ้าน แห อวน และเบ็ดตักปลา โดยมีเรือหางยาวขนาดเล็กจำนวนที่หนึ่ง 5 คน และแพ ที่ใช้เป็นพาหนะในการหาปลา

ภาพ 6 เรือหางยาว แพหาปลา และโป๊ะตักปลาของชาวบ้านในการทำประมงน้ำจืด
การศึกษา

ระดับการศึกษาของคนในชุมชนส่วนใหญ่เพียงแค่จบการศึกษาภาคบังคับและไม่ได้เรียนต่อ นอกจากการศึกษาในระบบแล้ว ชุมชนเกาะกุกระแด่ยังมีโอกาสได้รับการฝึกอบรมยกระดับความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ จากบางหน่วยงานที่เข้ามาในชุมชนนี้

การสืบทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และกระบวนการเรียนรู้

ชุมชนเกาะกุกระแด่ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยเข้าร่วมปฏิบัติตามประเพณีศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ประเพณีบุญบั้งไฟ บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวจี บุญพะเหวด บุญกฐินสามัคคี และพิธีเลี้ยงปู่ตาบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้มิติทางความเชื่อถือแล้วชุมชนยังสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบของภาษาถิ่น อีสาน ดนตรีพื้นบ้าน(พิณ แคน โปงกลาง) การร้องรำ (หมอลำกลอน) และทักษะด้านการหัตถกรรมต่าง ๆ

ภาพ 7 ชะจ้ำประกอบพิธีไหว้ศาลปู่ตา (เจ้าพ่อแก้งใหญ่)

4.2 ศักยภาพของพื้นที่และชุมชน

ทรัพยากรธรรมชาติ เกาะกุกระแด่

ภาพ 8 สภาพธรรมชาติของเกาะกุกระแด่

“เกาะกุกระแด่” ตั้งอยู่ในพื้นที่ของ ตำบลโนนกลาง อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี มีลักษณะเป็นเกาะกลางน้ำที่น้ำท่วมไม่ถึงตลอดทั้งปีซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 250 ไร่ ในช่วงฤดูฝนจะมีน้ำล้อมรอบเป็นเกาะตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ของทุก ๆ ปี สาเหตุที่เรียกว่า “กุกระแด่” เนื่องจากว่า เมื่อชาวบ้านมองจากหมู่บ้านข้างล่างขึ้นมาจะเห็นเป็นเนินสูง โดยชาวอีสานเรียกเนินสูงว่า ภู และบนภูนั้นมี กระแด่ ซึ่งเป็นสัตว์ป่าชนิดเดียวกันกับกระรอก

อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ผู้คนจึงนิยมเรียกขานต่อกันมาว่า “ภูกระแต” สำหรับน้ำที่ล้อมรอบเกาะภูกระแตนั้น เป็นน้ำจากการสร้างเขื่อนสิรินธรเมื่อปี พ.ศ. 2511 ทำให้หมู่บ้านเมืองโดมในอดีตซึ่งตั้งอยู่บริเวณใกล้ๆกับเกาะภูกระแต และที่นาของชาวบ้าน ต้องจมอยู่ใต้น้ำกลายเป็นเมืองบาดาลนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ส่วนลักษณะภูมิประเทศของเกาะภูกระแตนั้นมีลักษณะเป็นภูหินปนป่าเบญจพรรณ และมีพืชสมุนไพรมากมายหลายชนิด ลักษณะของทรัพยากรในป่าในฤดูฝนจะมีเห็ดหลายชนิด และมีแมลงต่างๆ ที่ชาวบ้านหากินได้ สำหรับพื้นที่รอบนอกส่วนที่เป็นน้ำมีโป๊ะดักปลาแก้ว และเครื่องมือหาปลาชนิดต่างๆ ที่ชาวบ้านใช้ทำการหาปลา นับว่าเป็นเกาะกลางน้ำที่อุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ ความหลากหลายทางชีวภาพ ชาวบ้านหวงแหนไว้ด้วยการไม่มีประชาชนอยู่อาศัยบนเกาะ และไม่ได้แผ้วถางป่าด้วยการอนุรักษ์ไว้ให้ประชาชนดำรงชีพ บริเวณรอบๆเกาะภูกระแตมีสภาพทิวทัศน์ที่สวยงามนับว่าเป็นภูมิประเทศแห่งหนึ่งที่โดดเด่นอยู่ท่ามกลางเว้าที่สงบและน่าพักผ่อนหย่อนใจ เนื่องจากเป็นเกาะเล็กๆ ในฤดูน้ำหลาก ส่วนในฤดูแล้งน้ำก็จะแห้งขอดทำให้สามารถเข้าไปท่องเที่ยวพักผ่อนได้ หรือหากว่าจะเดินทางหน้าฝน ก็สามารถเดินทางได้โดยเรือหรือแพหาปลาของชาวบ้านละแวกนั้น โดยเกาะภูกระแตมีบริเวณที่สามารถลงเล่นน้ำได้ในหาดทรายทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ของเกาะ ส่วนทางด้านทิศตะวันตกนับว่าเป็นทางเข้ามาที่เกาะภูกระแตซึ่งถือว่าเป็นด้านหลังของเกาะ ปัจจุบันมีสำนักสงฆ์ภูกระแตธรรมดาราม นอกจากนั้นบริเวณรอบๆเกาะยังสามารถพัฒนาเป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติพืชสมุนไพรและยังมีลานกว้างเหมาะสำหรับทำเป็นห้องเรียนธรรมชาติเพื่อศึกษาการดำรงชีพในป่าของบรรดานักเรียน นักศึกษา และนักท่องเที่ยวทั่วไป สำหรับไฮดรินธรรมชาติก็จะมีอยู่รายรอบเกาะในทางด้านทิศใต้เรื่อยไปจนถึงทางทิศตะวันออก ซึ่งเหมาะสำหรับนั่งพักผ่อนหย่อนใจชมทัศนียภาพรอบๆเกาะและรับประทานอาหารร่วมกัน

ภาพ 9 ไข่มดแดง และเห็ดโคลนที่ชาวบ้านสามารถหาได้จากเกาะภูกระแต

จากทรัพยากรธรรมชาติที่พบในเกาะภูกระแต ผู้วิจัยได้ร่วมกับคนในชุมชนที่คุ้นเคยกับเกาะภูกระแต และเคยใช้ประโยชน์จากผืนป่าธรรมชาติบนเกาะจำนวน 21 คน และนักวิชาการจากหน่วยอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำจืด เขื่อนสิรินธร จำนวน 5 คน รวมทั้งนักวิชาการจากอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จำนวน 4 คน รวมทั้งหมด 30 คน จากนั้น ทุกคนร่วมกันกำหนดมิติและตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับการประเมินศักยภาพของระบบนิเวศบนเกาะภูกระแต โดยประยุกต์ใช้แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2548 : 5/7 – 5/11) ว่าพื้นที่ที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวอย่างเกาะภูกระแตมีความเหมาะสมในการพิจารณาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ โดยประเมินเฉพาะองค์ประกอบด้านศักยภาพในการเป็น

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งประกอบด้วย 4 ดัชนี ได้แก่ (1) จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ (2) ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ (3) ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ และ (4) ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว ทั้งนี้องค์ประกอบแต่ละข้อจะมีค่าคะแนนเท่ากับ 10 คะแนน ซึ่งแหล่งธรรมชาติที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องมีความสมบูรณ์ขององค์ประกอบนี้ไม่ต่ำกว่า 2 ข้อ หรือได้คะแนนไม่ต่ำกว่า 20 คะแนน หรือได้คะแนนร้อยละ 50 ขึ้นไป ซึ่ง ผู้วิจัยได้ให้ ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 30 คน เป็นผู้ให้คะแนน ปรากฏผลดังนี้ คือ

ตาราง 2 แสดงผลการประเมินศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะภูเก็ต

ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	คะแนน
<p>1. จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ (10 คะแนน)</p> <p>หมายเหตุ แหล่งธรรมชาติที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีสิ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเที่ยวชมได้เป็นอย่างดีและจุดดึงดูดดังกล่าวต้องก่อให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องระบบนิเวศ สร้างความภาคภูมิใจ ความหวงแหนและจิตสำนึกในการที่จะรักษาสีน้ำเงินให้คงอยู่ตลอดไป เช่น การมีสัตว์หรือพืชที่มีลักษณะโดดเด่น หายาก ไกลสูญพันธุ์ เป็นต้น</p>	8.20
<p>2. ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ (10 คะแนน)</p> <p>หมายเหตุ แหล่งธรรมชาติควรที่จะคงสภาพความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมไว้ได้มากที่สุด และมีการรบกวนโดยมนุษย์น้อยที่สุด แหล่งธรรมชาติที่ถูกบุกรุกหรือทำลายโดยมนุษย์จนไม่เหลือสภาพเดิมจะทำให้การเรียนรู้ระบบนิเวศและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ลดลงไปด้วย</p>	7.80
<p>3. ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ (10 คะแนน)</p> <p>หมายเหตุ ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นจะมีส่วนสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ซึ่งชุมชนควรมีลักษณะเป็นชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในแหล่งธรรมชาติ และยังคงรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมไว้ได้ เช่น ชุมชนผีตองเหลืองหรือชุมชนชาวเขาเผ่าเล็ก ๆ หรือแหล่งธรรมชาตินั้นอาจมีหลักฐานชัดเจนที่แสดงถึงการตั้งถิ่นฐานและการเป็นแหล่งวัฒนธรรมในอดีต เช่น ภาพเขียนฝาผนังถ้ำหรือบริเวณหน้าผา เป็นต้น</p>	7.90
<p>4. ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว (10 คะแนน)</p> <p>หมายเหตุ โดยจะพิจารณาจากโอกาสที่จะเกิดอันตรายจากตัวพื้นที่เองในบริเวณเส้นทางท่องเที่ยว เช่น แผ่นดินไหว สึนามิ น้ำป่า ดินถล่ม หน้าผาสูงชัน กระแสน้ำรุนแรง สัตว์ดุร้าย มาลาเรีย และปัจจัยภายนอก เช่น ภัยจากโจรสลัด โรคระบาดอื่น ๆ เป็นต้น</p>	7.60
รวม	31.50

ดังนั้น เกาะภูเก็ตจึงผ่านการประเมินศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งแสดงว่าพื้นที่เกาะภูเก็ตมีความเหมาะสม หรือมีศักยภาพในการที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป ซึ่งสอดคล้องแนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวของมนัส สุวรรณ (2538: 129) ว่าเป็นความสามารถที่จะรับได้ของพื้นที่เชิงกายภาพ คือ แหล่งท่องเที่ยวมีสภาพทางกายภาพที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวตามความประสงค์และความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศ คือ ภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติภายในและบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่ที่จะรับได้เชิงนิเวศวิทยาที่เกิดจากการพัฒนาสถานที่ดังกล่าวให้เป็น

แหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับการศึกษา และสอดคล้องกับ นิฐริน ไล่พันธ์ (2546: 97) ที่ศึกษา ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัด อุบลราชธานี พบว่า อุทยานแห่งชาติภูจองนายอยมีศักยภาพด้านพื้นที่ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศและด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเหมาะสมต่อการเป็น แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ วันชัย อัครทิวทอง (2549: 100) ที่ศึกษา ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านวังคำแคน อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวมีศักยภาพมาก ภูมิประเทศพื้นที่ท่องเที่ยวมอหินขาวเป็นเนินเขาและที่ราบ เป็นบริเวณกว้าง เหมาะสำหรับการจัดกิจกรรมการศึกษาธรรมชาติ มีความโดดเด่นทางธรณี สันฐานที่มีความพิเศษหรือสิ่งหายากไม่เหมือนใคร พบเห็นได้น้อยมาก มีแท่นหินรูปร่างแปลก ตา มีพืชพรรณธรรมชาติพื้นถิ่นนานาชนิดที่สวยงาม อีกทั้งมีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่เชื่อมโยง ได้

พื้นที่การเกษตร

การทำนาในปัจจุบันได้ลดน้อยลงไปมาก เนื่องจากระบบเศรษฐกิจของชุมชนเกาะภู กระแต่เปลี่ยนจากระบบเกษตรแบบพึ่งพาตนเองมาเป็นระบบผลิตเพื่อการตลาดตามแบบอย่าง ระบบเศรษฐกิจมหภาคของประเทศ การทำนาเพื่อการบริโภคภายในครอบครัวยังพอมือให้เห็น อยู่บ้าง แต่ชาวบ้านส่วนหนึ่งหันไปทำไร่ยูคาลิปตัส ทำสวนเกษตรแบบผสมผสาน เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย และรับจ้างทั่วไป

ภาพ 10 การทำสวนเกษตรแบบผสมผสาน

สวนเกษตรแบบผสมผสาน

สวนเกษตรแบบผสมผสานเป็นของเกษตรกรในชุมชนเกาะภูกระแต่ ซึ่งมีการทำ การเกษตรหลายอย่างในพื้นที่เดียวกัน อาทิเช่น ปลูกข้าว สวนกล้วย สวนมะละกอ สวน มะม่วง และมีการเลี้ยงปลาในสระน้ำด้วย

โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดมน้อย

โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดมน้อย เป็นโครงการอเนกประสงค์ที่มีผลประโยชน์ ทางด้านการผลิตกระแสไฟฟ้า การชลประทานป้องกันอุทกภัยและการเพาะพันธุ์ปลา โดยมี โรงสูบน้ำด้วยไฟฟ้าซึ่งมีเครื่องสูบน้ำจำนวน 10 เครื่อง กิจกรรมหลักที่นักท่องเที่ยวจะสามารถ ร่วมได้ก็คือ การเยี่ยมชม และเหมาะสำหรับเป็นที่พักผ่อนท่องเที่ยวของชาวบ้านและ นักท่องเที่ยวในละแวกใกล้เคียง (โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดมน้อย, 2548: 1-4)

ภาพ 11 หัวงาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดมน้อย

ในบริเวณใกล้เคียงกันจะมีอดีตตำหนักประทับของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (สมเด็จย่า) ขณะนี้ท่านได้เสด็จสวรรคตไปแล้ว แต่ในช่วงที่พระองค์ยังมีพระชมม์ชีพอยู่ ได้เสด็จมาตรวจงานในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่เป็นประจำ หลังจากทรงงานในแต่ละพื้นที่ ท่านจะเสด็จมาพักผ่อน ณ ตำหนักที่ประทับแห่งนี้ นับได้ว่าเป็นตำหนักประวัติศาสตร์ที่กรมชลประทานสงวนรักษาไว้ ให้บุคคลสำคัญได้มาใช้เป็นที่พักผ่อน เนื่องจากอยู่ติดกับอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิรินธร และมีทัศนียภาพที่สงบรวมรื่นแห่งหนึ่ง ซึ่งเหมาะสำหรับใช้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว

ภาพ 12 อดีตตำหนักที่ประทับของสมเด็จพระ

ทริพยากรทางวัฒนธรรม

โบราณสถาน และ โบราณวัตถุ

โบราณสถานในเขตพื้นที่ชุมชนเกาะภูกระแตมีสองแห่ง ได้แก่ วัดหนองมะเกลือ ซึ่งอยู่ในพื้นที่ของบ้านหนองมะเกลือ และวัดบูรพาราม ซึ่งอยู่ในพื้นที่ของบ้านโดมประดิษฐ์ โดยวัดบูรพารามเป็นวัดที่เก่าแก่มากตั้งแต่สมัยบ้านเดิมก่อนที่จะมีการย้ายที่ตั้งของชุมชนเกาะภูกระแตมายังสถานที่ในปัจจุบัน สำหรับประวัติของวัดหนองมะเกลือ นั้น เจ้าอาวาสวัดหนองมะเกลือองค์ปัจจุบันชื่อ พระอธิการทองดี ผาสุกโก ได้สร้างวิหารและศาลาการเปรียญเมื่อปี พ.ศ. 2531 โดยลักษณะเด่นของวัดหนองมะเกลือจะมีโบสถ์ที่เป็นรูปทรงโดม ประดับตกแต่งด้วยกระเบื้องสีต่าง ๆ ซึ่งภายในโบสถ์จะมี พระประธานทำด้วยปูนปั้นเคลือบด้วยทองสัมฤทธิ์ในปางสมาธิ รายล้อมด้วยพระสาวกของพระพุทธเจ้า(พระสารีบุตร และพระโมคคัลลานะ) ซึ่งประเพณีของชาวพุทธนิยมถวายความเคารพ เพื่อความเป็นสิริมงคลด้วยการกราบไหว้ขอพร ก่อนที่จะกระทำการกิจประจำวัน

ภาพ 13 โบสถ์รูปทรงโดมของวัดหนองมะเกลือและพระประธาน

ความเชื่อถือ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีดังนี้

ก) ศาลปู่ตา(ศาลเจ้าพ่อแก้งใหญ่) เป็นเรือนไม้หลังเล็ก ๆ ยกพื้นสูง ประมาณ 1.5 เมตร ที่ชาวบ้านช่วยกันสร้างขึ้นบริเวณที่ดอนริมทำน่านอกหมู่บ้าน เพื่อคุ้มครอง

ข) ประเพณีสำคัญและพิธีกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ประเพณีวันเข้าพรรษา วันออกพรรษา บุญบั้งไฟ บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวจี่ บุญเดือนสี่ (บุญผะเหวด) บุญขึ้นปีใหม่ บุญจูงสามัคคี และพิธีกรรมไหว้เจ้าพ่อแก้งใหญ่ เป็นต้น

ค) วิธีการดำรงชีวิต ได้แก่ ภาษาถิ่นและดนตรีพื้นบ้าน เช่น พิณ แคน โปงลาง หมอลำ และอาหารพื้นเมือง เช่น ปลารำหมัก ปลาส้มหมัก เป็นต้น

ภาพ 14 การแสดงแคนประกอบหมอลำพื้นบ้านของชาวบ้าน

ง) ภูมิปัญญาต่าง ๆ ได้แก่ พืชสมุนไพรและยาสมุนไพร การวางแผนโบราณ เครื่องจักสาน(การทำหมวกใบมะพร้าว) และการทอผ้าพื้นบ้าน เช่น ผ้ากาบบัวและผ้าฝ้ายของกลุ่มทอผ้าบ้านสุขสบาย ที่ดำเนินการโดยกลุ่มแม่บ้าน

ภาพ 15 พืชสมุนไพร ยาสมุนไพร ผ้ากาบบัว และหัตถกรรมหมวกสานใบมะพร้าว

จ) ศูนย์ข้อมูลพืชพรรณสมุนไพรและสัตว์ชนิดต่าง ๆ บนเกาะภูกระแต เป็นศูนย์ข้อมูลที่ชุมชนร่วมกันจัดทำขึ้นจากผู้รู้ในท้องถิ่น ซึ่งรวบรวมบรรดาพืชสมุนไพรและสัตว์ชนิดต่าง ๆ ที่พบในบริเวณเกาะภูกระแต เพื่อถ่ายทอดให้กับนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ถึงวิธีการใช้และสรรพคุณต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดประสบการณ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยวได้อย่างน่าภูมิใจ

ภาพ 16 พืชสมุนไพร และปลาชนิดต่าง ๆ ที่รวบรวมไว้ในศูนย์ข้อมูลฯ

4.3 ศักยภาพในการบริหารจัดการและแนวทางในการดำเนินธุรกิจของชุมชน

ขั้นตอนต่อไปของกระบวนการวิจัย คือ การสืบค้นหาความต้องการและศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวในชุมชนเกาะภูเก็ต โดยผู้วิจัยร่วมกับผู้นำชุมชนคัดเลือกชาวบ้านที่สามารถเป็นผู้แทนทุกกลุ่มคนในชุมชนมาร่วมประชุมกลุ่ม ซึ่งการคัดเลือกผู้แทนชาวบ้านได้ใช้หลักการของการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ โดยคัดเลือกผู้ที่เป็นผู้นำกลุ่มอาชีพและองค์กรท้องถิ่นในชุมชน เช่น องค์กรการบริหารส่วนตำบล อาจารย์โรงเรียนบ้านโดมประดิษฐ์ และพัฒนากรอำเภอพิบูลมังสาหาร รวมทั้งให้เกิดการกระจายตัวในทุกช่วงชั้นอายุ เพศ และพื้นที่ นอกจากนี้ได้เชิญชวนชาวบ้านอื่นที่สนใจเข้าร่วมประชุม รวมเป็นผู้เข้าร่วมประชุมในครั้งแรกจำนวน 30 คน สำหรับสถานที่ประชุมกำหนดให้เป็นศาลาอเนกประสงค์โรงเรียนบ้านโดมประดิษฐ์ เทคนิคที่ใช้ในกระบวนการประชุมกลุ่ม คือ เทคนิค AIC เพื่อศึกษาความต้องการและศักยภาพของชาวบ้านในการบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยว โดยชุมชนซึ่งได้เริ่มดำเนินการในระหว่างวันที่ 1 กรกฎาคม 2550 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2551 จำนวน 12 ครั้ง โดยสรุปขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยและผลการวิจัยได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 เป็นขั้นตอนของการรับรู้ชื่นชม (appreciation) โดยในการประชุมกลุ่มครั้งแรกเป็นกิจกรรมทำความรู้จักเพื่อสร้างบรรยากาศผ่อนคลายเป็นกันเอง ซึ่งผู้วิจัยได้มีการแนะนำตนเอง และบอกจุดประสงค์ของการดำเนินการประชุมกลุ่มและวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นให้ผู้เข้ามาร่วมประชุมร่วมเล่นเกมสัจจับคู่เพื่อให้ทุกคู่ออกมาแนะนำคู่ของตนให้สมาชิกในกลุ่มได้รู้จักกันมากขึ้น ซึ่งมีผลให้บรรยากาศการประชุมเริ่มผ่อนคลายและสมาชิกมีความคุ้นเคยกันมากขึ้น จากนั้นได้มีการแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมเป็นกลุ่มย่อยจำนวน 3 กลุ่ม ผู้วิจัยได้ขอร้องให้สมาชิกกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มได้พูดคุยถึงการพัฒนาการของชุมชนเกาะภูเก็ต และอภิปรายเกี่ยวกับสภาพปัญหาของชุมชนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยให้แต่ละกลุ่มรับผิดชอบในการอภิปรายสภาพปัญหาแต่ละด้านที่ต่างกันและเขียนสรุปเพื่อนำมาเสนอต่อสมาชิกกลุ่มใหญ่ โดยกลุ่มที่ 1 รับผิดชอบเรื่องสภาพปัญหาทางด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชน กลุ่มที่ 2 รับผิดชอบเรื่องสภาพปัญหาทางสังคมในชุมชน และกลุ่มที่ 3 รับผิดชอบเรื่องสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจในชุมชน จากนั้นให้ทุกกลุ่มแยกย้ายไปประชุมกลุ่มกันโดยให้ภายในกลุ่มคัดเลือกประธานกลุ่มและเลขานุการกลุ่ม และสมาชิกทุกคนช่วยกันเสนอความคิดเห็นที่รับผิดชอบ โดยใช้เวลาสองชั่วโมงในการอภิปรายในกลุ่มย่อย แล้วให้ตัวแทนของกลุ่มย่อยนำเสนอข้อมูลต่อที่ประชุมกลุ่มใหญ่ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 รับผิดชอบเรื่องสภาพปัญหาทางด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชนเกาะภูเก็ต ข้อมูลที่ได้ คือ

- เมื่อชาวบ้านมีการพัฒนาขึ้น รายได้ที่เข้ามาในหมู่บ้านเพิ่มขึ้นขยะมูลฝอยก็เริ่มมากขึ้น การเสื่อมโทรมของพื้นดินที่เกิดจากการใช้สารเคมี ภาวะน้ำเสียก็เกิดจากการทิ้งขยะลงแหล่งน้ำที่ใช้อุปโภคและบริโภค

- ปัญหาของหมู่บ้านคือไม่มีป่าไม้ที่อยู่ในเขตชุมชนของตนเองทำให้พื้นดินแห้งแล้งเป็นบางแห่ง เพราะที่นาของชาวบ้านจะเป็นดินทรายทำให้หน้าดินขาดความอุดมสมบูรณ์

- วัฒนธรรมด้านการกินอยู่ ลักษณะอาหารยังเป็นอาหารพื้นเมืองตามท้องถิ่น แต่ปัจจุบันเริ่มมีการเปลี่ยนลักษณะการรับประทานอาหารแบบตะวันตก ลักษณะบ้านที่อยู่อาศัยเป็นแบบตึกเดิมจะเป็นแบบไม้ยกพื้นสูง ทำให้อยู่สบายแต่ปัจจุบันบ้านที่ปลูกใหม่จะสร้างด้วยปูนผสมไม้เป็นรูปทรงสมัยใหม่ และค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างจะมีราคาสูงกว่าการก่อสร้างด้วยไม้ทั้งหมด การแต่งกายส่วนมากเป็นไปตามสมัยนิยม

กลุ่มที่ 2 รับผิดชอบเรื่องสภาพปัญหาทางสังคมในชุมชนเกาะภูกระแต ข้อมูลที่ได้ คือ

- ชาวบ้านบางครัวเรือนเริ่มมีการแบ่งชนชั้นทางสังคมเกิดขึ้น ด้วยฐานะ ลักษณะของงานที่ทำ ทำให้ดูภูมิฐานขึ้นจึงเกิดการเหลื่อมล้ำของสังคมเพิ่มมากขึ้นเป็นระดับ

- ปัญหาของสังคมเสื่อมลงไป วัยรุ่น สมัยใหม่ไม่สนใจวัฒนธรรมดั้งเดิม มีความฟุ้งเฟ้อ

- เล่นการพนันเป็นประจำทุกเดือน เช่น ซื้อหวยใต้ดิน และทะเลาะวิวาทกันบ้างในช่วงเทศกาลบุญบั้งไฟประจำปี เนื่องจากการดื่มสุราจนมีเมามา

กลุ่มที่ 3 รับผิดชอบเรื่องสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจในชุมชนเกาะภูกระแต ข้อมูลที่ได้ คือ

- ปัญหาหนี้สิน เนื่องจากภาวะทางสังคมได้เพิ่มค่าใช้จ่าย เช่น น้ำมัน และสินค้าราคาแพง ทำให้ชาวบ้านที่ไม่ค่อยมีรายได้มาก ต้องหากู้ยืมเงินจาก ธกส. รวมถึงการกู้เงินจากนอกระบบเพื่อนำมาลงทุนในการประกอบอาชีพการเกษตร

- ปัญหาเรื่องที่ทำกินมีน้อย พืชผลทางเกษตรราคาตกต่ำเมื่อเทียบกับค่าปุ๋ยซึ่งมีราคาแพง ทำให้รายได้ไม่พอกับรายจ่าย

- การประกอบอาชีพอื่นไม่ได้ นอกจากการทำนา ทำไร่ โดยสาเหตุที่สำคัญมาจาก การที่ชาวบ้านไม่มีความรู้สูงในการประกอบอาชีพอื่น ทำให้มีรายได้ต่ำ

ขณะที่แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอ ชาวบ้านที่หนึ่งฟังก็จะช่วยกันเสริมข้อมูลให้มีความชัดเจนมากขึ้น โดยภาพรวมแล้วชาวบ้านมีความกล้าที่จะแสดงออกโดยการเสนอความคิดเห็นของตนเองโต้ตอบกับคนอื่น และมีการถกเถียงถึงหัวข้อต่าง ๆ ที่เสนอที่ถูกต้องระหว่างการนำเสนอ เพราะข้อมูลต่าง ๆ เป็นเรื่องใกล้ตัวที่ประสบกับตนเอง ดังนั้นข้อมูลที่ได้จึงเกิดจากสภาพความเป็นจริงที่เป็นอยู่ในชุมชนของตนเอง ผลการสรุปและแยกแยะประเด็นสำคัญ คือ ปัญหาที่เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดของชุมชน ได้แก่ (1) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ (2) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และ (3) ปัญหาด้านสังคม และวัฒนธรรม ซึ่งต้นตอหรือสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาล้วนเกิดมาจากการขาดแคลนรายได้ของชุมชน อธิบายได้ว่า ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

ของชุมชน ถ้ามีเงินหรือกำลังทรัพย์ในการแก้ไข ก็จะสามารถดำเนินการให้คลายปัญหาได้ สำหรับในส่วนของปัญหาด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ถือว่าเป็นปัญหาที่ไม่ค่อยสำคัญเท่าใดนัก เนื่องจากว่า ระบบความสัมพันธ์ของสังคมชนบทมีความเอื้ออาทรต่อกัน และมีความสามัคคี อยู่ด้วยกันด้วยความอารีอารอบ แต่หากจะมีปัญหาในด้านนี้บ้าง ก็คงจะเป็นจากจิตสำนึกของแต่ละบุคคล และกลายเป็นประเพณีที่นิยมปฏิบัติกันมา เพื่อความสนุกสนานตามนิสัยรักสนุกของคนอีสาน แต่ปัญหาด้านเศรษฐกิจของชุมชนนั้น นับว่าเป็นปัญหาที่เปรียบเสมือนตัวแทนของปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง เนื่องจากว่า เป็นสาเหตุหรือต้นตอที่สำคัญของปัญหาต่าง ๆ ที่ตามมา ถ้าหากสามารถแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจได้ ก็จะสามารถแก้ปัญหาด้านอื่น ๆ ได้อย่างแน่นอน แต่มันก็เป็นการยากมากในสังคมของเมืองไทย โดยเฉพาะในสังคมชนบทของภาคอีสานที่จะสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ให้หายไป จากการสรุปปัญหาชุมชนทั้ง 3 ด้านดังกล่าว สมาชิกทุกคนในที่ประชุมยอมรับว่าปัญหาด้านเศรษฐกิจเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจเป็นตัวการสำคัญที่นำไปสู่การเกิดปัญหาด้านอื่น ๆ เพราะฉะนั้นการที่จะพัฒนาชุมชนให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้นต้องอยู่ที่ชุมชนเองที่จะตัดสินใจโดยอยู่บนพื้นฐานความจริงที่เป็นอยู่ ดังนั้น ชุมชนจะต้องหาทางแก้ไขเพื่อลดปัญหาด้านเศรษฐกิจต่อไป

ขั้นที่ 2 เป็นขั้นของการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการกำหนดวิธีการ

แก้ปัญหของชุมชน (influence) ผู้วิจัยได้ขอร้องให้กลุ่มย่อยทั้งสามกลุ่มได้จัดลำดับความสำคัญของปัญหาของชุมชน และอภิปรายความต้องการของชุมชนในการแก้ปัญหและนำเสนอในที่ประชุมกลุ่มใหญ่ เพื่อหาความต้องการของชุมชนร่วมกัน ผลของการดำเนินกิจกรรมกลุ่มในขั้นตอนนี้สามารถสรุปได้ดังนี้ คือ จากการที่สมาชิกกลุ่มย่อยได้จัดลำดับความสำคัญของปัญหาชุมชนทั้งสามด้าน ที่ประชุมกลุ่มใหญ่ได้จัดลำดับปัญหาด้านเศรษฐกิจเป็นปัญหาลำดับแรกที่เหมาะสมควรได้รับการแก้ไข ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการพูดคุยเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมนั้นมีมากมายหลายอย่างที่ยังคงอยู่ เช่น สภาพป่าธรรมชาติบนเกาะภูกระแตยังคงเดิม วิธีการดำเนินชีวิตแบบพื้นบ้าน ประเพณีความเชื่อ วัฒนธรรมต่าง ๆ ยังพบอยู่ในท้องถิ่น รวมทั้งศาสนสถานโบราณที่สำคัญ และถ้าหากจะนำมาจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวก็สามรถทำได้ เนื่องจากยังมีให้นักท่องเที่ยวได้ชมและศึกษาเรียนรู้ โดยไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ซึ่งลักษณะการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นฐานเป็นการท่องเที่ยวที่ชื่นชมศึกษาธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรมโดยไม่ทำลายธรรมชาติหรือเกิดผลกระทบน้อยที่สุด อีกทั้งเป็นการอนุรักษ์ไม่ให้สูญหายไป และทำให้เกิดรายได้จากการดำเนินการท่องเที่ยวที่ใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นสามารถดำเนินการด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นการสร้างความรักความสามัคคีและความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนอยู่ได้ด้วยตนเองและเกิดการพัฒนายั่งยืน

อย่างไรก็ตาม ที่ประชุมได้ให้ทุกคนร่วมกันพิจารณาว่า สภาพชุมชนมีความพร้อมหรือไม่ อย่างไร โดยช่วยกันวิเคราะห์ศักยภาพ ข้อจำกัดของชุมชน โอกาสและความเสี่ยง (SWOT Analysis) ตลอดจนผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อจะได้ช่วยกันคิด

หาวิธีแก้ไข หรือคิดระบบเพื่อป้องกัน จากนั้นที่ประชุมให้สมาชิกกลุ่มทุกคนตัดสินใจร่วมกัน กำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหา โดยผู้วิจัยแจกกระดาษและปากกาให้สมาชิกทุกคนเสนอวิธีการหรือทางเลือกในการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจของชุมชน โดยให้สมาชิกทุกคนนำกระดาษที่เขียนทางเลือกไว้มาติดบอร์ด ผลของการดำเนินงานพบว่า ทางเลือกในการแก้ปัญหามีอยู่หลายทางเลือก ได้แก่ การแสวงหาโครงการเงินกู้ การพัฒนาการเกษตร และการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นฐาน เป็นต้น และเมื่อพิจารณาทางเลือกแล้วพบว่า การดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นฐานเป็นทางเลือกที่มีผู้เสนอมากที่สุด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขออนุมัติจากที่ประชุมอีกครั้งหนึ่ง โดยให้ ผู้ใหญ่บ้านหนองมะเกลือ และผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโดมประดิษฐ์ เป็นพยาน ผลการลงมติพบว่า สมาชิกกลุ่มทุกคนยอมรับ และยืนยันในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนด้วยกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นฐาน

ภาพ 17 ชาวบ้านที่เข้าร่วมประชุมลงมติยืนยันการเลือกแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจชุมชนด้วยการท่องเที่ยว

ผลวิจัยในขั้นตอนนี้สามารถสรุปในภาพรวมได้ว่า ชุมชนเกาะภูเก็ต มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากมีทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่ดั้งเดิมและค่อนข้างสมบูรณ์ที่สามารถจัดกิจกรรมการศึกษาระบบนิเวศหลายระบบ มีองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย รวมทั้งมีศักยภาพของการจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แท้จริง นั่นคือ ชาวบ้านในชุมชนมีความพร้อมใจกันในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนด้วยกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นฐาน

ขั้นที่ 3 เป็นการนำวิธีการมาเป็นแผนปฏิบัติการ (control) หรือ ขั้นการวางแผนดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาตอบสนองความต้องการของชุมชน ซึ่งหลังจากสมาชิกกลุ่มได้ตกลงเลือกการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นฐานเพื่อแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจของชุมชนแล้ว ขั้นตอนต่อมาคือ การจัดตั้งเป็นกลุ่มหรือชมรมทำหน้าที่บริหารจัดการและควบคุมดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งสมาชิกกลุ่มได้อภิปรายเกี่ยวกับชื่อและวัตถุประสงค์ของชุมชนที่จะจัดตั้งขึ้น จากการอภิปรายกลุ่มซึ่งใช้เวลาพอสมควร สมาชิกทุกคนตกลงใจจัดตั้งกลุ่มขึ้นเป็นชมรมภายใต้ชื่อ **ชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ต (Phu Khrae Island Ecotourism Club)** จากนั้นได้มีการเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่บริหารกิจกรรมของชมรมโดยใช้วิธีการเสนอชื่อ ผลการเสนอชื่อพบว่า นายสุรศักดิ์ จันทร์อร่ามได้รับคะแนนสูงสุด จึงได้รับการคัดเลือกเป็นประธานชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ต เมื่อได้ตัวผู้ทำหน้าที่ประธานชมรมแล้ว ประธานชมรมฯ จะเป็นผู้ทำหน้าที่ประธานในที่ประชุมและดำเนินการประชุมครั้งต่อไปโดยได้มีการกำหนดโครงสร้างการบริหารงานของชมรมขึ้นเพื่อแบ่งงานและกำหนดตัวผู้รับผิดชอบเป็นหัวหน้าฝ่าย ผลการ

ประชุมในการกำหนดโครงสร้างการบริหารงานของชมรมและผู้รับผิดชอบภาระงานของชมรมสามารถสรุปได้ในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิ 3 แสดงโครงสร้างการบริหารงานของชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูกระแต

หลังจากได้คณะกรรมการบริหารเพื่อดำเนินงานของชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ตแล้ว สมาชิกชมรมได้เสนอว่าควรจะมีการตั้งสำนักงานที่สามารถติดต่อได้ง่าย โดยกำหนดเอาศาลาอเนกประสงค์บ้านหนองมะเกลือเป็นสำนักงานถาวร เนื่องจากว่าเป็นศูนย์ข้อมูลของชุมชนและมีโทรศัพท์ติดต่อได้สะดวก คือ 087- 8117141 และ 087- 2485241 และเพื่อให้การดำเนินงานของชมรมดำเนินไปด้วยดีและประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องมีร่างข้อบังคับและระเบียบ เพื่อให้การปฏิบัติงานภายในชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ตเป็นไปด้วยดี จึงมีมติแต่งตั้งคณะกรรมการร่างข้อบังคับและระเบียบ รวมทั้งหมด 10 คน ซึ่งในการร่างข้อบังคับและระเบียบของชมรมนั้นมีวัตถุประสงค์ในการร่างเพื่อไม่ให้คนที่ไม่ทำงานเอาประโยชน์ ไม่เอื้ออำนาจบุคคลใดหรือกลุ่มใดครอบงำชมรมฯ ส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์โดยทั่วหน้า และกำกับดูแลในการดำเนินงานเป็นไปด้วยดีและโปร่งใส ซึ่งมีการประชุมร่างข้อบังคับและระเบียบจำนวน 4 ครั้ง จนได้ข้อบังคับและระเบียบของชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ต สำหรับทุนการดำเนินธุรกิจของชมรมนั้น ที่ประชุมมีมติให้เป็นการระดมหุ้นจากผู้ที่ยอมรับเป็นสมาชิกชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ต ในอัตราหุ้นละ 100 บาท และสมาชิกจะสามารถมีหุ้นได้ไม่เกินคนละ 50 หุ้น ทั้งนี้เพื่อป้องกันการผูกขาด สำหรับคุณสมบัติของผู้ที่จะสมัครเป็นสมาชิกนั้น ต้องเป็นบุคคลที่อยู่อาศัยในชุมชนเกาะภูเก็ต และผู้ที่มีกิจกรรมร่วมพัฒนาชุมชน ทั้งนี้ที่ประชุมมอบหมายให้ประธานและคณะกรรมการชมรมเป็นผู้พิจารณา ซึ่งในปัจจุบันนี้ชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ตมีสมาชิกทั้งสิ้น 129 ราย และมีเงินทุนที่มาจากหุ้นของสมาชิกจำนวน 51,100 บาท สำหรับรายการนำเที่ยวและอัตราค่าบริการรวมทั้งการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมแก่สมาชิกนั้น คณะกรรมการดำเนินงานของชมรมและสมาชิกชมรมที่มีเวลาว่างได้จัดประชุมเพื่อวางแผนงานร่วมกัน ณ ศาลาอเนกประสงค์บ้านหนองมะเกลือ โดยยังคงมีผู้วิจัยคอยให้คำปรึกษา ผลการวางแผนรายการนำเที่ยวของชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ต ได้กำหนดเป็น 3 รายการ ซึ่งมีอัตราค่าบริการและกิจกรรมที่แตกต่างกันดังนี้

รายการนำเที่ยวของชมรม

รายการนำเที่ยวที่ 1 ไป-กลับ/ครึ่งวัน ตามกิจกรรมการนำเที่ยว ได้แก่ ศึกษาศูนย์ข้อมูลพืชพรรณสมุนไพรและสัตว์ต่างๆ ในเกาะภูเก็ต เดินศึกษาบนเส้นทางฐานความรู้เชิงนิเวศ อัตราค่าบริการ 100 บาท/คน ซึ่งเป็นอัตราค่าบริการที่รวมค่ามัคคุเทศก์นำเที่ยว ค่าอาหารกลางวันและน้ำดื่ม (ไปทางเรือหรือแพเพิ่มอีก 50 บาท)

รายการนำเที่ยวที่ 2 ไป-กลับ/ไม่ค้างคืน 1 วัน ตามกิจกรรมการนำเที่ยว ได้แก่ ศึกษาประวัติและเยี่ยมชมวัดหนองมะเกลือ กลุ่มทอผ้ากาบบัวสุขสบาย โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดมน้อย (สถานีสูบน้ำไฟฟ้า) อดีตตำหนักที่ประทับสมเด็จพระเจ้า เดินศึกษาบนเส้นทางฐานความรู้เชิงนิเวศในเกาะภูเก็ต อัตราค่าบริการเป็นดังนี้

* นักท่องเที่ยวไม่เกิน 10 คนๆละ 400 บาททางเรือหรือแพเพิ่มอีก 50 บาท

* นักท่องเที่ยว 11-20 คนๆละ 250 บาททางเรือหรือแพเพิ่มอีก 50 บาท

* นักท่องเที่ยวตั้งแต่ 21 คนขึ้นไปคนละ 200 บาททางเรือหรือแพเพิ่มอีก 50 บาท ซึ่งเป็นอัตราค่าบริการที่รวมค่ามัคคุเทศก์นำเที่ยว ค่าอาหารกลางวัน-น้ำดื่ม และค่าพาหนะ

รายการนำเที่ยวที่ 3 รายการนำเที่ยว 1 วัน และพักค้างคืน ตามกิจกรรมการนำเที่ยว ได้แก่ ศึกษาประวัติและเยี่ยมชมวัดหนองมะเกลือ สวนเกษตรแบบผสมผสาน กลุ่มทอผ้าทอแบบวิสาหกิจ โคจรการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดมน้อย(สถานีสูบน้ำไฟฟ้า) อดิตตำหนักที่ประทับสมเด็จพระเจ้า เติมนศึกษาบนเส้นทางฐานความรู้เชิงนิเวศบนเกาะภูกระแต เล่นน้ำ พักผ่อนบนหาดทรายและโขดหิน ชมการแสดงพื้นบ้านแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม พักกับชาวบ้านแบบโฮมสเตย์ ร่วมตักบาตรเข้ากับเจ้าของบ้าน และพิธีบายศรีสู่ขวัญอ้อลา อัตราค่าบริการเป็นดังนี้

* นักท่องเที่ยวไม่เกิน 10 คนๆละ600 บาท ทางเรือหรือแพเพิ่มอีก 50 บาท

* นักท่องเที่ยว11-20 คนๆ ละ 500 บาท ทางเรือหรือแพเพิ่มอีก 50 บาท

* นักท่องเที่ยวตั้งแต่ 21 คนขึ้นไปคนละ400 บาท ทางเรือหรือแพเพิ่มอีก 50 บาท ซึ่งเป็นอัตราค่าบริการที่รวมค่ามัคคุเทศก์นำเที่ยว ค่าอาหารกลางวัน-น้ำดื่ม ค่าพาหนะ ค่าอาหารเย็นแบบพื้นเมือง ค่าที่พักแบบโฮมสเตย์ ค่าชมการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ค่าบายศรีสู่ขวัญ และค่าอาหารเข้ากับเจ้าของบ้าน

สำหรับเกณฑ์การแบ่งปันผลประโยชน์ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนนั้น คณะกรรมการดำเนินงานของชมรมและสมาชิกชมรมได้ร่วมกันกำหนดเกณฑ์และวิธีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการให้บริการการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว ผลของการอภิปรายระหว่างสมาชิกชมรมอย่างกว้างขวางสรุปได้ดังนี้คือ ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นจะได้รับค่าจ้าง(ค่าดำเนินการ) คนละ 100 บาทต่อการนำเที่ยว 1 กลุ่ม หากมีนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการมากกว่า 20 คน ชมรมจะจัดให้มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยว 2 คน ทั้งนี้เพื่อให้มัคคุเทศก์สามารถดูแลนักท่องเที่ยวและสื่อความหมายธรรมชาติและวัฒนธรรมให้กับนักท่องเที่ยวอย่างกระจ่างชัด ส่วนการพักค้างคืนแบบโฮมสเตย์ กับเจ้าของบ้านนั้น เจ้าของบ้านได้รับเงินจำนวน 150 บาทต่อนักท่องเที่ยว 1 คน และเจ้าของบ้านต้องจัดเตรียมอาหารเช้าและอาหารตักบาตรพระแก่นักท่องเที่ยวด้วย สำหรับการจัดเตรียมอาหารกลางวันและอาหารเย็นสำหรับนักท่องเที่ยว ชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูกระแตได้แบ่งผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มแม่บ้านชุมชนเกาะภูกระแต โดยมอบหมายให้กลุ่มแม่บ้านเป็นผู้จัดเตรียมในอัตราเหมาจ่ายคนละ 150 บาท/กลุ่มแม่บ้านไม่เกิน 4 คนต่อการนำเที่ยว 1 กลุ่ม ทั้งนี้กลุ่มแม่บ้านจัดให้สมาชิกกลุ่มหมื่นเวียนผลัดกันมาจัดทำ โดยใช้อุปกรณ์เครื่องครัวของกลุ่มแม่บ้าน ส่วนวัตถุดิบนั้นผู้มาทำหน้าที่จัดเตรียมอาหารจะใช้เงินค่าบริการที่ได้รับไปซื้อจัดหาปรุงอาหาร ส่วนน้ำดื่มสำหรับ

นักท่องเที่ยวระหว่างเดินทางท่องเที่ยว ทางชมรมจะเป็นผู้จัดหาบริการให้กับนักท่องเที่ยว ส่วนนักแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจะได้ค่าจ้างคนละ 50 บาท/นักแสดงไม่เกิน 6 คนต่อการนำเที่ยว 1 กลุ่ม สำหรับค่าบริการที่เหลือจากรายจ่ายแต่ละครั้งของการให้บริการ ชมรมจะนำเข้าเป็นผลกำไรของชมรมโดยฝ่ายบัญชีและการเงินจะนำเข้าฝากไว้กับธนาคารเพื่อนำมาปันผลแก่สมาชิกตามจำนวนหุ้นในการประชุมใหญ่ประจำปี

หลังจากคณะกรรมการดำเนินงานและสมาชิกชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ตได้ร่วมกันกำหนดรายการนำเที่ยว ผู้รับผิดชอบและหัวหน้าฝ่ายดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำเที่ยว อัตราค่าบริการและเกณฑ์การแบ่งผลประโยชน์เพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชน จากนั้นคณะกรรมการดำเนินงานของชมรมฯ ได้ร้องขอให้ผู้วิจัยจัดฝึกอบรมเสริมความรู้ด้านต่าง ๆ ในการบริการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม ผู้วิจัยจึงได้ประสานงานกับคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ตลอดจนวิทยากรจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและได้จัดฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ให้กับสมาชิกตามภาระหน้าที่ที่กำหนดในโครงสร้างการบริหารงานของชมรม ดังนี้

1) หลักสูตรการจัดทำบัญชีเบื้องต้น สำหรับฝ่ายบัญชีและการเงิน เมื่อวันที่ 19-20 กุมภาพันธ์ 2551 โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นผู้ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเงินการบัญชีของชมรมรวมทั้งประธานชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ต จำนวน 6 คน ผลการประเมินการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติการพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้และทักษะในการบริหารการเงินและสามารถจัดทำบัญชีอย่างง่ายได้ด้วยตนเองในระดับหนึ่ง

ภาพ 18 วิทยากรบรรยายและฝึกปฏิบัติระหว่างฝึกอบรมหลักสูตรการจัดทำบัญชีเบื้องต้น

2) หลักสูตรการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและการสื่อความหมายธรรมชาติและวัฒนธรรม สำหรับผู้รับผิดชอบฝ่ายมัคคุเทศก์ และฝ่ายพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เมื่อวันที่ 10-13 กุมภาพันธ์ 2551 เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ด้านการดูแลนักท่องเที่ยว การป้องกันอันตรายและการปฐมพยาบาลเบื้องต้น การสื่อความหมายทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม รวมทั้งเทคนิคของการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ดีให้กับผู้สมัครใจเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นจำนวน 5 คน ผลการประเมินการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติการพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้และมีทักษะในการสื่อความหมายธรรมชาติและวัฒนธรรม และประวัติความเป็นมาของวัดหนองมะเกลือ เกาะภูเก็ต อดีตตำหนักที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นและขอควรปฏิบัติของมัคคุเทศก์เป็นอย่างดี

ภาพ 19 การฝึกปฏิบัติของผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในระหว่างการฝึกอบรม

3) หลักสูตรการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน สำหรับผู้รับผิดชอบฝ่ายบริหาร-อำนวยการและฝ่ายต้อนรับ การแสดง ประชาสัมพันธ์ และการตลาด จำนวน 15 คน เมื่อวันที่ 1-2 กุมภาพันธ์ 2551 เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ด้านความเป็นผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน ความรู้พื้นฐานด้านการบริหารธุรกิจ แผนธุรกิจ และการตลาด สำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลการประเมินการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติการพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้และมีทักษะในการเป็นผู้ประกอบการในระดับหนึ่ง

ภาพ 20 วิทยากรบรรยายระหว่างฝึกอบรมหลักสูตรการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน

4) หลักสูตรการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจทั่วไป สำหรับคณะกรรมการทุกฝ่ายจำนวน 30 คน ในระหว่างวันที่ 27 มกราคม – 22 มีนาคม 2551 ณ ห้องประชุม สำนักงานแรงงาน (ศาลากลาง) จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งจัดโดยกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ที่ส่งเสริมโครงการการเป็นผู้ประกอบการรายใหม่ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ด้านความเป็นผู้ประกอบการธุรกิจทั่วไป การเตรียมความพร้อมสำหรับผู้ประกอบการรายใหม่ กลยุทธ์การตลาด การบริหารจัดการด้านการเงิน ผลการประเมินการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติการพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้และมีทักษะในการเป็นผู้ประกอบการในระดับหนึ่ง

คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูกระแตได้ร่วมกับผู้วิจัยจัดเตรียมข้อมูลรายละเอียด และร่วมกันจัดทำแผ่นพับแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวชุมชนเกาะภูกระแตและดำเนินการเผยแพร่สู่สาธารณชน โดยจัดส่งแผ่นพับโฆษณาไปยังสถานศึกษาต่าง ๆ ในจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดใกล้เคียง พันธมิตรการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานีสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 2 จังหวัดอุบลราชธานี รวมทั้งบริษัทนำเที่ยวต่าง ๆ ในจังหวัดอุบลราชธานี และกรุงเทพมหานคร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ทางอินเทอร์เน็ต (website) สถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง NBT กรมประชาสัมพันธ์(อุบลราชธานี) หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น การบอกเล่าปากต่อปากของสมาชิกชมรม ตลอดจนหน่วยงานราชการ และบริษัทเอกชนที่สนใจในจังหวัดอุบลราชธานี ผลของการทำการตลาดพบว่า บริษัทนำเที่ยวส่วนมากในจังหวัดอุบลราชธานียังไม่ให้ความสนใจในการจัดนำเที่ยวแบบเชิงนิเวศมากนัก

เพื่อให้คณะกรรมการดำเนินงานของชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ตมีทักษะและเกิดความมั่นใจในการดำเนินธุรกิจบริการการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นฐานให้มากขึ้น ผู้วิจัยพร้อมด้วยคณะกรรมการชมรมฯ ได้เดินทางไปศึกษาดูงานด้านการบริหารจัดการและบริการการท่องเที่ยวของกลุ่มกินข้าวเช้าเฮือนบ้านชะชอม อำเภอเชิงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี การเดินทางไปศึกษาดูงานครั้งนี้ ได้มีโอกาสใช้บริการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านชะชอม ซึ่งเป็นรายการนำเที่ยวเพื่อการศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของผู้คนลุ่มน้ำโขง และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญ รวมทั้งมีประสบการณ์การพักแรมกับเจ้าของบ้าน ทำให้มีโอกาสได้พูดคุยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของถิ่นรวมทั้งคณะกรรมการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านชะชอมด้วย นอกจากนี้ยังได้เดินทางไปศึกษาดูงานที่ชุมชนหาดคูเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในบริเวณริมน้ำมูลอีกด้วย ผลของการเดินทางไปศึกษาดูงานในครั้งนี้ทำให้คณะกรรมการดำเนินงานของชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ต ได้รับความรู้จากประสบการณ์จริง ทำให้บังเกิดความมั่นใจในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น และพร้อมที่จะดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อไป

ภาพ 21 คณะกรรมการชมรมฯ ศึกษาดูงานที่กลุ่มกินข้าวเช้าเฮือนบ้านชะชอม อำเภอเชิงเจียม

4.4 การเตรียมความพร้อมในการบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ก่อนที่จะมีการทดลองการให้บริการการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะภูเก็ต หลังจากการฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ และการศึกษาดูงาน เป็นช่วงของการตรวจสอบความพร้อมก่อนที่จะมีการปฏิบัติโครงการนำร่องเพื่อให้คณะดำเนินงานของชมรมฯ ได้เรียนรู้จากกรณีปฏิบัติจริงนั้น ชมรมฯ ได้ตรวจสอบการเตรียมความพร้อมของตนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้การบริการที่จะเกิดขึ้นเป็นไปด้วยความราบรื่น ซึ่งผู้วิจัยได้ติดต่อกับอาจารย์สาขาวิชาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ให้มาช่วยตรวจสอบการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ของชมรมฯ และช่วยให้คำแนะนำในการวางแผนการจัดการการนำเที่ยว เพื่อความแน่ใจ อย่างน้อยก็ในแง่ของการมองลำดับกระบวนการของการบริหารล่วงหน้า ซึ่งทางคณะกรรมการชมรมฯ ก็ได้นำเอาหัวข้อการเตรียมความพร้อมและการวางแผนดำเนินการจัดการการนำเที่ยวเข้ามาพูดคุยกัน อย่างละเอียดในการประชุมคณะกรรมการ ดังรายละเอียดดังนี้

ภาพ 22 การประชุมคณะกรรมการชมรมฯ เรื่องการเตรียมความพร้อมในการบริหารจัดการ

ก) ความพร้อมด้านทรัพยากรท่องเที่ยว

ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมของชุมชนเกาะภูกระแตนั้น ฝ่ายพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวซึ่งนายแก้ว สุขดี เป็นหัวหน้าฝ่ายนั้นแจ้งว่ามีความพร้อมอยู่ในขั้นเกือบสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นเส้นทางศึกษาฐานความรู้เชิงนิเวศบนเกาะภูกระแต สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าของโครงการส่งและบำรุงรักษาน้ำโดมน้อย ซึ่งก็ได้มีการเตรียมเส้นทางเดินและฐานความรู้และสื่อความหมายธรรมชาติพร้อมแล้วตั้งแต่มีการอบรม ศึกษาดูงาน และทางฝ่ายก็ได้เข้าดูแลตลอดมา นอกจากนี้ ยังได้ประสานกับเจ้าหน้าที่สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าให้เตรียมพร้อมสำหรับการมาเยือนของนักท่องเที่ยวซึ่งคาดว่าจะเข้ามาในอนาคตอันใกล้นี้ ในส่วนของทรัพยากรด้านวัฒนธรรมนั้น ทางฝ่ายก็ได้ติดต่อประสานงานกับท่านเจ้าอาวาสวัดหนองมะเกลือ และเรียนให้ท่านทราบถึงการเกิดขึ้นของชมรมการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะภูกระแต และการรวมเอาวัดหนองมะเกลือเป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรท่องเที่ยวด้วย ซึ่งจะมีความเป็นไปได้ที่นักท่องเที่ยวจะมาเยี่ยมชมนมัสการพระรวมทั้งอาจได้มานมัสการคุยกับท่านด้วย และได้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่ดูแลติดต่อนักที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณฯ ในด้านประเพณีต่าง ๆ ก็มีความพร้อมในตัวเองตามฤดูกาลอยู่แล้ว ส่วนด้านศิลปหัตถกรรมก็มีกลุ่มทอผ้าพื้นบ้านสุขสบายอยู่แล้ว และทางดนตรีพื้นเมืองและการฟ้อนรำก็จะได้ใช้เวลาเตรียมการไม่นานนัก เพราะทางวงดนตรีและกลุ่มเยาวชนที่จัดการฟ้อนรำพื้นเมืองก็เคยออกงานในเทศกาลต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ จึงสรุปได้ว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวต่าง ๆ ของชุมชนเกาะภูกระแตมีความพร้อมที่จะรับนักท่องเที่ยวได้

ข) ความพร้อมด้านบริการ

ในส่วนของกาให้บริกาานั้น บริการหลักได้แก่ กลุ่มมัคคุเทศก์ ซึ่งได้รับการอบรมตามหลักสูตรและได้มีการฝึกปฏิบัติเป็นระยะ ๆ อยู่แล้ว และก็มีจำนวนมากพอที่จะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป ในส่วนของอาหารพื้นบ้านนั้นทางกลุ่มแม่บ้านก็มีอุปกรณ์เครื่องใช้ที่พร้อมจะให้บริการนักท่องเที่ยวในด้านการจัดอาหารในลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างเต็มรูปแบบ ในส่วนของกาจัดการที่พัก แม้จะมีความพร้อมน้อยและยังไม่มีประสพการณ แต่ก็มีคนอาสาสมัครที่จะให้บ้านของตนเป็นที่พักค้างคืนของนักท่องเที่ยวได้ถึง 20 หลังด้วยกัน สำหรับการบริการด้านยานพาหนะนั้น ทางฝ่ายพาหนะก็ได้จัดเตรียมรถไถนาเดินตาม ตลอดจนเรือ และแพ ไว้ตามลำดับคิวแล้ว สำหรับในส่วนของกาจัดบริการของที่ระลึกนั้น ทางฝ่ายของที่

ระลึกแจ้งว่ามีความพร้อมอยู่แล้ว เพราะได้จัดทำอยู่เป็นประจำ เช่น ตะกร้าเถาวัลย์ หมวกสาน ใบมะพร้าว ผ่ากาบบัวพื้นบ้าน เป็นต้น จึงสรุปได้ว่า ในส่วนของการให้บริการนั้น ชมรมฯ สามารถจัดให้บริการได้อย่างราบรื่น

ค) ความพร้อมด้านการบริหารจัดการ

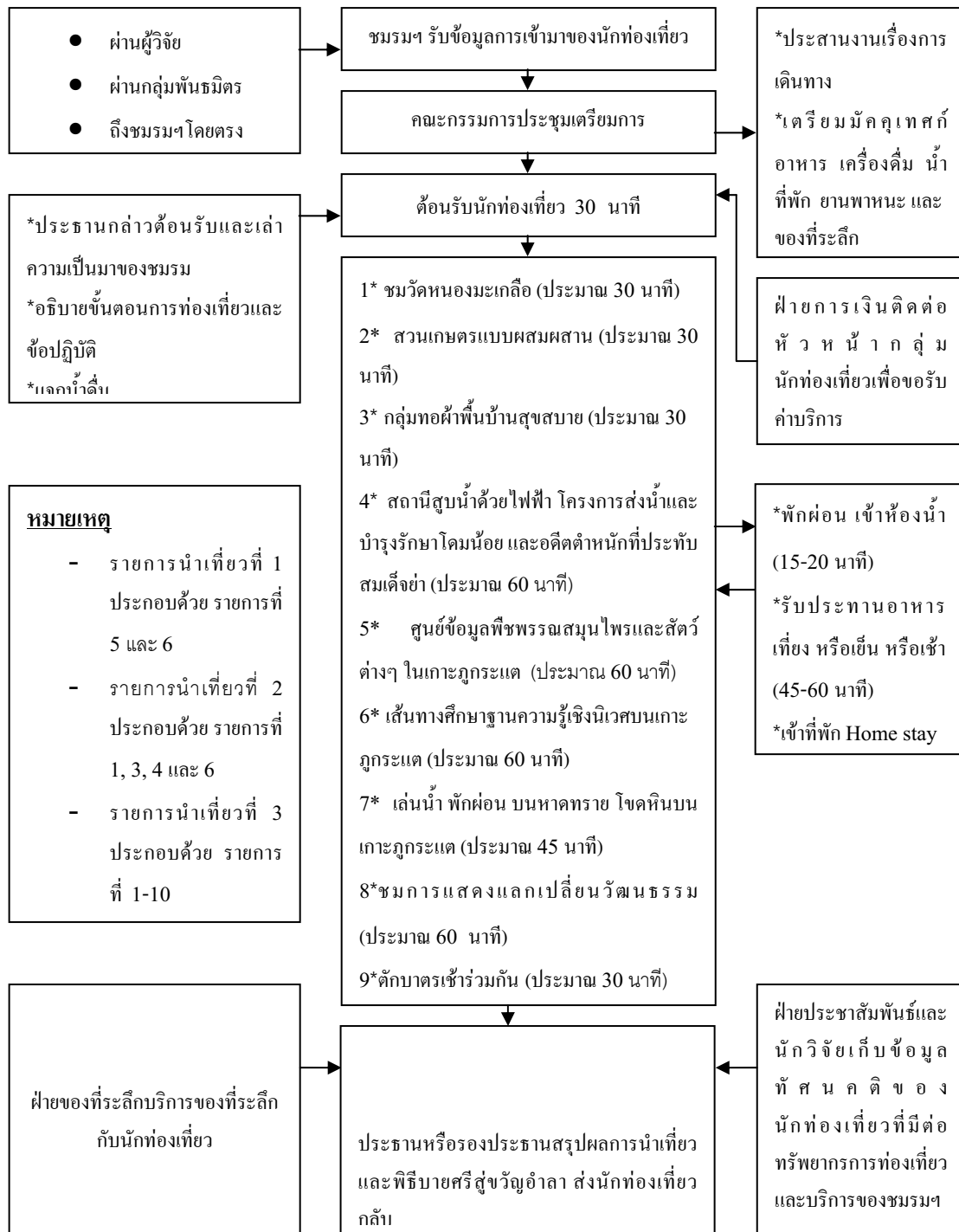
ในด้านการบริหารจัดการนั้น แม้ชมรมฯ จะยังไม่มีประสบการณ์เลย แต่สมาชิกหลายท่านก็ได้มีประสบการณ์ในการบริหารธุรกิจส่วนตัวอยู่บ้าง ฉะนั้นสมาชิกชมรมฯ ส่วนใหญ่เห็นว่า การบริหารธุรกิจการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นฐานไม่น่าจะยากจนเกินไป นอกนั้นยังมีการอบรมหลักสูตรทำบัญชีการท่องเที่ยว และการได้ไปศึกษาดูงานที่ชุมชนบ้านชะชอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ก็ช่วยให้คณะกรรมการบริการชมรมฯ มีความมั่นใจในการบริหารธุรกิจของตน นอกจากนั้นแล้วยังมีผู้วิจัยคอยปรึกษาปรึกษาและสามารถประสานให้อาจารย์จากสาขาวิชาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีได้เข้ามาช่วย หรือให้คำแนะนำได้ตลอดเวลา ชาวบ้านจึงมีความอุ่นใจว่า มีฐานสนับสนุนที่แข็งแกร่งอยู่เบื้องหลัง ดังนั้น ในด้านของการบริหารจัดการนั้น ชมรมฯ จึงเห็นว่ามีความพร้อมค่อนข้างมาก

ง) ความพร้อมของชุมชน

นอกจากความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของชมรมฯ แล้ว เนื่องจากชาวบ้านชุมชนเกาะภูกระแตไม่ได้เป็นสมาชิกของชมรมฯ หมดทุกคน มีเพียง 106 คนที่สมัครเป็นสมาชิกในระยะแรก ดังนั้น ความรู้สึกและปฏิกิริยาของชาวบ้านส่วนอื่นที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของชมรมฯ ก็เป็นสิ่งที่ชมรมฯ และผู้วิจัยต้องคำนึงและเคารพด้วย ความพร้อมของชุมชนที่จะยอมรับนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นองค์ประกอบจากภายนอกจึงเป็นสิ่งที่จะต้องได้รับการตรวจสอบจากการที่ได้คลุกคลีพูดคุยกับชาวบ้านผู้วิจัยพบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นด้วยกับกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน เพราะน่าจะส่งผลดีต่อชุมชนมากกว่าผลร้าย และผู้วิจัยก็ได้ใช้บทบาทของผู้นำเปลี่ยนแปลงสังคมในยุทธวิธีของการชักชวน ยุทธวิธีให้การศึกษาค้นคว้า และยุทธวิธีอำนวยความสะดวก ตลอดเวลา กับคณะกรรมการชมรมฯ สมาชิกชมรมฯ ในกลุ่มเล็กก่อน แล้วให้คนกลุ่มนั้นใช้ยุทธวิธีเดียวกันในการพูดคุยโน้มน้าวสมาชิกคนอื่น ๆ ให้เห็นดีและยอมรับกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนของตนได้ต่อไป จากประสบการณ์ของผู้วิจัยในชุมชนแห่งนี้ และจากการสอบถามทุกคนที่พบตลอดเวลา ไม่มีคนในชุมชนแห่งนี้ต่อต้านชมรมฯ หรือความคิดเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนแม้แต่คนเดียว ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า ชุมชนเกาะภูกระแตมีความพร้อมในการเริ่มรับนักท่องเที่ยวเข้ามาเพื่อดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้

จ) การวางแผนขั้นตอนการจัดการการนำเที่ยว

จากการพูดคุยกันในที่ประชุม ชมรมฯ ได้มองล่วงหน้าถึงขั้นตอนการจัดการการนำเที่ยวตั้งแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิ 4 แสดงแผนภูมิการจัดการการนำเที่ยว (จากการวางแผน)

จากแผนภูมิการจัดการการนำเที่ยวข้างบนนี้ ที่ประชุมมองเห็นล่วงหน้าว่าทางชมรมฯ จะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการเข้ามาของนักท่องเที่ยวได้ 3 ทางด้วยกัน คือ ผ่านผู้วิจัย ผ่านกลุ่มพันธมิตรการท่องเที่ยว หรือ ติดต่อเข้ามาที่ชมรมฯ โดยตรงตามที่มีไว้ในโฆษณาต่าง ๆ ที่ได้จัดทำไว้แล้วนั้น เมื่อได้รับข้อมูลการเข้ามาของนักท่องเที่ยวแล้ว ชมรมฯ ก็จะจัดประชุมเพื่อเตรียมการต้อนรับนักท่องเที่ยวกลุ่มดังกล่าว ซึ่งหัวข้อในการพูดคุยกันในที่ประชุมก็ได้แก่เรื่อง

ยานพาหนะ เตรียมมัคคุเทศก์ เตรียมอุปกรณ์อำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวระหว่างการเดินทาง เช่น น้ำดื่ม โทรโข่ง ห่วงยางเล่นน้ำ เป็นต้น และเตรียมของที่ระลึกไว้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งอาจจะจัดเป็นการแบ่งคณะอนุกรรมการรับผิดชอบกันในชมรมฯ เอง ถ้านักท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะที่ใหญ่และพักอาศัยค้างคืน ต้องมีการเตรียมงานที่ละเอียดถี่ถ้วน จากนั้นเมื่อถึงเวลาที่นักท่องเที่ยวเข้ามา ก็จะจัดให้มีพิธีต้อนรับ ซึ่งผู้ที่จะทำการต้อนรับได้แก่ ประธาน หรือ รองประธานชมรม ฯ เอง ในการต้อนรับนั้น ผู้กล่าวต้อนรับก็อาจจะเล่าถึงความเป็นมาของกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะภูเก็ตได้ด้วยก็ได้ และก็จะอธิบายขั้นตอนของการท่องเที่ยว พร้อมกับพูดถึงกฎและข้อควรปฏิบัติในระหว่างการชมจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวฟังด้วย ถ้าเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเพื่อต้องการรับประทานอาหารเที่ยง อาหารเย็น และอาหารเช้า (กรณีพักค้างคืน) ทางฝ่ายอาหารและเครื่องดื่มก็จะบริการอาหารให้ และก่อนที่จะพานักท่องเที่ยวไปตามจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ ฝ่ายมัคคุเทศก์ก็จะแจกน้ำให้กับนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้เตรียมมา

ในการจัดลำดับการพานักท่องเที่ยวเข้าชมจุดท่องเที่ยว นั้น ทางชมรมฯ จัดอันดับตามรายการนำเที่ยวดังนี้

รายการนำเที่ยวที่ 1 ไป-กลับ/ครึ่งวัน ตามกิจกรรมการนำเที่ยว ได้แก่ ศึกษาศูนย์ข้อมูลพืชพรรณสมุนไพรและสัตว์ต่างๆ ในเกาะภูเก็ต เดินศึกษาถนนเส้นทางฐานความรู้เชิงนิเวศ

รายการนำเที่ยวที่ 2 ไป-กลับ/ไม่ค้างคืน 1 วัน ตามกิจกรรมการนำเที่ยว ได้แก่ ศึกษาประวัติและเยี่ยมชมวัดหนองมะเกลือ กลุ่มทอผ้ากบบัวสุขสบาย โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดมน้อย (สถานีสูบน้ำไฟฟ้า) อดีตตำหนักที่ประทับสมเด็จพระเจ้า เดินศึกษาถนนเส้นทางฐานความรู้เชิงนิเวศในเกาะภูเก็ต

รายการนำเที่ยวที่ 3 รายการนำเที่ยว 1 วัน และพักค้างคืน ตามกิจกรรมการนำเที่ยว ได้แก่ ศึกษาประวัติและเยี่ยมชมวัดหนองมะเกลือ สวนเกษตรแบบผสมผสาน กลุ่มทอผ้ากบบัวสุขสบาย โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดมน้อย(สถานีสูบน้ำไฟฟ้า) อดีตตำหนักที่ประทับสมเด็จพระเจ้า เดินศึกษาถนนเส้นทางฐานความรู้เชิงนิเวศในเกาะภูเก็ต เล่นน้ำพักผ่อน บนหาดทรายและโขดหิน ชมการแสดงพื้นบ้านแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม พักกับชาวบ้านแบบโฮมสเตย์ ร่วมตักบาตรเช้ากับเจ้าของบ้าน และพิธีบายศรีสู่ขวัญอำลา

โดยระหว่างการนำเที่ยวก็อาจจะมีการหยุดให้บริการห้องน้ำบริเวณโครงการส่งและบำรุงรักษาน้ำโดมน้อย หรือบนเกาะภูเก็ต รวมถึงบริการอาหารเที่ยงที่เกาะภูเก็ตด้วย เมื่อถึงเวลาที่นักท่องเที่ยวจะกลับ ก็อาจจัดให้มีการส่งนักท่องเที่ยวกลับ โดยประธานหรือรองประธานชมรมฯ จะเป็นผู้กล่าวขอบคุณและเชื้อเชิญให้นักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวที่ชุมชนเกาะภูเก็ตอีก ในช่วงนี้ฝ่ายของที่ระลึกก็อาจให้บริการของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว และฝ่ายประชาสัมพันธ์อาจถือโอกาสเก็บข้อมูลทัศนคติและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและการให้บริการของชมรมฯ ที่พวกเขาได้รับตลอดเวลาของการนำเที่ยวที่ผ่านมา

จากการวางแผนการจัดการการนำเที่ยวล่วงหน้า ทำให้ชมรมฯ มีความพร้อมและมีความมั่นใจที่จะดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นฐานต่อไปได้

4.5 การทดลองการท่องเที่ยว

กิจกรรมการท่องเที่ยวนี้ดำเนินการเมื่อวันที่ 29 – 30 มีนาคม 2551 และวันที่ 24 เมษายน 2551 ที่ศาลาบ้านหนองมะเกลือ วัดหนองมะเกลือ กลุ่มทอผ้ากาบบัว โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดมน้อย เกาะภูกระแต ตำบลโนนกลาง อำเภอพิบูลย์มังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี กับกลุ่มเป้าหมายคือ(1.) ทีมวิจัยจำนวน 9 คน (2.) อาสาสมัครจำนวน 10 คน และ(3) คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูกระแต จำนวน 30 คน รวมผู้เข้าร่วมประชุมทั้งสิ้น 49 คนโดยมีขั้นตอนการทำกิจกรรมดังนี้

1. ประชุมคณะกรรมการชมรมเพื่อซักซ้อมทำความเข้าใจในการทดลองให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทั้งสองกลุ่ม
  2. ปฏิบัติการให้บริการการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวทั้งสองกลุ่ม
  3. สรุปบทเรียนร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและคณะกรรมการชมรม
- ดังมีรายละเอียดการทำงานดังต่อไปนี้

1. ประชุมคณะกรรมการชมรมเพื่อซักซ้อมทำความเข้าใจในการทดลองให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทั้งสองกลุ่ม

นักท่องเที่ยวกลุ่มแรก

ในวันที่ 28 มีนาคม 2551 เวลา 13.00 น. นายสุรศักดิ์ จันทร์อร่าม ประธานชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูกระแตได้นัดหมายคณะกรรมการชมรมที่เกี่ยวข้องกับการทดลองปฏิบัติการให้บริการการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวคณะแรกจากบ้านชะชอมจำนวน 11 คน ที่จะเดินทางมาเป็นนักท่องเที่ยวสมมติให้กับชมรมในระหว่างวันที่ 29-30 มีนาคม 2551 ทั้งนี้ สาเหตุที่เลือกคณะนักท่องเที่ยวบ้านชะชอม เนื่องจากมีประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเองมาเป็นระยะเวลาถึง 8 ปีแล้ว คงจะให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์แก่ชมรมในการปรับปรุงการให้บริการที่ดีต่อไป

สำหรับรายละเอียดการเตรียมการต้อนรับคณะบ้านชะชอมจำนวน 11 คนในวันที่ 29-30 มี.ค. 2551เป็นดังนี้

วันเสาร์ที่ 29 มีนาคม 2551

11.00 น. คณะบ้านชะชอมเดินทางมาถึง ฝ่ายต้อนรับ การแสดง ประชาสัมพันธ์ และการตลาด ร่วมต้อนรับนำคณะเข้านั่งพักที่ศูนย์ข้อมูลชมรม และจัดน้ำ-เครื่องดื่มต้อนรับ จากนั้นประธานชมรมกล่าวต้อนรับคณะพร้อมทั้งแนะนำคณะกรรมการชมรม ประวัติการก่อตั้งชมรม และประวัติหมู่บ้าน ตลอดจนชี้แจงจุดประสงค์ในการให้บ้านชะชอมช่วยเป็นนักท่องเที่ยวทดลองและทำการประเมินความพึงพอใจในบริการของชมรมตลอดทั้ง 2 วัน จากนั้นชะจ้ำ(นายไหล นนท์ศิริ) พาคณะเดินไปไหว้ศาลปู่ตาในบริเวณหมู่ที่ 6 บ้านหนองมะเกลือ

12.00 น. รับประทานอาหารกลางวันที่ศูนย์ข้อมูล โดยฝ่ายอาหาร-เครื่องดื่ม ที่พัก และเจ้าหน้าที่ระลีก

13.00 น. หัวหน้าฝ่ายมัคคุเทศก์ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กล่าวต้อนรับ ชี้แจงกฎ กติกาที่นักท่องเที่ยวควรปฏิบัติของชมรม มอบหมวกसानไบมะพร้าวเป็นของที่ระลีกจำนวน 11 ใบ และแนะนำกิจกรรมการท่องเที่ยวในช่วงบ่ายของคณะ โดยใช้รถไถนาเดินตามจำนวน 3 คัน

คันที่ 1 จำนวน 4 คน พร้อมด้วยมัคคุเทศก์ พ.ต.วรวิทย์ จิตรจันทร์ รวมเป็น 5 คน ผู้ขับคือ นายเคน เจริญสมบัติ

คันที่ 2 จำนวน 4 คน ผู้ขับคือ นายคำออน กอแก้ว

คันที่ 3 จำนวน 3 คน พร้อมด้วยมัคคุเทศก์ นายสุรสีห์ วงษ์ชัน รวมเป็น 4 คน ผู้ขับคือ นายฉลอง จินละไม

- วัดหนองมะเกลือ
- กลุ่มทอผ้าบ้านสุขสบาย
- เกาะภูกระแต

16.30 น. เดินทางกลับมายังศูนย์ข้อมูลชมรม พักรับประทานอาหารและเครื่องดื่ม และเจ้าของบ้านพัก (พ่อและแม่) ทั้ง 6 หลังมารับลูก(คณะบ้านชะจอม)ไปพักผ่อนอาบน้ำที่บ้านของตน โดยรถปิกอัพของกรรมการชมรม

หลังที่ 1 นางรจนาถ	มันทน หมู่ 6	คณะผู้หญิงจำนวน 2 คน
หลังที่ 2 นางบรรจง	พลศรี หมู่ 6	คณะผู้หญิงจำนวน 2 คน
หลังที่ 3 นายบวร	สุขติ หมู่ 6	คณะผู้ชาย จำนวน 2 คน
หลังที่ 4 นายสอน	บุญสิน หมู่ 1	คณะผู้ชาย จำนวน 2 คน
หลังที่ 5 พ.ต.วรวิทย์	จิตรจันทร์ หมู่ 11	คณะผู้ชาย จำนวน 1 คน
หลังที่ 6 นายสุรินทร์	สมบุรณ์ หมู่ 11	คณะผู้ชาย จำนวน 2 คน

19.30 น. ร่วมกันที่ศูนย์ข้อมูลชมรม เพื่อรับประทานอาหารเย็น ตลอดจนชมการแสดงจากสมาชิกชมรม อันประกอบด้วย

- เดี่ยวแคน โดยนายพิมพ์ สุทธิประภา
- เดี่ยวพิณ โดยนายฉลอง จินละไม
- หมอลำกลอน โดยนายสอน บุญสิน นางคำ พรหมชาติ นางสมปอง สุทธิรัตน์ และนายจันดา นนท์ศิริ

- ร้องเต้นโดย ด.ญ.สุกัญญา มันทน (น้องเปรี๊ยะ)

- รำเชิษฐาวิญ โดยคณะนักเรียนโรงเรียนโนนกลางวิทยาคม และโรงเรียนบ้านโดมประดิษฐ์ จำนวน 6 คน

21.30 น. เดินทางกลับที่พักโดยรถปิกอัพของกรรมการ

วันอาทิตย์ที่ 30 มีนาคม 2551

- 6.30 น. ตื่นนอน ทำภารกิจส่วนตัว จากนั้นเก็บของส่วนตัวเตรียมเดินทางกลับ
- 7.00 น. ร่วมตักบาตรพระสงฆ์กับเจ้าของบ้านพักที่บริเวณหน้าบ้านพักของชุมชน
- 8.00 น. เดินทางมารับประทานอาหารเช้าที่ศูนย์ข้อมูลชมรมโดยรถปิกอัพกรรมการ
- 9.00 น. ประเมินผลต่อการให้บริการของชมรมโดยแบบสอบถาม ลงนามในสมุดเยี่ยมของชมรม และแสดงความคิดเห็นต่อการให้บริการ
- 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 น. พิธีบายศรีสู่ขวัญอู่อาลาโดยหมอสุนทรชาวบ้าน
- 14.00 น. เดินทางกลับ

จากนั้น นางปราณี สุทธิประภา หัวหน้าฝ่ายอาหาร-เครื่องดื่ม ที่พัก และเจ้าหน้าที่ของที่ระลึก ได้ประชุมกันเรื่องการจัดซื้ออาหารและเครื่องดื่ม สำหรับใช้ในการกับนักท่องเที่ยวกลุ่มแรกนี้ โดยรายการอาหารประกอบด้วยอาหารพื้นบ้านตามฤดูกาล ได้แก่ ปลาไหลเผา ต้มปลา ลาบปลา ก้อยกุ้ง ส้มตำ ตำถั่ว แกงเห็ด และแกงหอยขม เป็นต้น

สำหรับในส่วนของผู้ชายอื่น ๆ ได้แก่ ฝ่ายต้อนรับ การแสดง ประชาสัมพันธ์ และการตลาด นางรจนาถ มั่นทน กรรมการฝ่าย ก็ได้ฝึกซ้อมคณะนักแสดงทุกคนในช่วงเย็นวันที่ 28 มีนาคม 2551 เพื่อเตรียมความพร้อมเป็นครั้งสุดท้าย

นักท่องเที่ยวกลุ่มที่สอง

ในวันที่ 23 เมษายน 2551 เวลา 13.00 น. นายสุรศักดิ์ จันทร์อร่าม ประธานชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ตได้นัดหมายคณะกรรมการชมรมที่เกี่ยวข้องกับการทดลองปฏิบัติการให้บริการนักท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวคณะที่สองจากชมรมเพื่อนช่วยเพื่อนจากอำเภอพิบูลมังสาหาร จำนวน 5 คน ที่จะเดินทางมาเป็นนักท่องเที่ยวสมมติให้กับชมรมในวันที่ 24 เมษายน 2551

สำหรับรายละเอียดการเตรียมการต้อนรับคณะชมรมเพื่อนช่วยเพื่อน จำนวน 5 คน ในวันที่ 24 เมษายน 2551 เป็นดังนี้

วันพฤหัสบดีที่ 24 เมษายน 2551

9.00 น. คณะชมรมเพื่อนช่วยเพื่อนจากอำเภอพิบูลมังสาหารเดินทางมาถึงเกาะภูเก็ต ฝ่ายต้อนรับ การแสดง ประชาสัมพันธ์ และการตลาด ร่วมต้อนรับนำคณะเข้านั่งพักที่ศาลาต้อนรับ และจัดน้ำ-เครื่องดื่มต้อนรับ จากนั้น ประธานชมรมกล่าวต้อนรับคณะพร้อมทั้งแนะนำคณะกรรมการชมรม ประวัติการก่อตั้งชมรม และประวัติหมู่บ้าน ตลอดจนชี้แจงจุดประสงค์ในการให้คณะช่วยเป็นนักท่องเที่ยวทดลองและทำการประเมินความพึงพอใจในบริการของชมรม

10.00 น. หัวหน้าฝ่ายมัคคุเทศก์ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กล่าวต้อนรับ ชี้แจงกฎกติกาที่นักท่องเที่ยวควรปฏิบัติของชมรม มอบหมวกसानไบมะพร้าวเป็นของที่ระลึกจำนวน 5

ใบ และแนะนำกิจกรรมการท่องเที่ยวบนเกาะภูเก็ต พร้อมทั้งนำเที่ยวฐานความรู้เชิงนิเวศทั้ง 5 ฐาน

12.00 น. พาคณะนักท่องเที่ยวลงแพของชมรม เพื่อรับประทานอาหารกลางวันบนแพ

14.00 น. พิธีบายศรีสู่ขวัญอำลาโดยหมอสุนทรชาวบ้าน และเดินทางกลับ

จากนั้น นางสาววิไล จันทรสมาน กรรมการฝ่ายอาหาร-เครื่องดื่ม ที่พัก และจำหน่ายของที่ระลึก ได้ประชุมกันเรื่องการจัดซื้ออาหารและเครื่องดื่ม สำหรับใช้ในการกับนักท่องเที่ยวกลุ่มที่สองนี้ โดยรายการอาหารประกอบด้วยอาหารพื้นบ้านตามฤดูกาล ได้แก่ ปลาชนิดเผา ลาบปลา ก้อยกุ้ง ยำปลาแก้วแห้ง เป็นต้น

2. ปฏิบัติการให้บริการการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวทั้งสองกลุ่ม

นักท่องเที่ยวกลุ่มแรก

ในวันที่ 29 มีนาคม 2551 คณะนักท่องเที่ยวจากบ้านชะชอมจำนวน 11 คน เดินทางมาถึงศูนย์ข้อมูล คณะกรรมการชมรมก็ได้ดำเนินการตามรูปแบบการท่องเที่ยวแบบพักค้างคืนที่ได้ชักซ้อมกันไว้ในขั้นตอนที่แล้ว เป็นอย่างดี จนกระทั่งนักท่องเที่ยวเดินทางกลับในวันที่ 30 มีนาคม 2551 โดยสวัสดิภาพ

ภาพ 23 ทดลองการท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวกลุ่มแรก

นักท่องเที่ยวกลุ่มที่สอง

ในวันที่ 24 เมษายน 2551 คณะนักท่องเที่ยวจากชมรมเพื่อนช่วยเพื่อนอำเภอพิบูลมังสาหารจำนวน 5 คน เดินทางมาถึงเกาะภูเก็ต คณะกรรมการชมรมก็ได้ดำเนินการตามรูปแบบการท่องเที่ยวแบบเข้ามาเย็นกลับที่ได้ชักซ้อมไว้ล่วงหน้าเป็นขั้นตอนที่แล้วเป็นอย่างดี จนกระทั่งนักท่องเที่ยวเดินทางกลับในบ่ายวันเดียวกันโดยสวัสดิภาพ

ภาพ 24 ทดลองการท่องเที่ยวเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวกลุ่มที่ 2

3. สรุปบทเรียนร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและคณะกรรมการชมรม

นักท่องเที่ยวกลุ่มแรก

ในเช้าวันที่ 30 มีนาคม 2551 เวลาประมาณ 9.30 น. คณะกรรมการชมรมได้ร่วมกับคณะนักท่องเที่ยวบ้านชะชอมได้ล้อมวงกันเพื่อประเมินผลต่อการให้บริการของชมรมโดยแบบสอบถาม ลงนามในสมุดเยี่ยมของชมรม และแสดงความคิดเห็นต่อการให้บริการของชมรมตลอด 2 วันที่ผ่านมา โดยมีความเห็นพอสรุปได้ในแต่ละคนดังนี้

ภาพ 25 สรุปบทเรียนร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและคณะกรรมการชมรม

นักท่องเที่ยวคนที่ 1 นายสรรเพชร จันท์จริง อบต.บ้านชะชอม ได้แสดงความคิดเห็นต่อการให้บริการของชมรมว่า แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ คณะกรรมการชมรมมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการดี ความร่วมมือจากชุมชนดี และคาดว่าจะการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคงไปได้ดีในอนาคต นอกจากนี้ยังมีความประทับใจเป็นพิเศษในบ้านพักแบบโฮมสเตย์และเจ้าของบ้านพักที่มีอัธยาศัยไมตรีที่ดีมาก สำหรับข้อเสนอแนะ ต้องการให้ชมรมนำการแสดงพื้นบ้านจริง ๆ มาแสดงให้นักท่องเที่ยวชม เช่น พิณ แคน และโปงลาง เป็นต้น หรือหากว่านำการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมาเป็นจุดขายในกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยก็จะเป็นการดียิ่ง

นักท่องเที่ยวคนที่ 2 นางยุพินทอง คงทน ได้แสดงความคิดเห็นต่อการให้บริการของชมรมว่า แหล่งท่องเที่ยวสวยงามดี อาหารอร่อย บ้านพักสะอาด สำหรับข้อเสนอแนะคือเจ้าของบ้านพักไม่อยู่ จึงขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ตลอดจนไม่มีถึงขยะทั้งในบ้านและหน้าบ้าน

นักท่องเที่ยวคนที่ 3 นางคำปุ่น ตัมศรี ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านชะชอม ได้แสดงความคิดเห็นต่อการให้บริการของชมรมว่า ชุมชนยิ้มแย้มแจ่มใสดี ประทับใจแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามและ

อาหารอร่อย สำหรับข้อเสนอแนะเห็นว่า บ้านพักโฮมสเตย์อยู่ห่างไกลกัน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเดินทางมาคุยกันได้

นักท่องเที่ยวคนที่ 4 นางวรรณาทองผาย ได้แสดงความเห็นต่อการให้บริการของชมรมว่า ฐานความรู้เชิงนิเวศฐานแผนที่สังเขปบนเกาะภูเก็ต ควรมีเสื้อชูชีพให้นักท่องเที่ยวนั่งฟังมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเล่าให้ฟังจะเป็นการดียิ่งขึ้น สำหรับข้อเสนอแนะเห็นว่า บ้านพักโฮมสเตย์อยู่ห่างไกลกัน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเดินทางมาคุยกันได้

นักท่องเที่ยวคนที่ 5 นายสุทัศน์ เชิดไชย นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้แสดงความเห็นต่อการให้บริการของชมรมว่า มีความประทับใจในการล่องแพที่เกาะภูเก็ต ถึงแม้จะเป็นการนั่งระยะสั้น ๆ บรรยากาศของเส้นทางเดินทางกลับบนรถไถนาเดินทางตามตอนเย็นดีมาก อาหารเย็นอร่อยมาก สำหรับข้อเสนอแนะเห็นว่า บ้านพักโฮมสเตย์อยู่ห่างไกลกัน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเดินทางมาคุยกันได้

นักท่องเที่ยวคนที่ 6 นายแอ๊ด จำปาดอก ได้แสดงความเห็นต่อการให้บริการของชมรมว่า ควรสร้างที่พักซึ่งอาจเป็นกระท่อมให้นักท่องเที่ยวพักที่เกาะภูเก็ต และควรมีการบริหารจัดการแบบมีอาชีพยิ่งขึ้น นักท่องเที่ยวคนที่ 7 นายชาติเฉลิม บุ่งทอง ได้แสดงความเห็นต่อการให้บริการของชมรมว่า รู้สึกประทับใจในบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม อาหารพื้นบ้านรสชาติอร่อย บ้านพักดี ชุมชนมีความเป็นกันเอง สำหรับข้อเสนอแนะเห็นว่า ควรมีป้ายบอกทางมากขึ้นน่าจะดีขึ้นกว่าเดิม

นักท่องเที่ยวคนที่ 8 นางวรรณาทองผาย ได้แสดงความเห็นต่อการให้บริการของชมรมว่า ประทับใจในการแสดงของคณะเยาวชนและชาวบ้าน สำหรับข้อเสนอแนะเห็นว่า ควรมีถึงขยะในแต่ละบ้าน

นักท่องเที่ยวคนที่ 9 นายสะอาด ชาวเขา ได้แสดงความเห็นต่อการให้บริการของชมรมว่า ประทับใจในที่พัก เจ้าของบ้านพัก ชุมชนมีความยิ้มแย้มแจ่มใสดี และอาหารอร่อยมาก สำหรับข้อเสนอแนะเห็นว่า คณะกรรมการชมรมควรร่วมมือกันไว้ให้เหนียวแน่น คาดว่าน่าจะดีกว่าการท่องเที่ยวของบ้านชะจอม

นักท่องเที่ยวคนที่ 10 นายเลียง จันทรจักร มัคคุเทศก์ท้องถิ่นบ้านชะจอม ได้แสดงความเห็นต่อการให้บริการของชมรมว่า รู้สึกประทับใจในคลองส่งน้ำเพื่อการเกษตร ความสะอาดของสถานที่พัก ความมีไมตรีจิตของชุมชน สำหรับข้อเสนอแนะเห็นว่า ควรมีป้ายบอกทางมากขึ้น ควรมีเดินที่ให้นักท่องเที่ยวเช่า และมีเวรยามด้วย

นักท่องเที่ยวคนที่ 11 นายพินิจนันท์ ทองเสริม เลขานุการกลุ่มกินข้าวเขาเหือนบ้านชะจอม ได้แสดงความเห็นต่อการให้บริการของชมรมว่า

1. การต้อนรับ พิธีกรอย่าใช้ภาษากลาง ควรใช้ภาษาถิ่น (อีสาน) ประธานชมรม มาดผู้นำเกินไป ควรมีความเป็นกันเองให้มากขึ้น ข้อมูลเป็นปี พ.ศ.ต้องให้แม่นยำ ควรปรับปรุงบุคลิกภาพในการพูด มัคคุเทศก์นำเที่ยวดี เตรียมตัวดี การแต่งกายเหมาะสมภูมิฐาน และควรเชื่อมต่อกับยุวมัคคุเทศก์ด้วย

2. วัดหนองมะเกลือ นักท่องเที่ยวต่างชาติน่าไม่ค่อยหวงร่างกาย ไม่สุภาพ ควรจะเตือนพยายามเลือกวัดนธรรม (วัด) เป็นจุดซื้อ สำหรับกิจกรรมระเบียบของชุมชนมีความชัดเจนดี

3. ชะง้ำ (หอบปุตา) ควรทำตอนเย็นหลังจากกลับจากการเที่ยวตามจุดต่าง ๆ มากกว่าตอนเช้า และควรให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมด้วย ควรมีการอธิบายสื่อสารให้นักท่องเที่ยวเข้าใจถึงประวัติชุมชน ชะง้ำ และหอบปุตา

4. สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ควรหยุดที่ป้ายสถานีก่อนเข้าไปก่อน เพื่ออธิบายความเป็นมา ควรใช้โทรโข่ง เนื่องจากเสียงน้ำดังแรง แต่ละจุดควรพูดไม่เกิน 5 นาที ถ้าเหมาะสมเห็นว่าพูดอธิบายเพียง 2 จุดก็พอแล้ว และหากเป็นไปได้ข้อมูลที่เป็นวิชาการควรมีเจ้าหน้าที่มาอธิบายด้วย

5. อดีตตำหนักสมเด็จพระเจ้า ควรพยายามดึงจุดนี้ขึ้นมาเป็นจุดขายให้ได้ อธิบายถึงประวัติความเป็นมา และมีป้ายให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายรูป

6. รถไถนาเดินตาม เหมาะสำหรับบางคน มารยาทของคนขับรถไม่เร็วจนเกินไป และการทิ้งช่วงห่างระหว่างกันควรไม่มากนัก ควรมีมัคคุเทศก์อธิบายในแต่ละจุด

7. ศูนย์ข้อมูลบ้านหนองมะเกลือ สามารถเป็นจุดศูนย์กลางได้ดี แต่ควรมีบอร์ดประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นในอนาคตด้วย

8. อาหาร อย่างเน้นผงชูรสและปลาร้ามากเกินไป แต่รสชาติอร่อยอยู่แล้ว สำหรับแกงอ่อม หอยขม ควรมีไม้จิ้มให้ด้วย และมีกระดาษชำระเพื่อเช็ดมือและปากด้วย สำหรับน้ำดื่มควรไม่ใช้น้ำขวด เพราะเหมาะสำหรับชุมชนเมือง ควรเป็นน้ำใบเตยหรือน้ำที่มีในชุมชน เช่น น้ำฝนที่ดื่มแล้ว เป็นต้น

9. กลุ่มอาชีพในชุมชน ยังมีน้อย แต่ก็ใช้พันธมิตรกับชุมชนอื่นดีแล้ว

10. ฐานความรู้เชิงนิเวศ ควรไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ตัดเถาเครือน้ำให้นักท่องเที่ยวชมทุกคณะ ควรใช้สื่ออื่นมาแทน ควรสอดแทรกเรื่องน้ำที่พิษและไม่เป็นพิษจากเครือเถาวัลย์ หรือหากมีเอกสารแจกก็จะดี

11. เกาะภูกระแต สามารถรักษาสภาพได้ดี แต่ควรใส่ใจเรื่องขยะ เศษแก้วให้มาก

12. ถังขยะ ควรมีในห้องนอน และหน้าบ้าน แต่สำหรับชุมชนที่เจริญแล้วจะไม่มีถังขยะ

13. ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ส่วนมากชมรมจะมีแต่ตัวนำ มากกว่า ผู้นำนักท่องเที่ยวกลุ่มที่สอง

ในบ่ายวันที่ 24 เมษายน 2551 เวลาประมาณ 13.30 น. คณะกรรมการชมรมได้ร่วมกับคณะนักท่องเที่ยวชมรมเพื่อนช่วยเพื่อนอำเภอพิบูลมังสาหาร ได้ล้อมวงกันเพื่อประเมินผลต่อการให้บริการของชมรมโดยแบบสอบถาม ลงนามในสมุดเยี่ยมของชมรม และแสดงความคิดเห็นต่อการให้บริการของชมรมตลอด 1 วันที่ผ่านมา โดยมีความเห็นพอสรุปได้ในแต่ละคนดังนี้

นักท่องเที่ยวก่อนที่ 1 นายวิชัย แก้วสด เหมัญญิกขมรม ได้แสดงความเห็นต่อการให้บริการของชมรมว่า รู้สึกประทับใจในบริการห้องแพและอาหารของชมรมมาก และจะช่วยประชาสัมพันธ์ให้ผู้อื่นได้ทราบต่อไป

นักท่องเที่ยวก่อนที่ 2 นายสมพงศ์ สุวรรณรงค์ ได้แสดงความเห็นต่อการให้บริการของชมรมว่า รู้สึกประทับใจในกิจกรรมการเดินชมฐานความรู้เชิงนิเวศของชมรมมาก มีคฤเทศก์อธิบายได้ดีมาก

นักท่องเที่ยวก่อนที่ 3 นายเพิ่มศักดิ์ ศรีชัยรัตน์ ได้แสดงความเห็นต่อการให้บริการของชมรมว่า ไม่คาดว่าจะมีการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบนี้ขึ้นมา ราคาเหมาะสมและอาหารอร่อยถูกปาก สำหรับข้อเสนอแนะควรมีห้องน้ำเล็ก ๆ บนแพ เพราะนักท่องเที่ยวจะได้เข้าไปใช้บริการได้สะดวก

นักท่องเที่ยวก่อนที่ 4 นายสมหมาย วิสเพ็ญ ได้แสดงความเห็นต่อการให้บริการของชมรมว่า รู้สึกประทับใจในการต้อนรับของคณะกรรมการชมรม บรรยากาศ และสภาพแวดล้อมของเกาะภูกระแตดีมาก น่าจะเป็นที่พักผ่อนได้ดีในอนาคต

นักท่องเที่ยวก่อนที่ 5 นายสวัสดิ์ นาล้วน ได้แสดงความเห็นต่อการให้บริการของชมรมว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นกว่านี้ และประทับใจในบรรยากาศ และรสชาติอาหารพื้นบ้านมาก

4.ปฏิบัติการในการเก็บข้อมูล และสังเกตการณ์ วิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากนักท่องเที่ยวก่อนทั้งสองกลุ่ม

ภาพ 26 เก็บข้อมูล สังเกตการณ์ วิเคราะห์ และสรุปข้อมูลจากนักท่องเที่ยวก่อนทั้งสองกลุ่ม

คณะกรรมการชมรมและอาสาสมัครวิจัยจำนวน 10 คน ได้วิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากแบบสอบถามของนักท่องเที่ยวก่อน 2 กลุ่ม ปรากฏผลโดยสรุปได้ดังนี้

นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ 1 คณะบ้านชะชอม จำนวน 11 คน ในระหว่างวันที่ 29 – 30 มีนาคม 2551

ส่วนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว

1. ส่วนใหญ่เข้าใจและให้ความหมายของคำว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้ว่า เป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเพื่อชุมชน โดยให้เกิดความยั่งยืน
2. ส่วนใหญ่เป็นชายจำนวน 7 คน อายุแตกต่างกัน เริ่มจากอายุ 18 ปี 22 ปี 32 ปี 47 ปี 57 ปี 65 ปี และ 74 ปี ตามลำดับ เป็นหญิง จำนวน 4 คน อายุแตกต่างกัน เริ่มจากอายุ 32 ปี 37 ปี 38 ปี และ 58 ปี ตามลำดับ
3. ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาเป็นนักศึกษา และทำธุรกิจส่วนตัว
4. ส่วนใหญ่ระดับการศึกษาสูงสุดคือ ประถมศึกษา รองลงมาเป็นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามลำดับ
5. ทั้งหมดเดินทางมาจากบ้านชะชอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
6. ส่วนใหญ่รู้จักแหล่งท่องเที่ยว (เกาะกู่กระแต) จากเพื่อน/ญาติมิตร คณะกรรมการชมรมเที่ยวเลาะเกาะกู่กระแต สื่อมวลชน(รายการวิทยุ/หนังสือพิมพ์) และ บริษัทนำเที่ยวตามลำดับ
7. ส่วนใหญ่เหตุผลหลักที่มาเที่ยว เนื่องจาก มีความรุ่มรื่นเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และความผูกพันทางจิตใจ ตามลำดับ
8. ทุกคนเห็นว่า เมื่อมาท่องเที่ยวในพื้นที่นี้แล้ว มีความพึงพอใจในภาพรวมของแหล่งท่องเที่ยวเป็นไปตามที่คาดหวังไว้

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้ให้ข้อมูลที่มีต่อสภาพของแหล่งท่องเที่ยว และการได้รับบริการต่าง ๆ ในระหว่างท่องเที่ยว

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับดี
2. ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับดี
3. การบริการของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
4. การศึกษาฐานความรู้เชิงนิเวศบนเกาะกู่กระแต ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจน้อย
5. การบริการด้านอาหารจากฝ่ายอาหาร-เครื่องดื่ม ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
6. การให้บริการที่พักแบบ Home stay ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
7. การบริการพาหนะนำเที่ยว ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
8. การบริการให้ข้อมูลข่าวสาร ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจน้อย

9. ค่าบริการที่เรียกเก็บจากการให้บริการ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก

10. ความสะอาด/ปลอดภัยของชุมชน ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก

11. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามของชุมชน/บ้านเรือน ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก

12. ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ของชมรม มากที่สุดเรียงตามลำดับ ดังนี้

1. ชยะ/ความสกปรกที่เกิดขึ้น
2. มลภาวะในแหล่งน้ำ
3. เสียงดังรบกวนความสงบ
4. การเหยียบย่ำต้นไม้และสิ่งมีชีวิต
5. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน
6. การตัดต้นไม้/กิ่งไม้
7. ความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของถิ่น
8. การพังทลายและการเสื่อมของดิน
9. ผู้ละอองเกาะจับ
10. ความสวยงามในทัศนียภาพโดยรอบลดลง

นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ 2 คณะชมรมเพื่อนช่วยเพื่อนอำเภอพิบูลมังสาหาร จำนวน 5 คน ในวันที่ 24 เมษายน 2551

ส่วนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว

1. ส่วนใหญ่เข้าใจและให้ความหมายของคำว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้ว่า เป็นการท่องเที่ยวเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว โดยให้เกิดความยั่งยืน

2. ทุกคนเป็นชายจำนวน 5 คน อายุใกล้เคียงกันระหว่าง 66 – 68 ปี

3. ทุกคนเป็นข้าราชการบำนาญ

4. ทุกคนระดับการศึกษาสูงสุดคือปริญญาตรี

5. ทั้งหมดเดินทางมาจาก อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

6. ส่วนใหญ่รู้จักแหล่งท่องเที่ยว (เกาะภูกระแต) จากเพื่อน ซึ่งเป็นคณะกรรมการชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูกระแต

7. ส่วนใหญ่เหตุผลหลักที่มาเที่ยว เนื่องจาก ความผูกพันทางจิตใจระหว่างเพื่อน

8. ทุกคนเห็นว่า เมื่อมาท่องเที่ยวในพื้นที่นี้แล้ว มีความพึงพอใจในภาพรวมของแหล่งท่องเที่ยวเป็นไปตามที่คาดหวังไว้

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้ให้ข้อมูลที่มีต่อสภาพของแหล่งท่องเที่ยว และการได้รับบริการต่าง ๆ ในระหว่างท่องเที่ยว

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับดี
2. ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับดี
3. การบริการของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
4. การศึกษาฐานความรู้เชิงนิเวศบนเกาะภูเก็ต ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
5. การบริการด้านอาหารจากฝ่ายอาหาร-เครื่องดื่ม ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
6. การบริการพาหนะนำเที่ยว (แพ) ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
7. การบริการให้ข้อมูลข่าวสาร ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
8. ค่าบริการที่เรียกเก็บจากการให้บริการ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
9. ความสะอาด/ปลอดภัยของชุมชน ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
10. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามของชุมชน/บ้านเรือน ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
11. ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ของชมรม มากที่สุดเรียงตามลำดับ ดังนี้

1. ขยะ/ความสกปรกที่เกิดขึ้น
2. มลภาวะในแหล่งน้ำ
3. เสียงดังรบกวนความสงบ
4. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน

5. แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น-ซักถาม ตรวจสอบและเพิ่มเติมข้อมูลจากตัวแทนชาวบ้านในแต่ละขั้นตอน

ในขั้นตอนนี้ตัวแทนที่วิจัยทั้งสองคนได้ให้ทุกคนช่วยกันแสดงความคิดเห็น ซักถาม ตรวจสอบความถูกต้องของผลการทดลองดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของคณะกรรมการชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ตตามลำดับเนื้อหา ซึ่งก็ได้มีนายกัมพล ดวงศรี ที่ปรึกษาชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ต ได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมในสิ่งที่เห็นว่าทางชมรมสามารถปรับเปลี่ยนได้ ตามที่นายพินิจนันท์ ทองเสริม เลขานุการกลุ่มกินข้าวเช้าเยือนบ้านชะงอม ได้ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งไว้ นอกนั้นส่วนใหญ่มีความเห็นว่าผล

การทดลองดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของคณะกรรมการชมรมเที่ยวเลาะภูกระแตสามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้องทุกทิศทางแล้ว

4.6 การปฏิบัติการท่องเที่ยวจริง

นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ 1 คณะบ้านผาชัน จำนวน 20 คน ในวันที่ 23 สิงหาคม 2551

ส่วนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว

1. ส่วนใหญ่เข้าใจและให้ความหมายของคำว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้ว่า เป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเพื่อชุมชน โดยให้เกิดความยั่งยืน
2. ส่วนใหญ่เป็นชายจำนวน 17 คน เป็นหญิง จำนวน 3 คน อายุแตกต่างกันจากต่ำสุดอายุ 31 ปี ถึงสูงสุดอายุ 65 ปี
3. ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาคืออาชีพรับราชการครู
4. ส่วนใหญ่ระดับการศึกษาสูงสุดคือ ประถมศึกษา รองลงมาเป็นมัธยมศึกษาตอนต้นตามลำดับ
5. ทั้งหมดเดินทางมาจากบ้านผาชัน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี
6. ส่วนใหญ่รู้จักแหล่งท่องเที่ยว (เกาะภูกระแต) จากเพื่อน/ญาติมิตร คณะกรรมการชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูกระแต และสื่อมวลชน(รายการวิทยุชุมชน) ตามลำดับ
7. ส่วนใหญ่เหตุผลหลักที่มาเที่ยว เนื่องจาก มีความร่ำเรียนเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และความผูกพันทางจิตใจ ตามลำดับ
8. ทุกคนเห็นว่า เมื่อมาท่องเที่ยวในพื้นที่นี้แล้ว มีความพึงพอใจในภาพรวมของแหล่งท่องเที่ยวเป็นไปตามที่คาดหวังไว้

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้ให้ข้อมูลที่มีต่อสภาพของแหล่งท่องเที่ยว และการได้รับบริการต่าง ๆ ในระหว่างท่องเที่ยว

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับดี
2. ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับดี
3. การบริการของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
4. การศึกษาฐานความรู้เชิงนิเวศบนเกาะภูกระแต ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
5. การบริการด้านอาหารจากฝ่ายอาหาร-เครื่องดื่ม ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
6. การบริการพาหนะนำเที่ยว ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
7. การบริการให้ข้อมูลข่าวสาร ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก

8. ค่าบริการที่เรียกเก็บจากการให้บริการ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
9. ความสะอาด/ปลอดภัยของชุมชน ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
10. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามของชุมชน/บ้านเรือน ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
11. ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ของชมรม มากที่สุดเรียงตามลำดับ ดังนี้

1. ชยะ/ความสกปรกที่เกิดขึ้น
2. มลภาวะในแหล่งน้ำ
3. เสียงดังรบกวนความสงบ
4. การเหยียบย่ำต้นไม้และสิ่งมีชีวิต
5. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน
6. การตัดต้นไม้/กิ่งไม้
7. ความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของถิ่น
8. การพังทลายและการเสื่อมของดิน
9. ผู้ดูแลอองเกาะจับ
10. ความสวยงามในทัศนียภาพโดยรอบลดลง

นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ 2 คณะเพื่อนนายสิบทหารบก อำเภอพิบูลมังสาหาร จำนวน 20 คน ในวันที่ 18 กันยายน 2551

ส่วนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว

1. ส่วนใหญ่เข้าใจและให้ความหมายของคำว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้ว่า เป็นการท่องเที่ยวเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว โดยให้เกิดความยั่งยืน
2. ทุกคนเป็นชายจำนวน 20 คน อายุใกล้เคียงกันระหว่าง 66 – 68 ปี
3. ทุกคนเป็นข้าราชการบำนาญ
4. ระดับการศึกษาสูงสุดคือ ปริญญาตรี รองลงมาเป็นมัธยมศึกษาตอนปลาย
5. ทั้งหมดเดินทางมาจาก อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
6. ส่วนใหญ่รู้จักแหล่งท่องเที่ยว (เกาะกุกระแด่) จากเพื่อน ซึ่งเป็นคณะกรรมการชมรมเที่ยวเลาะเกาะกุกระแด่
7. ส่วนใหญ่เหตุผลหลักที่มาเที่ยว เนื่องจาก ความผูกพันทางจิตใจระหว่างเพื่อน
8. ทุกคนเห็นว่า เมื่อมาท่องเที่ยวในพื้นที่นี้แล้ว มีความพึงพอใจในภาพรวมของแหล่งท่องเที่ยวเป็นไปตามที่คาดหวังไว้

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้ให้ข้อมูลที่มีต่อสภาพของแหล่งท่องเที่ยว และการได้รับบริการต่าง ๆ ในระหว่างท่องเที่ยว

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับดี
2. ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับดี
3. การบริการของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
4. การศึกษาฐานความรู้เชิงนิเวศบนเกาะภูเก็ต ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
5. การบริการด้านอาหารจากฝ่ายอาหาร-เครื่องดื่ม ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
6. การบริการพาหนะนำเที่ยว (รถไถนาเดินตาม) ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
7. การบริการให้ข้อมูลข่าวสาร ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
8. ค่าบริการที่เรียกเก็บจากการให้บริการ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
9. ความสะอาด/ปลอดภัยของชุมชน ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
10. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามของชุมชน/บ้านเรือน ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก
11. ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ของชมรม มากที่สุดเรียงตามลำดับ ดังนี้

1. ขยะ/ความสกปรกที่เกิดขึ้น
2. มลภาวะในแหล่งน้ำ
3. เสียงดังรบกวนความสงบ
4. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน

นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ 3 คณะเยาวชนโรงเรียนไร่ใต้ประชาคม จำนวน 15 คน ในวันที่ 17 ตุลาคม 2551

ส่วนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว

1. ส่วนใหญ่เข้าใจและให้ความหมายของคำว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้ว่า เป็นการท่องเที่ยวเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว โดยให้เกิดความยั่งยืน
2. ส่วนใหญ่เป็นหญิงจำนวน 12 คน ส่วนน้อยเป็นชายจำนวน 3 คน อายุใกล้เคียงกันระหว่าง 15-17 ปี
3. ทุกคนเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

4. ทั้งหมดเดินทางมาจากโรงเรียนไร่ใต้ประชาคม อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

5. ส่วนใหญ่รู้จักแหล่งท่องเที่ยว (เกาะภูกระแต) จากพี่เลี้ยงโครงการวิจัยท้องถิ่น

6. ส่วนใหญ่เหตุผลหลักที่มาเที่ยว เนื่องจาก ชื่นชอบแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

7. ทุกคนเห็นว่า เมื่อมาท่องเที่ยวในพื้นที่นี้แล้ว มีความพึงพอใจในภาพรวมของแหล่งท่องเที่ยวเป็นไปตามที่คาดหวังไว้

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้ให้ข้อมูลที่มีต่อสภาพของแหล่งท่องเที่ยว และการได้รับบริการต่าง ๆ ในระหว่างท่องเที่ยว

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับดี

2. ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับดี

3. การบริการของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก

4. การศึกษาฐานความรู้เชิงนิเวศบนเกาะภูกระแต ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก

5. การบริการด้านอาหารจากฝ่ายอาหาร-เครื่องดื่ม ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก

6. การบริการพาหนะนำเที่ยว (รถไถนาเดินตาม) ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก

7. การบริการให้ข้อมูลข่าวสาร ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก

8. ค่าบริการที่เรียกเก็บจากการให้บริการ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก

9. ความสะอาด/ปลอดภัยของชุมชน ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก

10. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามของชุมชน/บ้านเรือน ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใจมาก

11. ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ของชมรม มากที่สุดเรียงตามลำดับ ดังนี้

1. ขยะ/ความสกปรกที่เกิดขึ้น

2. เสียงดังรบกวนความสงบ

3. มลภาวะในแหล่งน้ำ

การใช้ประโยชน์จากข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยงในการปรับปรุงการดำเนินงานในแต่ละครั้งจากนักท่องเที่ยวก่อนจนกระทั่งถึงนักท่องเที่ยวก่อนสุดท้าย (กลุ่มที่ 5)

มีการนำไปเสนอในการประชุมคณะกรรมการดำเนินงานและสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวชุมชนเกาะภูเก็ต เพื่อให้ทุกคนร่วมกันพิจารณาหาหนทางในการปรับปรุงและปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น ซึ่งที่ประชุมมีมติให้ดำเนินการดังนี้

(1) ฝ่ายมัคคุเทศก์ ปรับปรุงการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การใช้พืชสมุนไพร รวมทั้งให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัดหนองมะเกลือ และอดีตตำหนักที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าให้เป็นแนวทางเดียวกัน ในขณะเดียวกันควรให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ของชุมชนเกาะภูเก็ตให้นักท่องเที่ยวทราบมากขึ้น

(2) ฝ่ายพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ปรับปรุงและบำรุงเส้นทางเดินศึกษาฐานความรู้เชิงนิเวศให้อยู่ในสภาพดีอยู่เสมอ ในประเด็นของ ความสะอาดและความสะดวกของเส้นทาง ป้ายแนะนำเส้นทางเดินศึกษา จุดศึกษาความรู้เชิงนิเวศบนเส้นทาง

(3) ฝ่ายพาหนะและรักษาความปลอดภัย ปรับปรุงในประเด็นของความสะอาดสบายของพาหนะนำเที่ยวให้มากขึ้น และการให้บริการอย่างมีอัธยาศัยไมตรีที่ดีและเป็นมืออาชีพมากขึ้น

(4) ฝ่ายที่พัก ปรับปรุงและบำรุงรักษาความสะอาดของห้องน้ำ/สุขา ของเจ้าของบ้านพักแบบโฮมสเตย์ และเน้นให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมกับนักท่องเที่ยวมากขึ้น

(5) ให้มีคณะกรรมการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน เพื่อเป็นผู้ประสานงานด้านความสะอาดของชมรมฯ และของชุมชน และให้เป็นแม่ข่ายในทุก ๆ ครั้งที่มีการรณรงค์รักษาความสะอาดและตกแต่งชุมชน

4.7 การประชุมองค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

คณะกรรมการชมรมเที่ยวเกาะภูเก็ตได้จัดให้มีการประชุมใหญ่ประจำปีของชมรมฯ เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานครบรอบ 1 ปี และอีกทั้งยังเป็นการฉลองการตั้งชมรมฯ ครบรอบ 1 ปี ในวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2551 การประชุมนี้ได้จัดขึ้น ณ ศาลาอเนกประสงค์บ้านหนองมะเกลือ ซึ่งเป็นการจัดในลักษณะทั้งประชุมและการเลี้ยงไปพร้อม ๆ กัน โดยมีคณะกรรมการและสมาชิกชมรมฯ เข้าร่วมประชุม 100 คน ซึ่งสรุปประเด็นจากการประชุมได้ดังนี้

1. ฝ่ายการเงินและบัญชี โดยเจ้าหน้าที่การเงินของชมรมฯ ได้รายงานสรุปสถานะการเงินของชมรมฯ ให้ที่ประชุมรับทราบ โดยแจ้งว่า จากการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเกาะภูเก็ตเป็นฐานในขวบปีที่ผ่านมา ชมรมฯ มีรายรับที่รวมทั้งค่าบริการและดอกเบี้ย

ธนาคารเป็นเงินทั้งสิ้น 101,160.75 บาท มีรายจ่ายทั้งสิ้น 70,000.00 บาท ซึ่งได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการต้อนรับนักท่องเที่ยวแต่ละครั้งทำให้เกิดกำไร 31,160.75 บาท โดยหักเข้า สมทบกองทุนประจำของชมรมฯ ร้อยละ 10 ตามข้อบังคับและระเบียบของชมรมฯ เป็นเงิน 3,116.08 บาท เหลือเป็นกำไรสุทธิ 28,044.67 บาท และยอดเงินทุนประจำของชมรมฯ เพิ่ม เป็น 54,216.08 บาท จึงได้มีการพูดคุยกันว่า จะทำอย่างไรกับเงินที่เป็นกำไรของชมรมฯ จำนวน 28,044.67 บาทนี้ หลังจากที่ได้มีการอภิปรายกันพอสมควร ที่ประชุมได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ทำการปันหุ้นคืนให้สมาชิก ซึ่งจากการคำนวณเงินกำไร 28,044.67 บาทหารด้วยจำนวนหุ้น 511 หุ้น ทำให้มีเงินปันผล 54.88 บาทต่อหุ้น ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่บอกว่าจะนำเงินที่ได้จากการปันผลเหล่านี้ไปเพิ่มเรือนหุ้นของตนต่อไป

2. ที่ประชุมได้พูดคุยกันถึงกระบวนการทำงานในรอบปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะในด้านการจัดการการนำเที่ยวที่ทางชมรมฯ ค่อย ๆ สรุปรูปแบบได้และสามารถแก้ไขข้อบกพร่องในแต่ละครั้งจนทำให้การจัดการการนำเที่ยวในครั้งหลัง ๆ มีความสะดวกคล่องตัว เพราะสมาชิกผู้ดำเนินการได้ร่วมในกระบวนการเรียนรู้ของชมรมฯ และได้เริ่มมีความชำนาญในบทบาทหน้าที่ของตนส่งผลให้เกิดความประทับใจต่อนักท่องเที่ยวที่ได้เข้ามาสัมผัสการให้บริการของชมรมฯ เป็นอย่างมาก มีสมาชิกชมรมฯ หลายคนได้อภิปรายถึงผลแห่งความภูมิใจที่เกิดขึ้นในจิตใจของตนที่ได้เป็นสมาชิกและมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมฯ นอกนั้นยังได้อ้างถึง ผลที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมที่ชมรมฯ ทำให้เกิดขึ้นกับชุมชนเกาะภูเก็ต อาทิเช่น ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเรือนและสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจิตใจที่รักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ที่ทำให้รู้สึกหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่นอกนั้นยังกล่าวว่า ชาวบ้านชุมชนเกาะภูเก็ตที่ยังวิธวามิได้สมัครเป็นสมาชิกชมรมฯ ตั้งแต่ต้น ก็คงจะเข้ามาเป็นสมาชิกกันไม่ช้า เพราะได้เห็นอย่างชัดเจนแล้วว่า ชมรมฯ มีประโยชน์ต่อสมาชิกในชุมชนของตนจริง

3. ที่ประชุมยังได้พูดคุยกันถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของชมรมฯ ด้วยประเด็นปัญหาหลัก ๆ ที่ได้มีการเอ่ยถึง ได้แก่ ประเด็นการประสานงานในการบริหารจัดการชมรมฯ โดยเฉพาะการประสานงานกับบุคคลภายนอก ซึ่งสมาชิกชมรมฯ ยังไม่ถนัดและยังต้องพึ่งพาผู้วิจัยอยู่ต่อไป ประเด็นการประชาสัมพันธ์และการตลาด ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ที่สุดของชมรมฯ เพราะชมรมฯ ยังไม่สามารถทำในเรื่องนี้ได้เอง ยังต้องพึ่งผู้วิจัย ทำให้ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการของชมรมฯ มากเท่าที่ควร ซึ่งมีความเห็นออกมาว่าจะต้องทำการตลาดการท่องเที่ยว 3 แนวทางคือ(1) ผ่านสถาบันการศึกษาในภูมิภาคอีสาน (2) ผ่านองค์กรบริหารส่วนตำบลในภูมิภาคอีสาน และ(3) ผ่านบริษัทนำเที่ยวที่อยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีและในภาคอีสาน ตลอดจนบริษัทนำเที่ยวในกรุงเทพมหานครด้วย และได้ขอให้ผู้วิจัยเป็นผู้ช่วยดำเนินการให้ก่อน นอกนั้น ประเด็นในด้านเทคนิคการวางแผนงาน การติดตามผล และโดยเฉพาะการประเมินผลที่สมาชิกชมรมฯ ส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจ และจะต้องพึ่งพาผู้วิจัยให้เป็นผู้จัดอบรมให้กับชมรมฯ ในโอกาสต่อไป ในส่วนของกลุ่มสมาชิกชมรมฯ ที่เป็นภาคีเครือข่ายยังได้พูดถึงปัญหาเรื่อง

การใช้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ซึ่งแม้ว่าพวกตนอาจจะพ้นวัยการศึกษาไปแล้ว แต่ก็ยังอยากจะเรียนรู้เพื่อให้สามารถใช้ภาษาอังกฤษสื่อความหมายกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้บ้าง จึงอยากให้ผู้วิจัยได้เป็นตัวตั้งตัวตีจัดการเรื่องนี้ให้กับสมาชิกชมรมฯ ในโอกาสต่อ ๆ ไป เช่นเดียวกับกลุ่มมัคคุเทศก์ ทางฝ่ายอำนวยการก็อยากให้ผู้วิจัยได้ช่วยยกระดับความสามารถให้เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชีได้รู้จักใช้เครื่องมือสำนักงานที่จำเป็น เช่น คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

ภาพ 27 คณะกรรมการชมรมฯ ประชุมประจำปี

ตาราง 3 ตารางสรุปรายรับ – รายจ่ายในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวของชมรมเที่ยวเลาะ

เกาะภูเก็ตระแแต่ ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2551

รายรับ	จำนวนเงิน (บาท)	รายจ่าย	จำนวนเงิน (บาท)	ผลกำไร (บาท)	เงินทุน ประจำ
1. เงินระดมหุ้น 511 หุ้น ๆ ละ 100 บาท	51,100.00	(เหมาะจ่ายในแต่ละครั้ง)			51,100.00
2. นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ 1	4,500.00	- ค่าอาหาร-เครื่องดื่ม			
3. นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ 2	3,750.00	- ค่าพาหนะนำเที่ยว			
4. นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ 3	2,750.00	- ค่าตอบแทน			
5. นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ 4	5,500.00	มัคคุเทศก์			
6. นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ 5	5,500.00	- ค่านักแสดงพื้นบ้าน			
7. รายได้จากการจำหน่ายของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว	26,400.00	- ค่ารถรับจ้างซื้อวัสดุ			
8. ดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร	1,660.75	- ค่าจ้างแม่ครัว			
		- ค่าจ้างประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญ			
		- ค่าจ้างประกอบพิธีศาลปู่ตา			
		- ค่าจ้างทำพานบายศรี	16,900.00		
		- ค่าจ้างผู้ฝึกสอนการแสดง	17,600.00		
			35,500.00		
รวม	101,160.75		70,000.00	31,160.75	
		หักร้อยละ 10 นำเข้ากองทุนชมรมฯ			3,116.08
		คงเหลือ		28,044.67	54,216.08

หมายเหตุ: เงินปันผลประจำปีต่อหุ้น = $28,044.67/511 = 54.88$ บาทต่อหุ้น

4.8 การดำเนินการศึกษารับฟังความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

นอกจากจะได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของชมรมฯ ด้วยเครื่องมือทางสังคมศาสตร์แล้ว ในด้านการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participatory observation) ในตลอดช่วง 1 ปีของการดำเนินงานของชมรมฯ จนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2551 ซึ่งผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมผัสพูดคุย และสังเกตการณ์ชาวบ้านทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกชมรมฯ เพื่อทราบถึงผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว และสามารถรวบรวมประเด็นความคิดเห็นของประชาชนได้ดังนี้

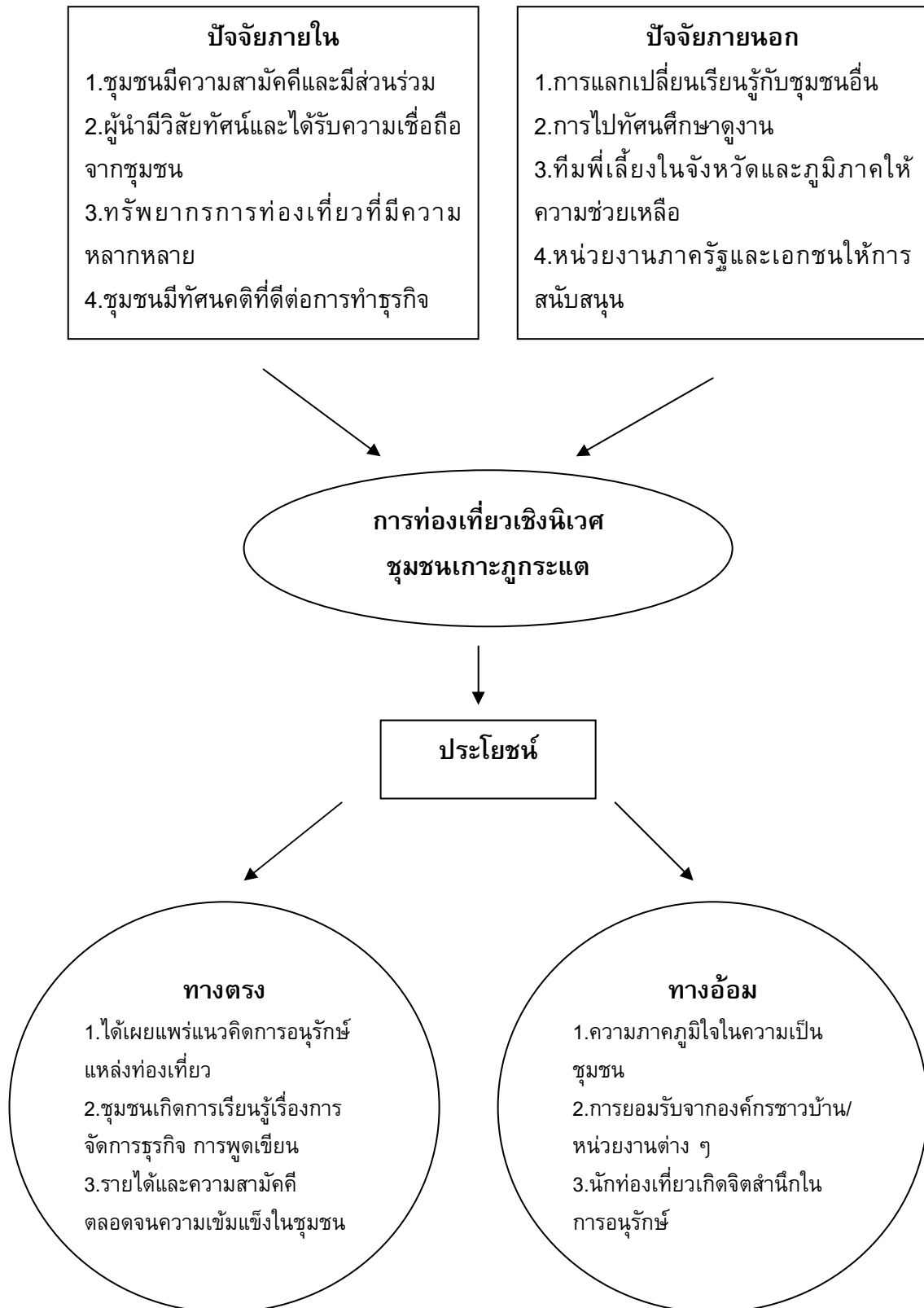
1. โอกาสที่ชาวบ้านจะสร้างรายได้เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย แม้จะไม่ใช่ว่ารายได้ใหญ่ แต่ก็มีโอกาสที่จะทำได้อย่างต่อเนื่อง ถ้ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้น สิ่งที่เห็นว่าการเกิดขึ้นเพราะชมรมฯ ก็เป็นเรื่องของโอกาสตัวเอง ซึ่งสามารถพัฒนาไปได้อีกมาก

2. ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเรือนเปลี่ยนแปลงในทางดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และยิ่งกว่านั้น การรณรงค์ของโครงการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชมรมฯ ได้ส่งผลของการร่วมมือร่วมใจกันของชาวบ้านทุกฝ่าย ซึ่งก็เป็นผลที่เกิดขึ้นอีกด้านหนึ่งจากกิจกรรมการท่องเที่ยว

3. ชาวบ้านหลายคนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกชมรมฯ ก็อยากจะสมัครเป็นสมาชิก เพราะได้เห็นว่าจะได้รับเงินปันผล ซึ่งจากตัวอย่างของการปันผลกำไรของชมรมฯ ที่ผ่านมา ทำให้เห็นว่าลงทุนในการซื้อหรือเพิ่มเรือนหูนของชมรมฯ ดีกว่าฝากเงินไว้กับธนาคารมาก โดยเฉพาะในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำเช่นนี้ แต่อย่างไรก็ตาม อีกหลายคนยังรีรออยู่ต่อไป เพราะยังไม่แน่ใจว่าชมรมฯ จะจัดการเรื่องการตลาดท่องเที่ยวได้หรือไม่ นอกจากนั้น ยังมีข้อจำกัดในเรื่องเพดานหูนที่ไม่สามารถมีได้ไม่เกิน 50 หูน ๆ ละ 100 บาท นับว่าเป็นการลงทุนที่น้อยเกินไป เมื่อเทียบกับการลงทุนธุรกิจหรือฝากเงินไว้กับธนาคาร

4.9 สิ่งที่ค้นพบจากงานวิจัย

จากการศึกษา ทดลองปฏิบัติพบรูปแบบในพื้นที่ มีทั้งปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกหลายประการที่เป็นองค์ประกอบที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยงกัน นำไปสู่ความสำเร็จในการหารูปแบบและแนวทางการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะภูเก็ตของชุมชนบ้านโดมประดิษฐ์ ชุมชนบ้านหนองมะเกลือ และชุมชนบ้านโนนกลาง ตำบลโนนกลาง อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

แผนภูมิ 5 สิ่งที่ได้จากการวิจัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินกิจกรรมในโครงการวิจัย เรื่อง “รูปแบบและแนวทางการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวงานเชิงนิเวศบนเกาะภูเก็ต ของชุมชนบ้านโตนดประติษฐ์ ชุมชนบ้านหนองมะเกลือ และชุมชนบ้านโนนกลาง ตำบลโนนกลาง อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี” เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ภายใต้กรอบแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวงานเชิงนิเวศอันเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวงานเชิงนิเวศของเกาะภูเก็ตและศักยภาพของชุมชนในการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวงานเชิงนิเวศ 2) เพื่อศึกษาและพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการและดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวงานเชิงนิเวศเกาะภูเก็ต และ 3) เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวงานเชิงนิเวศทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน หลังจากกิจกรรมการท่องเที่ยวงานเชิงนิเวศได้ดำเนินการไปสักระยะเวลาหนึ่ง จากการเก็บข้อมูล สัมภาษณ์ ศึกษาดูงาน รวมทั้งการทดลองปฏิบัติของคณะผู้วิจัยและอาสาสมัครจำนวน 23 คน ตลอดจนชาวบ้านในชุมชนเกาะภูเก็ต สามารถสรุปรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

1. **ศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวงานเชิงนิเวศของเกาะภูเก็ตและศักยภาพของชุมชนในการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวงานเชิงนิเวศ** พบว่า มีความหลากหลายทางด้านชีวภาพต่าง ๆ ซึ่งผ่านการประเมินความเป็นไปได้เบื้องต้นที่จะสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวงานเชิงนิเวศแห่งใหม่ได้ และมีแหล่งท่องเที่ยวงานเชิงนิเวศของชุมชนในบริเวณใกล้เคียงกันที่มีศักยภาพ ส่วนศักยภาพของชุมชนในการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวงานเชิงนิเวศ พบว่า มีผู้มีความรู้ ความชำนาญในการใช้ประโยชน์จากป่า มีความพร้อมเพรียงของชุมชน มีทีมงานที่มีความหลากหลาย มีความเป็นเจ้าของร่วมกันจากการเรียนรู้กระบวนการทำงานและทุกคนได้มีส่วนร่วมทุกกระบวนการ มีแกนนำที่มีศักยภาพและมีความสามัคคีในการทำงานร่วมกัน

2. **รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการและดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวงานเชิงนิเวศเกาะภูเก็ต** ดำเนินการโดย “ชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ต” ซึ่งรวมตัวกันขึ้นมาจากตัวแทนทั้ง 3 ชุมชน โดยมีคณะกรรมการชมรม ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ และหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ อีก 5 ฝ่ายด้วยกัน ทำหน้าที่บริหารจัดการชมรมการท่องเที่ยวงานเชิงนิเวศ มีสมาชิกจำนวนทั้งสิ้น 129 ราย มีการระดมทุนจากสมาชิกเป็นทุนเรือนหุ้น เริ่มดำเนินการตั้งแต่ 1 มกราคม 2551 เป็นต้นมา มีการจ่ายเงินปันผลตอบแทนสมาชิกจากผลกำไรประจำปี มีการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ อาทิ การอบรมการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และสื่อความหมาย การจัดทำบัญชีเพื่อการท่องเที่ยวงานเชิงนิเวศ การศึกษาดูงาน ณ ชุมชนบ้านชะฮอมและอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ การเตรียมความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวงานเชิงนิเวศและยานพาหนะ การจัดทำฐานความรู้เชิงนิเวศบนเกาะภูเก็ต เป็นต้น เพื่อให้บริการการท่องเที่ยวงาน

นักท่องเที่ยว ซึ่งหลังจากนั้นได้มีนักท่องเที่ยวจากกลุ่มต่าง ๆ เข้ามาใช้บริการจำนวน 5 กลุ่มด้วยกัน ทำให้ทีมวิจัย อาสาสมัคร ชุมชนที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคณะกรรมการชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ต/สมาชิชมรม ได้มีประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเองและสามารถทราบถึงข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสภาพของแหล่งท่องเที่ยว และการได้รับบริการต่าง ๆ ในระหว่างท่องเที่ยว รวมทั้งผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ของชมรมมากที่สุดเรียงตามลำดับ เพื่อที่จะนำมาแก้ไขเพิ่มเติมในสิ่งที่เห็นว่าทางชมรมสามารถปรับเปลี่ยนได้ อันจะทำให้การดำเนินงานของชมรมเป็นไปอย่างถูกต้องทิศทางมากยิ่งขึ้น

3. ผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน หลังจากกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ดำเนินการไปสักระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชุมชนมีความพึงพอใจมากจนถึงมากที่สุดต่อผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนของตนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีโอกาสสร้างรายได้มากขึ้น โดยถือว่าเป็นเพียงรายได้เสริมเท่านั้น มีความพึงพอใจที่ได้มีโอกาสพบเพื่อนใหม่ ๆ และสร้างมิตรภาพกับนักท่องเที่ยว ความสัมพันธ์ชุมชนก็ดีขึ้น มีความภูมิใจในคุณค่าและวัฒนธรรมของตน และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าและธรรมชาติมากขึ้น

ตาราง 4 ผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะภูเก็ต

ด้าน	ผลกระทบทางบวก	ผลกระทบทางลบ
1. ด้านเศรษฐกิจ-สังคม	<ul style="list-style-type: none"> -ประชาชนมีความภูมิใจในทรัพยากรที่มีอยู่ -วิถีชีวิตท้องถิ่นจะได้ถ่ายทอดสู่สังคม -มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น -ลดการอพยพไปต่างถิ่น -ประชาชนมีความสุขในการดำรงชีวิต -มีการรวมกลุ่มอย่างเป็นปึกแผ่น -ประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น -เกิดการจ้างงานในท้องถิ่น -ความริเริ่มในด้านวัตถุมากขึ้น -เกิดกองทุนการพัฒนาชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> -ประชาชนย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่น -ชุมชนขาดรายได้ -กลุ่มเดียวได้รับผลประโยชน์ -คนยากจนเดือดร้อน -เศรษฐกิจตกต่ำ
2. ด้านวัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> -เกิดการอนุรักษ์ประเพณีเช่น ทำบุญบั้งไฟ, งานสงกรานต์, บุญกันหลอนพระเวสสันดร, แข่งเรือลอยกระทง -ประชาชนมีความสุขในการสืบสานประเพณี -เกิดการรวมกลุ่มสร้างสรรค์มากขึ้น -ร่วมมือร่วมใจฝ่าฟันแต่สิ่งดี ๆ 	<ul style="list-style-type: none"> -มีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมดั้งเดิม -เปลี่ยนแปลงแนวคิดในทัศนคติที่เป็นลบ -รับอารยธรรมทางตะวันตกมาเผยแพร่มาก -ลืมเหตุการณ์ต่างๆ ที่พ่อแม่ได้สืบสานมา -ไม่เคารพผู้สูงอายุ -ขาดคุณธรรม
3. ด้านสิ่งแวดล้อม	<ul style="list-style-type: none"> -จัดมลภาวะในเรื่องขยะมูลฝอย -มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบมากขึ้น -น้ำรอบๆ เกาะภูเก็ตจะสะอาดขึ้น -ชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนมากขึ้น -ชุมชนมีการปลูกป่าและรักษาแหล่งน้ำสาธารณะให้สะอาดขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> -ทำให้เกิดความสกปรก -อันตรายเกิดจากรากต้นไม้ไถ่น้ำ -อาจเกิดการขาดความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ธรรมชาติ -มีปัญหาเรื่องขยะจากนักท่องเที่ยว

5.2 อภิปรายผล

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการในระยะที่ 1 นี้ทำให้เกิดองค์กร/กลุ่มขึ้นมาดำเนินการคือ ชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ต ขึ้นมาดำเนินการบริหารการท่องเที่ยวของชุมชน โดยได้มาจากแนวทางที่ชุมชนและทีมวิจัยร่วมกันคิดค้นขึ้นมาจากการศึกษาดูงานและการเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งเริ่มจากกลุ่มแกนนำของชุมชนขนาดเล็กที่เป็นตัวแทนของชุมชนทั้งหมดก่อน เพื่อที่จะได้ขยายตัวให้ครอบคลุมชุมชนส่วนใหญ่ต่อไป และได้ทราบศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน อันได้แก่ เกาะภูเก็ต วัฒนองมะเกลือ โครงการส่งและบำรุงรักษาน้ำโดมน้อย อดีตตำหนักที่ประทับสมเด็จพระย่า กลุ่มทอผ้ากบับบ้านสุขสบาย เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้ทราบศักยภาพของชุมชนในการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยตนเอง ซึ่งสามารถตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ของโครงการวิจัยที่มุ่งศึกษาศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะภูเก็ต และศักยภาพของชุมชนในการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เป็นอย่างดีในระดับหนึ่ง

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการในระยะที่ 2 นี้ทำให้ได้รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการและดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกาะภูเก็ต โดยจัดตั้งเป็นชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ต โดยเปิดรับสมัครจากชุมชนและภายนอก มีการระดมทุนจากสมาชิกโดยออกเป็นหุ้นๆ ละ 100 บาท ในระยะแรกตั้งชมรมมีสมาชิกทั้งสิ้น 129 ราย มีทุนเรือนหุ้นจำนวน 51,100 บาท มีโครงสร้างคณะกรรมการดำเนินการที่ได้มาจากการเลือกตั้งเป็น 6 ฝ่ายด้วยกัน ได้แก่ (1) ฝ่ายอำนวยการ (2) ฝ่ายต้อนรับ การแสดง ประชาสัมพันธ์ และการตลาด (3) ฝ่ายมัคคุเทศก์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว (4) ฝ่ายการเงินและบัญชี (5) ฝ่ายอาหาร-เครื่องดื่ม ที่พัก และจำหน่ายของที่ระลึก และ (6) ฝ่ายพาหนะและรักษาความปลอดภัย นอกจากนี้ยังได้รูปแบบรายการนำเที่ยวที่ทางชมรมและชุมชนช่วยกันคิดขึ้นตามศักยภาพและความเหมาะสมของพื้นที่ออกเป็น 3 รูปแบบในอัตราที่แตกต่างกันคือ (1) แบบครึ่งวัน (2) แบบเช้า-เย็นกลับ และ (3) แบบพักค้างแรม 1 คืน นอกจากนี้ยังมีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของชมรมในการปฏิบัติสำหรับสมาชิกและนักท่องเที่ยวตลอดจนการแบ่งปันผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในรอบระยะเวลา 1 ปีเป็นเงินปันผลแก่มวลสมาชิกอีกด้วย ซึ่งสามารถตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ของโครงการวิจัยที่มุ่งศึกษาและพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการและดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกาะภูเก็ตได้เป็นอย่างดีในระดับหนึ่ง

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการในระยะที่ 3 นี้ทำให้เกิดความมั่นใจในการให้บริการการท่องเที่ยวของคณะกรรมการชมรมและสมาชิกจนตกผลึกกลายเป็นรูปแบบการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และชุมชน นอกจากนี้ยังได้ทราบผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน หลังจากกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ดำเนินไปสักระยะเวลาหนึ่ง (1 ปี) โดยจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ และจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของทีม

วิจัย และจากการช่วยกันคิดร่วมกันของคณะกรรมการชมรมทำให้พบว่า ชุมชนมีโอกาสสร้างรายได้มากขึ้น มีความพึงพอใจที่ได้มีโอกาสพบเพื่อนใหม่ ๆ และสร้างมิตรภาพกับนักท่องเที่ยว ความสัมพันธ์ชุมชนก็ดีขึ้น มีความภูมิใจในคุณค่าและวัฒนธรรมของตน และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าและธรรมชาติมากขึ้น ซึ่งสามารถตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ของโครงการวิจัยที่มุ่งศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน หลังจากกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ดำเนินไปสักระยะเวลาหนึ่ง ได้เป็นอย่างดีในระดับหนึ่ง

5.3 สิ่งที่ชุมชนและทีมวิจัยได้เรียนรู้และเกิดการเปลี่ยนแปลงจากกระบวนการวิจัย

1. ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน

กระบวนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งหมด ทำให้ส่งผลต่อชุมชนที่เกี่ยวข้อง ดังภาพรวมต่อไปนี้

1. ได้ร่วมกันสร้างกฎระเบียบการท่องเที่ยวของชุมชนที่นักท่องเที่ยวต้องปฏิบัติตามเมื่อมาท่องเที่ยวในชุมชน
2. มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล และทำกิจกรรมงานวิจัยมากขึ้น
3. ชุมชนเห็นความสำคัญของป่าธรรมชาติในเกาะภูเก็ต อยากปลูกต้นไม้เพิ่มเติมในป่าธรรมชาติมากขึ้น
4. ได้ร่วมสร้างรูปแบบการใช้ประโยชน์จากป่าธรรมชาติอย่างยั่งยืน
5. ชุมชนเริ่มเข้าใจงานวิจัยมากขึ้นว่ามีประโยชน์ต่อชุมชนของตนเอง และอยากให้มีงานวิจัยเรื่องอื่น ที่จะสามารถแก้ปัญหาของชุมชนอีก โดยเฉพาะปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่เป็นปัญหาหลัก
6. ชุมชนมีพัฒนาการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เช่น กระบวนการวิธีการนำเสนอข้อมูลของป่าธรรมชาติในเกาะภูเก็ต สำหรับฐานความรู้เชิงนิเวศต่าง ๆ การต้อนรับนักท่องเที่ยว ฯลฯ
7. มีความสามัคคี เข้มแข็ง ร่วมแรงร่วมใจกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นหัวใจของการทำงานวิจัยอย่างมีส่วนร่วม
8. ได้รู้จักคำว่าวิจัยและให้ความสำคัญกับงานวิจัยมากขึ้น เนื่องจากในอดีตจะทำกิจกรรมต่าง ๆ แบบลองผิด ลองถูก ไม่มีขั้นตอนกระบวนการ แต่งานวิจัยทำให้รู้ว่า การที่จะค้นหาความจริงสิ่งที่ถูกต้องมีวิธีการทำอย่างไร มีการทดลองพิสูจน์จนแน่ใจจึงนำมาปฏิบัติ
9. ชาวบ้านได้เรียนรู้บริบทของชุมชนของตัวเองอย่างละเอียดจากงานวิจัย โดยเฉพาะกลุ่มอาสาสมัครซึ่งเป็นทีมจดบันทึกและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในชุมชนและป่าธรรมชาติในชุมชนของตน
10. ชาวบ้านกล้าพูดและกล้านำเสนอความคิดเห็นของตนต่อที่ประชุมมากขึ้น

11. ได้เกิดกลุ่มทำงานชาวบ้าน ซึ่งบางคนไม่เคยสนใจที่จะทำงานส่วนรวมเกิดขึ้นมากมาย
12. เยาวชนในหมู่บ้านเกิดความกระตือรือร้นและสนใจที่จะเข้าร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวนิวเคลียสมาก โดยการขอให้มีการฝึกอบรมมัคคุเทศก์และพยายามท่องเที่ยวบรรยายตามฐานต่าง ๆ รวมทั้งการฝึกฝนค้นคว้าจากหนังสือเพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นมัคคุเทศก์
13. ได้เห็นความร่วมมือจากโรงเรียนโนนกลางวิทยาคม และ อบต. โนนกลาง ตลอดจนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนท้องถิ่นที่ให้ความสนใจในการที่จะผลักดันและต่อยอดโครงการให้เป็นที่รู้จักและดำเนินงานไปได้อย่างยั่งยืน โดยการมีโครงการที่จะสนับสนุนงบประมาณในส่วนให้โรงเรียนในชุมชนได้มีโอกาสเดินป่าธรรมชาติที่เกาะภูกระแตเพื่อศึกษาฐานความรู้เชิงนิเวศ และมีงบประมาณสนับสนุนในการโฆษณาประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูกระแตให้เป็นที่รู้จักแก่สาธารณชนมากยิ่งขึ้น
14. ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่น ที่เป็นนักท่องเที่ยวทดลอง
15. ได้มีโอกาสได้หันกลับมาวิเคราะห์ตัวเอง วิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนเพื่อเสริมจุดอ่อนและรักษาจุดแข็งของตัวเองไว้
16. เกิดความตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในชุมชนจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ หากไม่มีการวางแผนและศึกษาอย่างรอบคอบ

2. ผลที่เกิดขึ้นกับทีมวิจัย

1. เกิดการนำความแตกต่างของแต่ละบุคคล แต่ละความคิดมาแลกเปลี่ยนและพัฒนาเป็นความรู้ใหม่
2. งานวิจัยสามารถขยายผลทางความคิดและเนื้อหาออกสู่ประเด็นอื่น ๆ ได้ เช่น ขณะทำงานวิจัยเรื่องการท่องเที่ยว ทีมวิจัยบางส่วนก็จะอยากให้นำการท่องเที่ยวป่าธรรมชาติในเกาะภูกระแตและองค์ความรู้ที่ค้นพบเข้าไปสอนและทำกิจกรรมกับเด็กนักเรียน จึงอยากจะรู้ว่าจะนำเข้าไปอย่างไรจึงจะได้ผลในเรื่องของการสร้างจิตสำนึกของการรักและหวงแหนป่าธรรมชาติของชุมชน
3. ทำให้การทำงานรู้จักการวางแผนและสรุปงานในแต่ละกิจกรรม เห็นประโยชน์และนำมาแก้ไขในการทำงานครั้งต่อไป
4. เห็นความสำคัญของการฝึกความอดทน อดกลั้น เมื่อมีการวิพากษ์วิจารณ์ที่ไม่ถูกใจ เน้นการแลกเปลี่ยน ไม่ใช่เวทีโต้ว่าที่กัน
5. เกิดการเรียนรู้และเป็นโอกาสให้ได้ทำงานที่ฝึกเป็นวิชาการผสมกันไปกับการปฏิบัติ

6. เชื้อมันและทำให้เกิดความคาดหวังภูมิใจในเนื้องานที่ทำว่าจะไม่เป็นขยะทางวิชาการ เป็นงานวิจัยที่สามารถนำออกไปใช้ได้ เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย

7. ได้มีโอกาสค้นพบศักยภาพของชาวบ้านหลายคนที่มีความสามารถและความรู้ในพื้นที่ในเรื่องการทำงานวิจัย

8. ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทีมวิจัยอื่น

9. คิดอย่างเป็นระบบมีเหตุมีผล

10. เกิดความสามัคคีกันในกลุ่มของทีมวิจัย ทุกคนมีความสุขในการทำงาน

11. เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ที่ได้มีส่วนในการพัฒนาบ้านเกิดของตนเอง

12. ได้เรียนรู้วิธีการในการจัดอบรมจากวิทยากรภายนอก สามารถนำมาปรับใช้ในการทำงาน

13. มีความภาคภูมิใจที่ได้นำความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยไปถ่ายทอดให้ทีมวิจัยรุ่นใหม่ และคนที่สนใจ

14. ได้รับความร่วมมือในเรื่องการจัดทำเอกสารจากครู อาจารย์ ในโรงเรียนบ้านโดมประดิษฐ์ และโรงเรียนโนนกลางวิทยาคม

15. ได้มีส่วนร่วมในการทำงานวิจัย

16. มีความรู้สึกหวงแหน และเห็นความสำคัญในการดูแลรักษาป่าธรรมชาติในชุมชนมากขึ้น

17. มีความสนุกสนานในการทำงาน

18. ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงานร่วมกัน

19. ได้ทบทวน และพัฒนา การคิด การเขียน การอ่าน ของตนเอง

20. ได้ไปศึกษาดูงานในพื้นที่อื่น

21. ได้เรียนรู้วิธีการ และกระบวนการจัดกิจกรรมในชุมชน

22. ได้รู้จักว่าก่อนการทำงานทุกครั้งจะต้องมีการวางแผนการทำงานก่อน

3. ผลที่เกิดด้านเนื้อหาการวิจัย

1. ผลการทดลองและปฏิบัติจริงในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของคณะกรรมการชมรมเที่ยวเลาะภูกระแต ตามลำดับเนื้อหา กับนักท่องเที่ยวทดลองและนักท่องเที่ยวจริงทั้ง 5 กลุ่ม ทำให้ทีมวิจัย อาสาสมัคร ชุมชนที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคณะกรรมการชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูกระแต/สมาชิกชมรม ได้ทราบถึงข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสภาพของแหล่งท่องเที่ยว และการได้รับบริการต่าง ๆ ในระหว่างท่องเที่ยว รวมทั้งผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ของชมรมมากที่สุดเรียงตามลำดับ เพื่อที่จะสามารถนำมาแก้ไขเพิ่มเติมในสิ่งที่เห็นว่าทางชมรมสามารถปรับเปลี่ยนได้ อันจะทำให้การดำเนินการได้อย่างถูกต้องทุกทิศทางมากขึ้น

2. บทเรียนร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและคณะกรรมการชมรม เกี่ยวกับ ผลการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระต่อการทดลองดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของคณะกรรมการชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ต ตามลำดับเนื้อหา กับนักท่องเที่ยวทดลองและนักท่องเที่ยวจริงทั้ง 5 กลุ่ม ทำให้ทีมวิจัย อาสาสมัคร ชุมชนที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคณะกรรมการชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ต/สมาชิกชมรม ได้ทราบถึงปัญหาหรือจุดบกพร่องที่ควรแก้ไขในส่วนของ การให้บริการแก่นักท่องเที่ยว อันที่จะหนุนเสริมให้การจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวของชุมชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. เนื้อหาของการอบรมความเป็นผู้ประกอบการ ความรู้พื้นฐานในการบริหารธุรกิจ และการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน แก่คณะกรรมการชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ต ทำให้เกิดความรู้ และทักษะ ตลอดจนประสบการณ์ในการเป็นผู้ประกอบการใหม่สำหรับธุรกิจชุมชนที่ถูกต้องต่อไป

4. ผลการศึกษาดูงานการเป็นมัคคุเทศก์ และนักสื่อความหมายธรรมชาติ ณ อุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ สำหรับฝ่ายมัคคุเทศก์ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ต ทำให้เกิดความรู้ และประสบการณ์จริง และกล้าที่จะนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของตน

5. เนื้อหาของอบรมการจัดทำบัญชีที่จำเป็นสำหรับฝ่ายการเงินและบัญชีของชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ต ทำให้เกิดความรู้ และทักษะ ตลอดจนประสบการณ์ในการจัดทำบัญชีที่จำเป็นสำหรับการดำเนินกิจการของชมรมอย่างมืออาชีพต่อไปในอนาคต

6. ผลของการซักซ้อมการดำเนินงานจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามโปรแกรมการท่องเที่ยวของชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ตก่อนการปฏิบัติการจริง ทำให้เกิดความเชื่อมั่นและมีความพร้อมอย่างเต็มเปี่ยมในการให้บริการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามโปรแกรมการท่องเที่ยวของชมรม แก่นักท่องเที่ยวที่จะตามมาในอนาคตต่อไปได้อย่างมั่นใจ

7. เนื้อหาของแนวทางและวิธีการระดมเงินทุน สำหรับใช้ในการดำเนินกิจกรรมของชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ต ทำให้สามารถกำหนดแนวทางและวิธีการที่เหมาะสมของชมรมในการระดมเงินทุน สำหรับใช้ในการดำเนินกิจกรรมของชมรมอย่างต่อเนื่อง และเกิดความสามัคคีร่วมมือร่วมใจในการแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้

5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเรื่อง การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดอุบลราชธานี บนเส้นทางที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ เช่น ชุมชนเกาะภูเก็ต – ชุมชนบ้านหาด – ชุมชนบ้านชะชอม – ชุมชนบ้านผาชัน เป็นต้น เพื่อสร้างพันธมิตรทางการท่องเที่ยวอันเหนียวแน่น จนสามารถเชื่อมร้อยให้แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เชื่อมโยงกันและเกิดความหลากหลายจนกลายเป็นจุดขายของการท่องเที่ยวที่น่าสนใจในอีสานใต้ขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ควรทำการวิจัยเรื่อง การสร้างตลาดนักท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากว่า ชุมชนยังขาดศักยภาพในการทำการตลาด กอปรด้วยการ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังไม่เป็นที่ยอมรับในมาตรฐานจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องตลอดจนผู้ประกอบการการท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งหากสามารถทำได้ก็จะเป็นการขยายปมอุปสรรคที่ยังคงดำรงอยู่ในใจของชุมชนท่องเที่ยวในอีสานใต้ได้อย่างดียิ่ง

3. ควรพัฒนาเยาวชนในหมู่บ้านให้มีความสามารถเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่มีความสามารถในการถ่ายทอดและทำกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ตามแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพจนสามารถเป็นตัวตายตัวแทนมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่เป็นผู้ใหญ่ได้

4. ควรผลักดันให้โรงเรียน ครู นักวิชาการจากภายนอก ตลอดจนนักวิชาการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในท้องถิ่น ร่วมมือกันจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยอาศัยภูมิปัญญาจากผู้รู้ในชุมชน ให้สามารถสานต่อกับหลักสูตรในสถานศึกษาปัจจุบันได้อย่างสอดคล้อง และเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของตนได้เป็นอย่างดี

5. ควรจัดให้มีการสร้างทายาททางการวิจัยท้องถิ่นให้กับแกนนำชุมชน ตลอดจนชาวบ้านที่มีความสนใจที่จะเป็นนักวิจัยชาวบ้านในรุ่นต่อ ๆ ไป เพื่อให้รัฐกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนเกาะภูกระแตสามารถยืนหยัดต่อไปได้อย่างยั่งยืน โดยอาจจะต้องอาศัยความร่วมมือจากนักวิชาการจากภายนอก หน่วยงานที่ส่งเสริมการวิจัยท้องถิ่น เพื่อจัดให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้ สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ชุมชนในด้านวิชาการ เช่น ความรู้เรื่องการวิเคราะห์ข้อมูล ความรู้เรื่องการหัตถกรรมจากวัสดุในท้องถิ่น ความรู้เรื่องระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้จะทำให้มีองค์ความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นในชุมชนได้

บรรณานุกรม

- กชกร ชินะวงศ์. 2543. “อัตลักษณ์ท้องถิ่นกับกลไกการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ”.
วารสารงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย: ปีที่ 3 (ฉบับที่ 2).
มีนาคม – เมษายน 2543. (13-15).
- กาญจนา แก้วเทพ. 2538. **เครื่องมือทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน**. กรุงเทพฯ: สภา
คทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- กาญจนา ทองทั่ว และคณะ. 2546. **รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านวังอ้อ
ตำบลหัวดอน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี**. (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์).
กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540. **รายงานขั้นสุดท้าย การดำเนินการเพื่อกำหนด
นโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่ง
ประเทศไทย.
- กิตติชัย เจริญชัย. 2548. **แนวทางการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด และศักยภาพการ
ท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวัฒนธรรมชนบท(โฮมสเตย์) บ้านชะชอม ตำบลนาโพธิ์กลาง
อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี**. ขอนแก่น: รายงานการศึกษาศิระปริญาโท,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- กิตติพงษ์ ประชุมแดง. 2533. **ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม จากการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวต่อชาวบ้านคูเต่า ตำบลแจระแม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี**.
มหาสารคาม: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- โครงการส่งและบำรุงรักษาน้ำโดมน้อย. 2548. “แผนงานหลักการบรรเทาและแก้ไขปัญหาภัย
ธรรมชาติของกรมชลประทานในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดมน้อย
สำนักชลประทานที่ 7”. **ศูนย์ผลิตเอกสารเผยแพร่**. (จุลสาร). อุบลราชธานี.
- จิตศักดิ์ พุฒจร และคณะ. 2550. **การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการ
อนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. (รายงาน
วิจัยฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จีระวัฒน์ ญาณโสภณ. 2543. “การตลาดกลยุทธ์สู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.”
วารสารงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (ปีที่ 3.
ฉบับที่ 2 เดือนมีนาคม-เมษายน) หน้า 9-12.
- ชมพูนุท โมราชาติ และคณะ. 2547. **การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สองชั้น อำเภอ
ตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี ทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สร้างสรรค์**. (รายงานการวิจัย). อุบลราชธานี: คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. 2533. **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- นนทยา อิทธิชินบัญญัติ. 2549. **การประกอบธุรกิจชุมชน**. ศรีสะเกษ: คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- นิคม จารุมณี. 2536. **การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พรินติ้งเฮาส์.
- นิฐริน ไส้พันธ์. 2546. **ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี**. เชียงใหม่: การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นำชัย ทนผล. 2538. "การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์". **วารสารส่งเสริมและพัฒนากเกษตร**. ปีที่ 7. ฉบับที่ 3. เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- บัณฑิตยสถาน. 2538. **พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2540. "ข้อควรพิจารณาในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์". **จตุรัสการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน) หน้า 9-11.
- เบญจวรรณ นาราสาจจ์. 2543. "ธุรกิจชุมชน: ก้าวต่อไปของการพัฒนา". **วารสารศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. (ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน - มิถุนายน 2543).ขอนแก่น: ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปวีรบรรต สมนึก. 2548. **การศึกษาความต้องการมัคคุเทศก์นำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย ณ แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานี**. อุบลราชธานี: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ปารีชาติ วลัยเสถียร. 2542. **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พจนา สวนศรี. 2546. **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- มนัส สุวรรณ. 2538. **นิเวศวิทยากับการพัฒนาเศรษฐกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- เรวัต สิงห์เรือง และคณะ. 2549. **โครงการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแก่งสะพือแบบมีส่วนร่วมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วัฒนพงศ์ ภัทรสุขเกษม และคณะ. 2545. **การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับชุมชนหมู่บ้านห้วยซ้าย ต.แม่ยาว อ.เมือง จ.เชียงราย**. (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค.

- วันชัย อัครทิวทอง. 2549. ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านวังแคนคำ
อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. ขอนแก่น: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วีระพล ทองมา. 2545. เอกสารคำสอน พท. 460 การจัดการธุรกิจการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศ. เชียงใหม่: คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สดใส สร้างไศรก และคณะ. 2544. โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อหารูปแบบและ
แนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของพื้นที่ป่าดงนาทาม อำเภอ
โขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี. (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2540. องค์กรชุมชน กลไกเพื่อแก้ปัญหา
และพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540. รายงานขั้นสุดท้าย
โครงการการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ
เสนอต่อ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: กองบริการที่ปรึกษา ศูนย์
วิชาการ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2548. คู่มือการจัดการ การท่องเที่ยวชุมชนและ
บ้านพักแบบโฮมสเตย์. เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.
- สายรุ้ง ดินโคกสูง. 2549. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาหาดชบา ตำบล
ชบา อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. ขอนแก่น: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. 2548. โครงการศึกษาและกำหนดดัชนีชี้วัด
มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. (รายงานฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ:
สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ. 2545. ชุดวิชาการวิจัยชุมชน.
กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย.
- สินธุ์ สโรบล. 2546. การท่องเที่ยวโดยชุมชน: แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ.
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. เชียงใหม่: วนิดา เพรส.
- _____. 2547. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย.
- อคิน รพีพัฒน์. 2529. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและ
วัฒนธรรมไทย”. การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา. กรุงเทพฯ: ศูนย์
ศึกษานโยบายสาธารณสุข.

- องค์การบริหารส่วนตำบลโนนกลาง. 2550. “เอกสารแนะนำผลงานรอบปีของ อบต. โนนกลาง”.โรงพิมพ์องค์การบริหารส่วนตำบลโนนกลาง. (จุลสาร).
- อมรวิชัย นาคทรพร และดวงแก้ว จันทร์สระแก้ว. 2541. การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม: ข้อคิด แนวทาง และประสบการณ์ของ ผศ. ดร.อลิศรา ชูชาติ. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยนโยบายการศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2538. วัฒนธรรมกับการพัฒนา: มิติของพลังที่สร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- Buckley, R. 1993. **Research Report of 1993 International Centre for Ecotourism Research.** Australia: Gold Coast.
- Leksakundilok, A. 2004. **Community Participation in Ecotourism Development in Thailand.** Dissertation, Australia: University of Sydney.
- Oxford University. 1992. **Oxford Learner’s Pocket Dictionary with illustration.** United Kingdom: Oxford University Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายละเอียดของกิจกรรมการท่องเที่ยวของชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูเก็ต

ประวัติความเป็นมาของวัดหนองมะเกลือ

เจ้าอาวาสวัดหนองมะเกลือองค์ปัจจุบันชื่อ พระอธิการทองดี ฉาสุกโก เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2485 อายุได้ 66 พรรษา เริ่มแรกท่านได้จำพรรษาอยู่ที่บ้านหนองไผ่ ต่อมานางภรรยาได้มาอุปถัมภ์ที่วัดบ้านหนองไผ่ ตำบลดอนจิก อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี แต่สถานที่คับแคบเลยย้ายมาที่ใหม่ซึ่งเป็นผืนนาของเจ้าอาวาสเอง ได้สร้างวิหารและศาลาการเปรียญ การก่อสร้างอยู่ในขั้น 60 % ยังไม่แล้วเสร็จ เมื่อปี พ.ศ. 2531 เกียรติศัพท์ของท่านเป็นเกจิอาจารย์ ท่านมีขีดความสามารถในการเจิมรถ และทำคนที่ถูกคุณไสยต่าง ๆ

ลักษณะเด่นของวัดหนองมะเกลือ จะมีโบสถ์ที่เป็นรูปทรงโดม ประดับตกแต่งด้วยกระเบื้องสีต่าง ๆ ภายในโบสถ์จะมี พระประธานทำด้วยปูนปั้น เคลือบด้วยทองสัมฤทธิ์ในปางสมาธิ รายล้อมด้วยพระสาวกของพระพุทธเจ้าคือ พระสารีบุตร และพระโมคคัลลานะ ซึ่งประเพณีของชาวพุทธนิยมถวายความเคารพ เพื่อความเป็นสิริมงคลด้วยการกราบไหว้ขอพร ก่อนที่จะกระทำภารกิจประจำวันต่าง ๆ

ประวัติความเป็นมาของการทอผ้ากบบัว

บ้านสุขสบาย หมู่ที่ 7 ตำบลโนนกลาง อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี เริ่มต้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 โดยมีผู้ริเริ่มตั้งเป็นกลุ่มทอผ้า จำนวน 6 คน คือ

1. นางสาว	ศิริแก้ว
2. นางสาวบุรณี	พูลมาก

3. นางคำมี	รักษ์พงษ์
4. นางกองศรี	คำเป้า
5. นางแพง	สายสมบัติ
6. นางสาว้อย	นนท์ศิริ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างความสามัคคีในกลุ่มบ้านสุขสบายให้รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม
2. เพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ลดการใช้จ่ายในการดำรงชีวิต
3. เพื่อสร้างความอบอุ่นในครอบครัว
4. เพื่อสร้างสรรค้งาน มีการออกแบบลวดลายสีสันทัน
5. เพื่อเป็นการอนุรักษ์ สืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีการทอผ้าพื้นเมือง

เป้าหมาย

1. รับสมัครกลุ่มทอผ้า ที่มีความสนใจไม่น้อยกว่า 20 ครัวเรือน
2. ผลิตการทอผ้าไหม ผ้าฝ้าย และผ้ากาบบัว ลายทั่วไปเดือนละไม่น้อยกว่า 120 ถึง 200 เมตร
3. จำหน่ายผ้าไหม ผ้ากาบบัว เดือนละไม่น้อยกว่า 80 ถึง 140 เมตร
4. สมาชิกในกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นคนละ 2,500 บาท ถึง 3,000 บาทต่อเดือน

การระดมทุน ทุนละ 100 บาท ก็ทอผ้ามีทั้งหมด 12 หลัง งบประมาณจัดทำได้รับการสนับสนุนดังนี้

1. สงเคราะห์อำเภอสิรินคร 20,000 บาท
2. อบต.โนนกลาง 100,000 บาท

ประวัติผ้ากาบบัว ผลงานนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ การออกแบบลายผ้ากาบบัว ไหมกาบบัว ผ้าแพร ผ้าโสร่ง และผ้าอื่น ๆ ผสมผสานกับแฟชั่นรุ่นใหม่ ๆ นอกจากนี้ยังเป็นเอกลักษณ์ของชาวอุบลราชธานี และเป็นการอนุรักษ์ของคนรุ่นหลัง ได้รู้จักและสืบทอดต่อไป

ผ้ากาบบัวเป็นชื่อผ้าในวรรณกรรมโบราณอีสาน ซึ่งไม่ทราบหรือพบในปัจจุบันแล้ว สีของผ้ากาบบัวหรือสีกลีบบัว ซึ่งใล่อ่อนแก่จาก ชาว ชมพู เทา เขียว น้ำตาล ชื่อผ้ากาบบัวมีความหมายและเหมาะสมกับชื่อจังหวัดอุบลราชธานี อาจทอด้วยผ้าฝ้ายหรือผ้าไหม ประกอบด้วยเส้นยืนย้อมอย่างน้อยสองสี เป็นริ้วตามลักษณะ “ชินทิว” ซึ่งมีความนิยมแพร่หลายแถบอุบลราชธานี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังทอพุ่งด้วยไหมสีมับไม (ไหมปั่นเกลียวหางกระรอก) มัดหมี่ และขีด

ผ้ากาบบัว (จก) คือ ผ้าพื้นทิวหรือผ้ากาบบัวเพิ่มการจกลายเป็นลวดลายกระจุกดาว (บางครั้งเรียกเกาะลาดดาว) อาจจกเป็นบางส่วนหรือกระจายทั่วทั้งผืนผ้าเพื่อสืบทอด “ชินหัวจกดาว” อันเป็นลักษณะเฉพาะของผ้าชิ้นเมืองอุบล ผ้ากาบบัว (จก) เหมาะที่จะใช้ในพิธีหรือโอกาสสำคัญ

ผ้ากาบบัว (คำ) คือ ผ้าทอยก บางครั้ง เรียก ชิดด้วยไหมคำ (ดินทอง) อาจสอดแทรกด้วยไหมเงินหรือไหมสีต่าง ๆ ต้องใช้ความประณีตในการทออย่างสูง

ปัญหาการดำเนินงาน

1. ต้องการให้ตลาดจำหน่ายให้
2. ผ้าทอแล้วไม่ได้ขาย
3. อยากจะให้ออกแบบลายต่าง ๆ ให้ทันสมัยให้ประชาชนนิยมใหม่ ๆ อยู่เสมอ

ราคาจำหน่าย

ผ้าสำเร็จรูปชนิด 2 เมตร ราคาผืนละ 240 บาท ผ้าพันคอ ราคาผืนละ 50 บาท

ขั้นตอนการทอผ้ากาบบัว

1. สมาชิกทุกคน มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม โดยมีระยะเวลายาวนาน ได้ผลผลิตเส้นไหมตลอดปีไม่น้อยกว่า 3-5 กิโลกรัม
2. ชี้อเส้นไหม เส้นด้ายจากเกษตรกรใกล้เคียง และท้องถิ่น
3. นำเส้นไหมมาทำการฟอกไหม (ฆ่าไหม) โดยใช้ด่างฟอกไหม เพื่อให้เส้นไหมนุ่มเหนียว (ในกรณีเส้นด้ายไม่มีขั้นตอนนี้)
4. นำเส้นไหมที่ได้ไปย้อมสีให้ได้ตามต้องการ
5. การมัดหมี่ให้ได้ลวดลายตามที่ต้องการ
6. สำหรับเส้นไหมที่ต้องการทำเส้นไหมยืน ให้นำไปขันใส่หลัก เพื่อให้ได้ความยาวตามที่ต้องการ
7. สำหรับเส้นไหมที่จะทอให้นำไปปั่นใส่หลอด
8. นำเส้นไหมที่นำไปคั่นแล้วมาสืบใส่พิมพ์ในกี่แต่ละตัว
9. ทอผ้าให้ได้ลวดลาย
10. เก็บผลผลิตไปวัดความยาว นำออกจำหน่ายตามที่ท้องตลาดสั่งจองหรือต้องการ

ประวัติการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดมน้อย

โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดมน้อย เป็นโครงการอเนกประสงค์ที่มีผลประโยชน์ทางด้านการผลิตกระแสไฟฟ้า การชลประทานป้องกันอุทกภัยและการเพาะพันธุ์ปลา คณะรัฐมนตรีได้มีอนุมัติให้ดำเนินการได้เมื่อ 7 มิถุนายน 2510 โดยมีมอบหมายให้การพลังงานแห่งชาติก่อสร้างเขื่อนสิรินธร ซึ่งเป็นเขื่อนหินทิ้งปิดกั้นลำโดมน้อยบริเวณน้ำตกแซน้อย ต.ช่องเม็ก อ.สิรินธร ตรงเขตติดต่อกับ อ.โขงเจียม ก่อนจะไหลลงสู่ม่าน้ำมูลเพียง 14 กิโลเมตร เขื่อนแห่งนี้สามารถเก็บกักน้ำได้สูงสุด 1,966.47 ล้านลูกบาศก์เมตร ใช้ประโยชน์ในการผลิตกระแสไฟฟ้า และเพื่อการชลประทานในพื้นที่ 183,044 ไร่

จากการที่เขื่อนสิรินธรตั้งอยู่เกือบตอนปลายของลำโดมน้อย และพื้นที่ใต้เขื่อนเป็นพื้นที่แคบ ๆ ที่มีความลาดชันแตกต่างกันมาก สามารถทำการเพาะปลูกได้เฉพาะลำน้ำเป็นบางแห่งเท่านั้น แต่มีพื้นที่ที่เหมาะสมกับการชลประทานซึ่งคุ่มค่าลงทุนและผลตอบแทนอยู่ทางตอน

เหนือของเขื่อนด้านทิศตะวันตกของอ่างเก็บน้ำ มีระดับพื้นที่ที่สูงกว่าระดับน้ำเก็บกัก ดังนั้น กรมชลประทาน จึงได้พิจารณาเป็นโครงการสูบน้ำด้วยกระแสไฟฟ้า เพื่อสูบน้ำจากอ่างเก็บน้ำ เขื่อนสิรินธรส่งให้แก่พื้นที่เพาะปลูกที่อยู่สองฝั่งของลำห้วยกว้าง โดยเริ่มดำเนินการก่อสร้างระบบชลประทานเมื่อ พ.ศ. 2511 และแล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2527 รวมระยะเวลาก่อสร้าง 16 ปี ค่าลงทุนทั้งสิ้น 672 ล้านบาท

โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดมน้อย มีหัวงานตั้งอยู่ที่บ้านโนนจันทร์ ตำบลโนนกลาง อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี สังกัดสำนักชลประทานที่ 7 อยู่ทางฝั่งขวาของอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิรินธร โรงสูบน้ำด้วยไฟฟ้ามีขนาดกว้าง 8.80 เมตร ยาว 57.60 เมตร จำนวนเครื่องสูบน้ำ 10 เครื่อง ขนาดเครื่อง 2.25 – 2.75 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที เครื่องสูบน้ำขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 36 นิ้ว ขับด้วยมอเตอร์ขนาด 350 แรงม้า จำนวน 8 เครื่อง และขนาดมอเตอร์ 400 แรงม้า จำนวน 2 เครื่อง

ประวัติอดีตตำหนักที่ประทับของสมเด็จพระเจ้า

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี หรือที่ชาวไทยเรียกกันว่า “สมเด็จพระเจ้า” จนติดปาก เป็นพระมารดาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ทรงเป็นนักสังคมสงเคราะห์และนักพัฒนาที่เป็นเยี่ยงอย่างคนหนึ่งของเมืองไทย ขณะนี้ท่านได้เสด็จสวรรคตไปแล้ว แต่ในช่วงที่ท่านยังมีพระชนม์ชีพอยู่ ท่านได้อุทิศตนสมกับเป็นมารดาของในหลวงของชาวไทยอย่างยิ่งใหญ่นานัปการ โดยหนึ่งในกิจกรรมของพระองค์ท่านคือ การที่สมเด็จพระเจ้าได้มาตรวจงานตามพระราชดำรัส ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่เป็นประจำ หลังจากทรงงานในแต่ละพื้นที่ ท่านจะเสด็จมาพักผ่อน ณ ตำหนักที่ประทับแห่งนี้ ในการเสด็จเยี่ยมเยียนแต่ละครั้งท่านจะปลูกต้นไม้หลากหลายชนิด อาทิเช่น ต้นปาล์ม ต้นมะม่วง และแต่ละต้นจะติดป้ายบอกปี พ.ศ.ที่ปลูก ชนิดของพันธุ์ไม้ไว้ ตลอดจนพระนามของพระองค์ท่านไว้ด้วย นับได้ว่าเป็นตำหนักประวัติศาสตร์ที่กรมชลประทานสงวนรักษาไว้ เพื่อให้ไว้ให้บุคคลสำคัญได้มาใช้เป็นที่พักผ่อน เนื่องจากมีอยู่ติดกับอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิรินธร และมีทัศนียภาพที่สงบร่มรื่นแห่งหนึ่ง

ฐานความรู้เชิงนิเวศ

ฐานความรู้ที่ 1 แผนที่สังเขป

ฐานที่ 1 ที่ท่านยืนอยู่ตรงนี้ เป็นสถานีแผนที่สังเขป คือ ภาพวาดที่แสดงให้ท่านได้เห็น เป็นแบบคร่าว ๆ เท่านั้น หลักการทำแผนที่สังเขปมีอยู่ด้วยกัน 5 ข้อดังนี้ คือ

1. กำหนดหัวลูกศรชี้ไปทางทิศเหนือจริง หรือทิศเหนือแผนที่ ↑
น
2. กำหนดเส้นทาง ระยะทางด้วยสีน้ำตาลหรือสีแดงก็ได้
3. ส่วนที่เป็นป่าไม้ ต้นไม้ ใช้สีเขียว
4. ส่วนที่เป็นน้ำ ใช้สีน้ำเงิน
5. สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ก็กำหนดเป็นรูปต่าง ๆ เช่น สำนักสงฆ์

หรือที่พัก เป็นต้น

ความมุ่งหมาย เพื่อให้ผู้ที่ได้เข้ามาในพื้นที่นี้ได้รับรู้รับทราบ เพื่อเป็นการทราบล่วงหน้าว่า ขณะนี้ในพื้นที่นี้มีอะไรบ้าง มีสิ่งที่จะให้เที่ยวชมตรงไหนบ้าง

ประโยชน์

1. นักศึกษา นักทัศนอาจร และนักท่องเที่ยว จะได้รับความรู้ในพื้นที่นี้ไม่มากก็น้อย
2. ได้รับความสะดวกสบายในการใช้สถานที่
3. เปิดโอกาสมาพักผ่อนหย่อนใจ ใช้วิถีชีวิตแบบชาวชนบท
4. หาประสบการณ์จากการสัมผัสกับชีวิตความเป็นอยู่ของภูมิอากาศแห่งนี้
5. ได้ชิมรสอาหาร กุ้ง ปลา พืชผักที่หาได้จากภูมิประเทศแห่งนี้
6. ได้พักผ่อนหย่อนใจ คลายเครียดจากการทำธุรกิจประจำวัน
7. เพลิดเพลินจากการสูดอากาศบริสุทธิ์ริมเขื่อนสิรินธร
8. ได้รู้จักเส้นทางเดินป่าในรอบ ๆ เกาะภูกระแต เป็นการออกกำลังกายเพื่อเสริมสุขภาพ

ฐานความรู้ที่ 2 ฐานการดำรงชีพในป่า

สวัสดีครับ สถานที่นี้เป็นฐานที่ 2 การดำรงชีพในป่า สำหรับการดำรงชีพในป่า มีความจำเป็นทุกชีวิตไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์ เพราะคนเราจะต้องดำรงชีวิตจากปัจจัย 4 คือ ที่อยู่ อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และอาหารการกิน ในยามปกติก็ไม่มีปัญหา แต่ถ้าพวกท่านได้พลัดตกไปอยู่ในป่าในสภาพที่ไม่มีอะไรจะรับประทานเลย ท่านจะอย่างไรจึงจะเอาชีวิตรอดมาจากพื้นที่นั้น ๆ ได้

กระผม พ.ต.วรวีทย์ จิตรจันทร์ อดีต อาจารย์โรงเรียนสงครามพิเศษ ศูนย์สงครามพิเศษ จ.ลพบุรี (ค่ายเอราวัณ) ขอเรียนชี้แจงเพื่อกรุณาทราบดังนี้

มนุษย์เราย่อมมีการเดินทาง ในระยะใกล้และระยะไกลไปได้ 3 ทาง คือ ทางอากาศ ทางบก และทางเรือ หากท่านได้เกิดอุบัติเหตุแต่รอดชีวิตได้ อยู่ในป่า ท่านจะช่วยตัวท่านเองได้อย่างไร หลัก 8 ประการนี้ให้ท่านได้รับรู้หรือศึกษาบ้างแล้ว ท่านอาจเอาตัวรอดได้ก่อนที่หน่วยกู้ภัยจะมาช่วยทัน ดังนั้น หลัก 8 ประการมีดังนี้

1. ศึกษาสถานการณ์	size up the situation
2. อย่าใจร้อนจะเสียการ	undue hash make wash
3. พยายามจดจำที่อยู่ขณะนี้ท่านอยู่ ณ ที่ใด	remember that where you are
4. ระวังความกลัว อย่าตื่นเต้น	vanish fear and panic
5. รู้จักประดิษฐ์เครื่องมือดักสัตว์	improvite
6. รักชีวิตอย่าทอดอาลัย	value living
7. ทำตัวให้เหมือนกับคนพื้นเมือง	act like the nation
8. ศึกษาให้รอบรู้จนเกิดความเคยชิน	learn basic skill

ในประเทศไทยแบ่งป่าออกเป็น 4 ชนิดด้วยกัน คือ ป่าละเมาะ ป่าโปร่ง ป่าดงดิบ และป่าชายเลน ส่วนพืชแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทด้วยกันคือ พืชกินได้ พืชสมุนไพร พืชมีพิษ และพืชแบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กินต้น กินหัว กินใบ กินผล และเห็ด ส่วนพืชมีพิษแบ่งได้เป็น 3 ทางได้แก่ พืชทางผิวหนัง พืชทางเดินอาหาร และพืชทางโลหิต

การนอนในขณะที่อยู่ในป่า ดังนี้ นอนบนต้นไม้ นอนบนพื้นดิน นอนในถ้ำ
 การหาน้ำดื่ม มาจากต้นกล้วยป่า ต้นไม้ มาจากเถาวัลย์ และมาจากแสงอาทิตย์
 การยังชีพ หรือ การดำรงชีวิตขณะที่อยู่ในป่า ทำได้โดย การสร้างเครื่องมือดักสัตว์
 และการถนอมอาหารรวมถึงการประกอบอาหาร

สรุป การดำรงชีวิตอยู่ในป่าได้นาน ๆ ต้องอาศัยหลัก 4 โอ คือ

1. สังเกตพวกสัตว์ และนกกิน observe animal can eat
  2. ถ้าไม่แน่ใจใช้วิธีชิม ordering
  3. ทำอาหารให้สุกเสียก่อนจึงรับประทาน on fire before eat
  4. เมื่อมีการเบื่อเมา ให้รู้จักเอาพิษออกจากร่างกาย out of body
- หรือ จำง่าย ๆ คือ สังเกตสัตว์ จัดแบ่งส่วน กวนให้สุก จุกเสียดเมาเอาให้ออก

ฐานความรู้ที่ 3 ฐานเถาวัลย์

เถาวัลย์ (เครือไม้) เป็นเถาเล็ก ๆ ค่อยปีนป่าย อาศัยมือเกาะไปกับต้นไม้เลื้อยขึ้นไป
 จากพื้นดิน บางเถาก็เลื้อยวนไปวนมารอบ ๆ ต้นไม้ เถาวัลย์เกิดจากหัวหรือเหง้าที่ฝังอยู่ใน
 ดิน มักจะเป็นพืชล้มลุก บางโอกาสเกิดขึ้นจากเมล็ดพืชที่หล่นลงในดิน ถ้าได้รับความชุ่มชื้นก็
 จะงอกงามขึ้นมาดังจะเห็นในฤดูฝน เถาวัลย์ที่ปรากฏในฐานนี้ก็มี เถาจาน เถาเครือน้ำ เถา
 ลิ่นแฮด เถาม่วย และเถาผลิผ่วน เป็นต้น

ประโยชน์

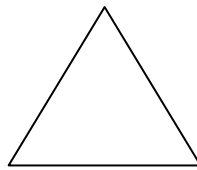
เถาวัลย์บางชนิด เกษตรกรนำไปทำเชือก เช่น เถาคันทุง ชาวนานำไปพันเป็นเชือก
 ประกอบคันไถ นำควายมาเทียมไถนา เถาวัลย์บางชนิดเป็นสมุนไพร นำมาปรุงเป็นยาแก้
 โรคต่าง ๆ ได้ เถาเครือน้ำ มีประโยชน์สำหรับดื่มเวลากระหายน้ำ (จะได้สาริตให้ชมต่อไป)
 และเถาวัลย์บางชนิดเป็นพืชที่ขนของมัน เช่น เถาดำแย (หมาม่วย) เป็นต้น

ฐานความรู้ที่ 4 ฐานที่ปัก ผกค. (ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์)

ในอดีตที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เกิดสงครามเย็นขึ้น ในแถบทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เกิดมีลัทธิคอมมิวนิสต์ขึ้น โดยมีประชาชนกลุ่มหนึ่ง ๆ ได้ ผักใฝ่ในลัทธินี้โดยได้แผ่ขยายเป็นวงกว้าง ซึ่งครูบา อาจารย์ ได้นำลัทธิคอมมิวนิสต์ไป เผยแพร่กับกลุ่มนักเรียน นิสิต นักศึกษา และผู้เผยแพร่ศาสนาซึ่งเห็นแตกต่างกับรัฐบาล จึงได้ รวมตัวเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ขึ้น โดยอาศัยเงื่อนไขของรัฐบาลคอยโจมตี ปลุกระดมมวลชนให้เกลียด ชังรัฐบาลในสมัยนั้น โดยชี้หน้าว่ารัฐบาลทหารมาฆ่าประชาชนผู้บริสุทธิ์ เมืองโดมเป็นจุด ล่อแหลมที่ผู้ก่อการร้ายเข้ามาปลุกระดมมวลชนได้ง่าย จากขบวนการคอมมิวนิสต์ จำนวน 2 คน คือ นายสฤติช และ นายพนมฯ นายพนมเป็นคนสัญชาติญวน พูดได้หลายภาษา ได้มา ปลุกระดมมวลชนโดยปฏิบัติการจิตวิทยากับชุมชน 4 หมู่บ้าน คือ บ้านปากโดม บ้านหลุบ ใหญ่ บ้านโนนกลาง และบ้านโนนคูณ โครงสร้างของคอมมิวนิสต์ มีดังนี้

พรรค

แนวร่วม

กองกำลัง

พรรค คือ ผู้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

แนวร่วม คือ กลุ่มชนที่ได้ปลุกระดมไว้แต่ละหมู่บ้าน

กองกำลัง คือ กำลังพลส่วนหนึ่งที่ได้เข้าไปฝึกอาวุธ และฝึกยุทธวิธีจนครบการฝึก แล้วถืออาวุธคอยเคลื่อนไหว คอยคุ้มกันกองกำลังที่เป็นแนวร่วม คอยหาข่าวการเคลื่อนไหวของ รัฐบาล ผู้ใดกดขี่ข่มเหงรังแกประชาชน ถ้ากองกำลังรู้เข้าก็หาโอกาสไปทำลายเสีย เพื่อแสดง ประสิทธิภาพให้ชาวบ้านถิ่นนั้นได้มีความหวาดกลัวอิทธิพลของ ผกค.

สรุป

ผกค.จะเคลื่อนไหวในพื้นที่ที่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองเข้าไปไม่ถึง จะยึดภูมิประเทศที่เป็นฐานที่มั่น เช่น ภูเขา ภูกระแต ภูมิประเทศสูงเด่น เห็นไกล ขยายผล ไม่มีเส้นทางเข้าออก ยากต่อการกวาดล้างของรัฐบาล ผกค.เปรียบเสมือนปลา ชาวประชาเปรียบเสมือนน้ำ ปลาจะต้องอาศัยน้ำ

ฐานความรู้ที่ 5 ฐานไก่ป่า (wild fowl) – ภูกระแต (chip munk)

ฐานนี้เป็นฐานเกี่ยวกับไก่ป่า และภูกระแต ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้ (ชี้ให้ดูรูป)

ไก่ป่า เป็นไก่ที่มีความปราดเปรียว มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา เพราะในป่าจะมีศัตรูอยู่รอบด้าน ใครเผลอเมื่อใดก็ตกเป็นเหยื่อทันที ศัตรูของไก่ คือ อีเห็น แมวป่า เสือดาว และมนุษย์เรานี่เอง ส่วนภูกระแตก็เช่นเดียวกัน สำหรับการกินอาหาร ไก่ป่าจะคุ้ยเขี่ยหากินปลวก มด บนพื้นดิน การนอนจะนอนบนต้นไม้ การเข้าที่พักนอกส่วนมากจะเป็นเวลามืดค่ำเพื่อหลบซ่อนตัวไม่ให้คนพบเห็น ไก่ป่ามักจะอยู่เป็นคู่ ๆ ส่วนมากตัวผู้จะเป็นผู้เรียกตัวเมียมาหาเอง การวางไข่มักจะวางไข่ตามป่ารกทึบ หรือมีใบตองแห้งมาก ๆ อาจวางไข่ที่จอมปลวกที่มีใบไม้แห้งกองรวมกันอยู่ ไก่ป่าจะไข่ 10 – 15 ฟองก็จะกกฟักเองประมาณ 1 เดือนก็จะแตกออกมาจากเปลือกไข่ รุ่งออกมาหาอาหารกินกับแม่ไก่ ต่อสู้กับศัตรู ศัตรูของลูกไก่คือ อีเหยี่ยว อีกา จะคอยจ้องจับไปกิน

ส่วนกระแต มีรูปร่างลักษณะของกระแต คล้าย ๆ กับกระรอก แต่ตัวเล็กกว่า มีสีน้ำตาล และเป็นชื่อของเกาะภูเขากระแตด้วยจะอาศัยในโพรงไม้ต้นไม้สูงใหญ่ ในเวลากลางวัน ตอนเช้า ๆ จะหาโพรงไม้อยู่ชั่วคราว หากพบเห็นศัตรูก็จะวิ่งหนีเข้าโพรงไม้หรือวิ่งขึ้นต้นไม้ใหญ่ ๆ หลบซ่อนตัวอยู่ที่กิ่งไม้ หากมีคนขับไล่ก็จะหาที่หลบซ่อนไปเรื่อย ๆ ถ้าเจอโพรงไม้หรือถ้ำหินก็จะเข้าหลบซ่อนทันที ไม่ค่อยจะได้พบกระแตเท่าไร มีชาวบ้านนำกระแตมาปล่อยเพื่อแพร่พันธุ์ที่เกาะภูเขากระแตจำนวน 10 ตัว ในช่วงกลางวัน สังเกตจากการส่งเสียงร้อง และไก่อ่ปากก็เช่นกัน และบอกนักท่องเที่ยวว่า วันนี้ใครเอ่ยจะโชคดีได้เห็นไก่อ่ปาก และกระแต จะให้รางวัลด้วยการร้องเพลงให้ฟัง เป็นต้น

สรุป ในพื้นที่เกาะภูเขากระแต จะมีไก่อ่ปากประมาณ 100 – 200 ตัว แบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่นอนกับปามะม่วง ในป่าทึบ และนอนใกล้ ๆ กับสำนักสงฆ์ ส่วนกระแต จะอาศัยอยู่ที่ต้นไม้ไทรของสำนักสงฆ์นั่นเอง บางโอกาสก็ออกไปหากินผลไม้ เช่น ลูกข่อย ลูกตาไก่อ่ตากวาง และลูกเล็บเหยี่ยว เป็นต้น

ภาคผนวก ข
รูปภาพประชาสัมพันธ์เกาะภูเก็ต

ทัศนียภาพของเกาะภูเก็ต

บริเวณเกาะภูเก็ต

รอบเกาะภูเก็ต

ป้ายต้อนรับเกาะภูกระแต

พระอาทิตย์อัสดงที่เกาะภูกระแต

แพนักท่องเที่ยวของชมรมเที่ยวเลาะเกาะภูกระแต